

วินัยกับคำวินิจฉัยยุติปกครอง

สำนักบริหารทรัพยากรบุคคล

ส่วนวินัยและระบบคุณธรรม

กันยายน ๒๕๕๖

คำนำ

โดยที่การดำเนินการทางวินัยเป็นการกระทำทางปกครอง ไม่ว่าจะป็นวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองหรือการพิจารณาทางปกครอง ล้วนแล้วแต่เป็นการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิและหน้าที่ของผู้ถูกดำเนินการทางวินัย หากภายหลังหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นได้ออกคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้การกระทำทางปกครองเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยเป็นไปโดยถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการที่กฎหมายกำหนดสามารถศึกษาได้จากแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุด คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม และตอบข้อหารือของสำนักงาน ก.พ.

สำนักบริหารทรัพยากรบุคคล โดยส่วนวินัยและระบบคุณธรรม ได้รวบรวมแนวคำวินิจฉัยขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับวินัยและการดำเนินการทางวินัย รวมทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็นสามส่วน คือ บทที่ ๑ วินัยและการดำเนินการทางวินัยตามคำวินิจฉัย บทที่ ๒ กระบวนการก่อนออกคำสั่งทางปกครอง และบทที่ ๓ คำวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวินัย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้คงเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานด้านวินัยและผู้เกี่ยวข้องไม่มากก็น้อย

กรมชลประทาน

กันยายน ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ วินัยและการดำเนินการทางวินัยตามคำวินิจฉัย	๑
๑. การสืบสวนหรือสอบข้อเท็จจริง	๒
๒. การดำเนินการทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง	๗
๓. การดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรง	๑๑
๔. ตัวอย่างคำวินิจฉัยเกี่ยวกับวินัยและการดำเนินการทางวินัย	๑๖
๕. ตัวอย่างแนววินิจฉัยของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.)	๓๒
บทที่ ๒ กระบวนการก่อนออกคำสั่งทางปกครอง	๓๘
๑. หลักการในการพิจารณาทางปกครอง	๓๘
๒. เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง	๔๑
๓. การแต่งตั้งและการประชุมของคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง	๕๒
๔. การกระทำการโดยตัวแทนในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง	๕๔
๕. การขอดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้ของคู่กรณี	๕๖
๖. สิทธิจะได้รับแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง	๕๙
๗. การให้สิทธิโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของคู่กรณี	๖๑
๘. ตัวอย่างคำพิพากษากรณีที่ถือว่าฝ่ายปกครองได้รับฟังคู่กรณีแล้ว	๖๕
๙. ตัวอย่างคำพิพากษากรณีที่ฝ่ายปกครองยังไม่ดำเนินการตามขั้นตอนการรับฟังคู่กรณี	๖๖
บทที่ ๓ คำวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวินัย	๗๑
๑. ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐	๗๑
๒. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยได้	๗๒
๓. หลักพิจารณาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๗๙
แผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการทางวินัย ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑	๘๙
ภาคผนวก	๙๐
- พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙	๙๑
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑	๑๑๐
บรรณานุกรม	๑๔๙

บทที่ ๑

วินัยและการดำเนินการทางวินัยตามคำวินิจฉัย

โดยที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๑ แต่วินัยและการรักษาวินัย และการดำเนินการทางวินัย ได้บัญญัติไว้ในหมวด ๖ และหมวด ๗ ภายใต้ลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ซึ่งตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๑๓๑ ได้กำหนดว่า ในระหว่างที่ ก.พ. ยังมิได้จัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งตามมาตรา ๔๘ บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ยังไม่ใช้บังคับ ครั้น เมื่อ ก.พ. ได้จัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและจัดตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญของทุกส่วนราชการ เข้าประเภทตำแหน่งสายงานและระดับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งแล้วเสร็จ และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๑ ทำให้ลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันดังกล่าวด้วย

การดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนสาระสำคัญไปจากหลักการเดิมบางประการ เช่น อำนาจของผู้ดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการ ซึ่งเห็นได้จากมาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ มาตรา ๙๒ และมาตรา ๙๓ จะพูดถึงอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะดำเนินการทางวินัย ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาในเบื้องต้น การสั่งให้ดำเนินการสืบสวน หรือสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ล้วนแล้วแต่เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ แม้ว่ามาตรา ๙๐ วรรคสาม จะบัญญัติว่า อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ตามหมวดนี้ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ จะมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไปปฏิบัติแทนตามหลักเกณฑ์ ที่ ก.พ. กำหนดก็ได้ และ ก.พ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์การมอบอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย ตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ ๑๐๑๑/ว ๓๕ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๓ แล้วก็ตาม การมอบหมายหรือไม่ เป็นดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ และการบรรจุข้าราชการประเภทใดระดับใดที่อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ นั้น มาตรา ๕๗ (๖) กำหนดว่า การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการระดับต้น ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวง (๙) กำหนดว่า การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ และตำแหน่งประเภททั่วไประดับทักษะพิเศษ ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวง และ (๑๐) กำหนดว่า การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับปฏิบัติการชำนาญการ ตำแหน่งประเภททั่วไประดับปฏิบัติงาน ชำนาญงาน และอาวุโส ให้อธิบดี

ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง
 ดังนั้น เมื่อข้าราชการตามประเภทและระดับดังกล่าวถูกร้องเรียนกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย
 ย่อมเป็นอำนาจของอธิบดีที่จะดำเนินการทางวินัย ซึ่งต่างจากหลักการเดิม ที่ให้อำนาจ
 ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นในการดำเนินการทางวินัยกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่มีกรณีถูกกล่าวหา
 ว่ากระทำผิดวินัย นอกจากนี้ กฎหมายมาตรา ๙๒ ยังให้อำนาจผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ
 ตามมาตรา ๕๗ ที่จะนำผลการพิจารณาหรือสืบสวนตามมาตรา ๙๑ หากปรากฏว่ามีมูลเป็น
 ความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง และได้แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ
 พร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว และเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา
 ก็สามารถสั่งลงโทษตามควรแก่กรณีโดยไม่ต้องคณะกรรมการสอบสวนก็ได้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหา
 จะมีได้รับสารภาพก็ตาม ประกอบกับปัจจุบันการดำเนินการทางวินัยเป็นที่รู้กันทั่วไปว่ามีได้
 เสรีจสันกระบวนการที่กรม กระทรวง หรือแม้แต่ ก.พ. ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางด้านการบริหารงาน
 บุคคล แต่หลายคดีผู้ถูกลงโทษทางวินัย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตน
 ของผู้บังคับบัญชา ได้นำคดีไปสู่กระบวนการยุติธรรมอื่น ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการพิทักษ์ระบบ
 คุณธรรม (ก.พ.ค.) หรือศาลปกครอง ด้วยเหตุนี้ ได้เล็งเห็นความสำคัญถึงสิทธิ หน้าที่ ของผู้ถูก
 กล่าวหา และการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชา คณะกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่ จึงเห็นควร
 นำคำวินิจฉัยของศาลปกครองและคณะกรรมการกฤษฎีกาที่เปิดเผยแล้ว รวมถึงหน่วยงานอื่น
 ที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรณีศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และการดำเนินการทางวินัย
 ของกรมชลประทานต่อไป

๑. การสืบสวนหรือสอบข้อเท็จจริง

การสืบสวนหรือสอบข้อเท็จจริง เป็นการหาพยานหลักฐานเบื้องต้น เพื่อพิจารณา
 ว่ากรณีมีมูลอันควรกล่าวหาว่าข้าราชการผู้นั้นกระทำผิดวินัยหรือไม่ หากเห็นว่ากรณีไม่มีมูล
 เป็นความผิดวินัย ก็ให้ยุติเรื่อง แต่หากเห็นว่ากรณีมีมูลเป็นความผิดวินัยโดยมีพยานหลักฐาน
 ในเบื้องต้นอยู่แล้ว ก็ให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป (มาตรา ๙๑)

ดังที่กล่าวแล้วว่า การดำเนินการทางวินัยโดยการสืบสวนหรือสอบข้อเท็จจริง
 กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ แต่หากกรณี
 ข้าราชการที่เป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสำนัก/กองใด มีกรณีถูกกล่าวหา หรือมีพฤติการณ์อันควร
 กล่าวหาว่าได้กระทำผิดวินัยหรือไม่ ผู้อำนวยการสำนักหรือผู้อำนวยการกองผู้บังคับบัญชา
 เมื่อไม่สามารถดำเนินการทางวินัยได้ จะดำเนินการอย่างไรได้บ้าง ก่อนที่จะรายงานให้
 ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ทราบ เรื่องนี้ ก.พ. ได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ว่า
 “แม้มาตรา ๙๑ จะบัญญัติให้ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เป็นผู้มี
 อำนาจในการสืบสวนหรือพิจารณาเบื้องต้นก็ตาม แต่กรณีที่มีการร้องเรียนกล่าวหา หรือมี

กรณีสงสัยว่าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย โดยผู้บังคับบัญชาชั้นต้นทราบถึงพยานหลักฐานในเบื้องต้น หรืออยู่ในวิสัยที่สามารถจะรวบรวมได้ ผู้บังคับบัญชาชั้นต้นดังกล่าว ก็สามารถที่จะดำเนินการหรือมอบหมายให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเบื้องต้นได้ ก่อนรายงานข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เพื่อประกอบการพิจารณา” เห็นได้ว่า ผู้บังคับบัญชาในระดับชั้นต่างๆ ยังมีอำนาจหน้าที่ในส่วนนี้อยู่ หากเชื่อว่าทำหน้าที่เพียงบุรุษไปรษณีย์เท่านั้น

คำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด คณะกรรมการกฤษฎีกา และ ก.พ. ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำการสืบสวนหรือสอบข้อเท็จจริง เรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือเรียน ตลอดจนเรื่องการมอบอำนาจของผู้บังคับบัญชา ดังนี้

อำนาจหน้าที่

ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้ทำการสืบสวนข้อเท็จจริง เพื่อหามูลการกระทำผิดวินัย เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ และให้ความเห็นแก่ผู้บังคับบัญชา ไม่มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการมาให้ข้อเท็จจริงหรือเรียกเอกสารต่างๆ โดยอาศัยอำนาจของตนได้ (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๑/๔๐๕ ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๔ ตอบหาหรือกรมป่าไม้)

การมอบอำนาจ

ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ สามารถมอบอำนาจในการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติราชการแทนได้

คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะที่ ๒ (เรื่องเสร็จที่ ๑๘๙/๒๕๕๒) ได้วินิจฉัยกรณีปลัดกระทรวงสาธารณสุขได้มีคำสั่งมอบอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย ให้แก่รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข หรือรองปลัดกระทรวงสาธารณสุขผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ และข้าราชการที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการแทน จนกระทั่งเมื่อพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๙๐ มีผลใช้บังคับ การดำเนินการทางวินัยดังกล่าวกลับเป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุแต่เพียงผู้เดียว และหากกรณีจะมีการมอบอำนาจหรือให้ผู้อื่นปฏิบัติราชการแทน ก็ต้องเป็นการมอบให้ผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไปตามหลักเกณฑ์ที่ ก.พ. กำหนด ซึ่งขณะนี้ ก.พ. ยังมิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการมอบอำนาจในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขจึงหาหรือว่า ปลัดกระทรวงสาธารณสุขยังสามารถมอบอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยให้แก่อรองปลัดกระทรวงสาธารณสุข หรือรองปลัดกระทรวงสาธารณสุขผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ และข้าราชการที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการแทนได้หรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกาวินิจฉัยว่า การที่มาตรา ๙๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่มุ่งหมายให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุสามารถใช้ดุลพินิจมอบหมายผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไป ให้ดำเนินการทางวินัยแทนตนได้นั้น เนื่องจากการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้บัญญัติแตกต่างจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ กล่าวคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติแยกอำนาจการดำเนินการทางวินัยเป็น ๒ ระดับ คือ การกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ซึ่งเป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่จะส่งลงโทษผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานโทษและอัตราโทษตามที่ กฎ ก.พ. กำหนดไว้ และการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงเป็นอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ แต่สำหรับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้บัญญัติรองรับอำนาจของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ ให้สามารถมอบหมายการดำเนินการทางวินัยให้ผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไปได้ แสดงให้เห็นว่า หลักการในเรื่องมอบหมายหน้าที่ของกฎหมายทั้งสองฉบับ ต่างก็มีความมุ่งหมายเดียวกัน เพียงแต่วิธีการดำเนินการได้บัญญัติไว้ต่างกัน ดังนั้น การมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไปดำเนินการทางวินัยแทนตามมาตรา ๙๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงมิได้เป็นการลบล้างอำนาจการดำเนินการของหัวหน้าส่วนราชการในการมอบอำนาจให้ผู้อื่นปฏิบัติราชการแทน เพียงแต่หากต่อมา ก.พ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์การมอบหมายในการดำเนินการทางวินัยแล้ว กรณีก็ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์นั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ก.พ. ยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแต่อย่างใด ปลัดกระทรวงสาธารณสุขจึงยังคงสามารถมอบอำนาจในการดำเนินทางวินัยให้แก่รองปลัดกระทรวงสาธารณสุขผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้

(ปัจจุบัน ก.พ. ได้มีหนังสือที่ นร ๑๐๑๑/ว ๓๕ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๓ กำหนดหลักเกณฑ์การมอบหมายอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยของผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ให้กับผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไป ตามมาตรา ๙๐ วรรคสาม แล้ว แต่อธิบดีผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ใช้ดุลพินิจที่จะไม่มอบหมาย จึงเป็นอำนาจของอธิบดีเพียงผู้เดียว)

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ร้องเรียน

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๗๗๙/๒๕๔๘ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ กรณีผู้ฟ้องคดีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าต่อบุคคลอื่น มิใช่คำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่มีผลเป็นการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับ หรือมีผลกระทบ ต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี เป็นเพียงขั้นตอนภายในของฝ่ายปกครองที่กฎหมายกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในเบื้องต้น ในกรณีที่มีการกล่าวหาหรือสงสัยว่าผู้ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยแต่ยังไม่มีหลักฐาน ทั้งนี้ เพื่อให้

ทราบว่าการนี้มีมูลสมควรที่ผู้บังคับบัญชาจะดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาต่อไปหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงยังมีใช้ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายที่จะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

คำสั่ง/คำพิพากษาของศาลปกครองที่วินิจฉัยว่าไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๑๗๕/๒๕๕๑ ผู้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ว่าผู้ฟ้องคดีได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาดำเนินการก่อนที่จะมีการวินิจฉัยหรือออกคำสั่งใดที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดีตามที่เห็นสมควรต่อไป ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้ฟ้องคดีที่จะได้รับความเป็นธรรมในการพิสูจน์ข้อกล่าวหาดังกล่าว ให้สามารถชี้แจงเสนอพยานหลักฐานหลักฐานต่างๆ เพื่อโต้แย้งคัดค้านข้อกล่าวหาเหล่านั้นได้ เมื่อคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยเป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการภายในของเจ้าหน้าที่ จึงไม่เป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่ผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล ในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน รั้ง หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๒๓๖/๒๕๕๑ การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยเป็นการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชา ตามมาตรา ๘๖ แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ประกอบกับคำสั่งดังกล่าว เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการภายในของเจ้าหน้าที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหา เพื่อให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยหรือออกคำสั่งตามความเห็น ซึ่งยังไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดีโดยตรง คำสั่งดังกล่าวจึงไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกอบกับหากต่อมาผลการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยปรากฏว่า ผู้ฟ้องคดีมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกล่ามคา ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติย่อมมีหน้าที่ต้องออกคำสั่งย้อนหลังในเรื่องสิทธิที่ผู้ฟ้องคดีพึงจะได้รับ ดังนั้น ผลของคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดี จึงเป็นเพียงผลชั่วคราวในระหว่างรอการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยเท่านั้น ผู้ฟ้องคดีจึงไม่ใช่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ อันจะมีสิทธิฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและมติคณะกรรมการข้าราชการตำรวจได้

ตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๑๔๙/๒๕๕๒ การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง ถึงแม้จะเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของผู้บังคับบัญชาก็ตาม แต่คำสั่งดังกล่าวเป็นเพียงการพิจารณาทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กล่าวคือ เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินงานภายในของฝ่ายปกครอง เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาผู้ฟ้องคดี ว่าได้มีการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามข้อกล่าวหาหรือไม่ หากผู้ฟ้องคดีได้มีการกระทำผิดวินัย ผู้บังคับบัญชาก็จะมีการส่งลงโทษทางวินัยซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน

“การพิจารณาทางปกครอง” หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสร็จที่ ๕๕๐/๒๕๕๒
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนความรับผิดทางวินัย เป็นเพียงขั้นตอนการเตรียมการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง อันเป็นการพิจารณาทางปกครอง จึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสร็จที่ ๕๑๔/๒๕๔๕
การย้ายข้าราชการครูไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นภายในกรมเดียวกัน เป็นเรื่องที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๓ พิจารณาสั่งย้ายและแต่งตั้งข้าราชการครูให้ดำรงตำแหน่งอื่นภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ซึ่งการส่งโยกย้ายข้าราชการเช่นนี้ มีลักษณะเป็นการบริหารงานภายในหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การปฏิบัติราชการในหน่วยงานนั้น มิใช่สิทธิตามกฎหมายของข้าราชการครู อันจะพึงเรียกร้องให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาแต่งตั้งตนให้ดำรงตำแหน่งใดก็ได้ โดยการโยกย้ายดังกล่าว มีผลเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสิทธิและประโยชน์ในฐานะการเป็นข้าราชการของผู้นั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ย้ายข้าราชการครูไปดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งได้รับเงินเดือนในระดับเดิม จึงไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง และไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่กำหนดให้คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือและการยืนยันคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือ ต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วยแต่อย่างใด

๒. การดำเนินการทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง

ศาลปกครองได้วินิจฉัยเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ไม่ว่าจะโดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นสมควรก็ตาม จะต้องไม่หลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แก่ผู้ถูกกล่าวหาอย่างเพียงพอ

● กรณีสั่งลงโทษทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง โดยไม่แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อให้โอกาสชี้แจงหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เป็นคำสั่งลงโทษที่มีขอบด้วยกฎหมาย ต้องเพิกถอน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด อ.๒๑๔/๒๕๔๘ และ อ.๒๑๘/๒๕๔๘)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด อ.๒๑๔/๒๕๔๘ และ อ.๒๑๘/๒๕๔๘ วินิจฉัยว่าการดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการ ไม่ว่าจะเป็กรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรืออย่างไม่ร้ายแรง ต้องมีการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงและยุติธรรม โดยมีขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญ คือ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ตามมาตรา ๑๐๒ วรรคสองและวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ (มาตรา ๙๒ และมาตรา ๙๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑) ประกอบกับมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดให้ ผู้ถูกกล่าวหาที่มีโอกาสชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เพียงแต่วิธีการสอบสวนกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง กฎหมายให้ผู้บังคับบัญชาเลือกวิธีการตามที่ตนเห็นสมควรได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น เมื่อปรากฏว่าได้ดำเนินการทางวินัยโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง แต่คณะกรรมการดังกล่าวไม่ได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ประกอบกับในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง ไม่มีข้อความใดที่จะอนุมานได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจอยู่ในตัวถึงมูลกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย อีกทั้งไม่ปรากฏว่ามีการสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้โต้แย้งหรือแก้ข้อกล่าวหา ดังนั้น การดำเนินการทางวินัยเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา จึงเป็นกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ อันเป็นสาระสำคัญในการออกคำสั่ง จึงเป็นคำสั่งลงโทษทางวินัยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย พิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษดังกล่าว

● กรณีการปรับใช้หลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้คู่กรณีมีโอกาที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตนแก่ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยนั้น หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงดังกล่าว เป็นข้อเท็จจริงที่คู่กรณีนั้นได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การ หรือคำแถลง ซึ่งเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๓) แห่ง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษย่อมสามารถสั่งลงโทษได้ โดยไม่จำเป็นต้องให้อีกาสดังกล่าวแก่ผู้ถูกดำเนินการทางวินัย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ. ๒๕๗/๒๕๕๐ และ อ. ๑๕/๒๕๕๑)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.๒๕๗/๒๕๕๐ อธิบดีกรมการปกครองผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีคำสั่งลงโทษตัดเงินเดือนผู้ฟ้องคดี ๕% เป็นเวลา ๓ เดือน เนื่องจากสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคได้ตรวจสอบพบว่า เมื่อครั้งผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ทำหน้าที่ประธานกรรมการสุขภาพ ได้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็ค ๓ ฉบับ จากบัญชีเงินฝากประเภทกระแสรายวัน เพื่อฝากเข้าบัญชีเงินผลประโยชน์ของสุขภาพ โดยไม่ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก เป็นเหตุให้เสมียนตราอำเภอซึ่งทำหน้าที่สมุหบัญชีของสุขภาพนำเช็คไปขอรับเงินสดจากธนาคาร แล้วนำเงินไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ต่อมาคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรง ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งเพื่อตรวจสอบการกระทำผิดของข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว มีความเห็นว่า เสมียนตราอำเภอกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง รวมทั้งเห็นว่าผู้ฟ้องคดีมีส่วนกระทำความผิดวินัยด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงได้มีคำสั่งลงโทษไล่เสมียนตราอำเภอออกจากราชการ และรายงานการดำเนินการทางวินัยและข้อมูลความผิดทางวินัยของผู้ฟ้องคดี ให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ทราบ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ พิจารณาแล้วเห็นว่า พฤติการณ์ของผู้ฟ้องคดีข้างต้นเป็นการไม่ปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท ๐๓๐๗/ว ๒๗๙๔ ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๓๕ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเขียนสั่งจ่ายเงิน จึงมีคำสั่งลงโทษตัดเงินเดือนผู้ฟ้องคดี ๕% เป็นเวลา ๓ เดือน ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งลงโทษทางวินัยดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นการสั่งลงโทษทางวินัยในเรื่องเดียวกันกับเรื่องที่ถูกดำเนินคดีแพ่งฐานละเมิด โดยไม่รอผลคดีแพ่ง ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องศาล ขอให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษดังกล่าว ทั้งนี้ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลปกครองชั้นต้น ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ในการมีคำสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดีนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ไม่ได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบว่าผู้ฟ้องคดีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในเรื่องใด และไม่ให้ผู้ฟ้องคดีชี้แจงเพื่อแก้ข้อกล่าวหา โดยเป็นการนำสำนวนการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงของเสมียนตราอำเภอมาพิจารณาสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองชั้นต้นจึงมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี เนื่องจากเป็นการมีคำสั่งลงโทษโดยไม่มี การสอบสวนและไม่ได้ดำเนินการทางวินัยตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้ฟ้องคดีมีโอกาสดำเนินการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ตามมาตรา ๑๐๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ (มาตรา ๙๒ และมาตรา ๙๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑) ประกอบกับมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า แม้ตามนัยมาตรา ๑๐๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ จะบัญญัติว่า การดำเนินการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงและยุติธรรม ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าข้าราชการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง โดยให้ดำเนินการตามวิธีการที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควรก็ตาม แต่พระราชบัญญัติ

ดังกล่าว ก็ไม่ได้บัญญัติว่าการดำเนินการข้างต้นมีวิธีการอย่างไร เนื่องจากคำสั่งลงโทษทางวินัย เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น ก่อนที่ผู้บังคับบัญชาจะมีการสั่งลงโทษทางวินัยซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครอง จึงต้องให้ คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน ของตน ตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตาม มาตรา ๓๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งบัญญัติให้เจ้าหน้าที่สามารถออกคำสั่งทาง ปกครองได้โดยไม่ต้องให้คู่กรณีโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าการที่ ผู้ฟ้องคดีถูกลงโทษทางวินัย เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้ฟ้องคดีลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คจำนวน ๓ ฉบับ โดยที่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๐๗/ว ๒๗๙๔ ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๓๕ เป็นเหตุให้เสมียนตราอำเภอซึ่งปฏิบัติหน้าที่ สมุห์บัญชีของสุขาภิบาล สามารถกระทำการทุจริต เบิกเงินสดออกจากธนาคารนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนตัวได้ และโดยที่ประเด็นการขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกนั้น เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ถูกฟ้อง คดีที่ ๒ นำมาใช้อ้างในการสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีเคยให้ถ้อยคำ ในฐานะพยานบุคคลต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาค และคณะกรรมการ สอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงรายเสมียนตราอำเภอ โดยยอมรับว่าผู้ฟ้องคดีได้ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็ค แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกจริง ซึ่งหากมีการสอบสวนผู้ฟ้องคดีในประเด็นดังกล่าวอีก ก่อนที่จะสั่งลงโทษ ผู้ฟ้องคดีก็ไม่สามารถจะให้ถ้อยคำเป็นอย่างอื่นไปได้ จึงเป็นกรณีเข้าข้อยกเว้น ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๓) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ อันมีผลให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ฟ้องคดีชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในประเด็นดังกล่าวอีก การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ อาศัยข้อเท็จจริงจากการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรงของเสมียนตรา อำเภอ มาประกอบการพิจารณาสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี ถือได้ว่าเป็นกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการ ตามที่เห็นสมควร ตามมาตรา ๑๐๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ แล้ว

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.๑๕/๒๕๕๑ ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการครู ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีนำเอกสารของทางราชการไป เมื่อผู้บังคับบัญชาขอให้ส่งคืน ผู้ฟ้องคดีไม่ยอมส่งคืน โดยอ้างว่านำไปใช้เป็นหลักฐานในการ ดำเนินคดีต่อผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจึงแจ้งความเพื่อดำเนินคดีอาญา ข้อหาเอาไปเสีย ซึ่งเอกสารอันน่าทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน อันเป็นความผิดทางวินัย ฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ถือและ ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทางราชการ ผู้บังคับบัญชาจึงมีคำสั่งลงโทษตัดเงินเดือน ๕% เป็นเวลา ๑ เดือน

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า คำสั่งลงโทษตัดเงินเดือน เป็นคำสั่งทางปกครอง ที่กระทบต่อสิทธิของผู้ฟ้องคดี ซึ่งการดำเนินการทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรงตามมาตรา ๑๐๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดเพียงว่า ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการตามความเห็นสมควร โดยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมแต่ประการใด จึงเป็นกรณีที่มาตราฐานในการปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น ก่อนออกคำสั่งลงโทษทางวินัย ไม่ร้ายแรง จึงต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ คือ **ต้องให้โอกาสคู่กรณีได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน** เมื่อปรากฏว่าคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบเพียงว่า ผู้ฟ้องคดีถูกกล่าวหาในเรื่องตกเป็นผู้ต้องหา คดีอาญา กรณีเอาไปเสียซึ่งเอกสารอันน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน แต่ในคำสั่งลงโทษทางวินัย ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ระบุว่า ผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยกรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบ ไม่ถือและปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมของทางราชการ ไม่รักษาความสามัคคีระหว่างข้าราชการด้วยกัน ไม่รักษาชื่อเสียงของตนและ ไม่รักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย และกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงจะมีได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบข้อเท็จจริงในเรื่องที่ถูกกล่าวหา ว่าพฤติการณ์ของผู้ฟ้องคดีตามที่ถูกกล่าวหา นั้นอาจเป็น ความผิดในเรื่องใดบ้าง และมีพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาอย่างไร ทำให้ผู้ฟ้องคดี ไม่มีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานเกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยในแต่ละเรื่องอย่างเพียงพอก็ตาม แต่เมื่อผู้ฟ้องคดีได้ให้ถ้อยคำยอมรับต่อคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงว่า ผู้ฟ้องคดีได้นำต้นฉบับของหนังสือราชการที่หน่วยงานอื่นมีมาถึงโรงเรียนไปจริง และไม่สามารถนำมาคืนได้เนื่องจาก ได้นำไปใช้เป็นเอกสารทางคดีในศาล และได้แนบพยานเอกสารประกอบคำให้การด้วย กรณีดังกล่าวจึงเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีได้ให้ไว้ในคำให้การ ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๓) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีต้องแจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ฟ้องคดีทราบอีก และเนื่องจากการเก็บรักษาและการยืมหนังสือดังกล่าว ต้องปฏิบัติตามระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ การที่ผู้ฟ้องคดีนำหนังสือดังกล่าวไปเก็บไว้และไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยพลการ และไม่ยอมคืนให้กับโรงเรียน แม้ผู้บริหารโรงเรียนจะได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีนำมาคืนแล้วก็ตาม กรณีไม่อาจนำความบกพร่องของทางราชการดังกล่าวมาเป็นเหตุให้ไม่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการได้ จึงไม่ต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีได้ให้ไว้ในคำให้การอีก ดังนั้น แม้จะฟังได้ว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ มีคำสั่งลงโทษตัดเงินเดือนผู้ฟ้องคดี ๕% เป็นเวลา ๑ เดือน โดยไม่แจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ฟ้องคดีทราบในทุกประเด็นให้ครบถ้วนก็ตาม แต่เมื่อฟังได้ว่า ในข้อกล่าวหาไม่ปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมของทางราชการ และขัดคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ผู้ฟ้องคดีได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง ตามบันทึกถ้อยคำของผู้ฟ้องคดี

ดังกล่าว จึงถือว่าการดำเนินการทางวินัยกับผู้ฟ้องคดีได้ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว คำสั่งลงโทษทางวินัยจึงชอบด้วยกฎหมาย

● การให้โอกาสคู่กรณีได้ทราบข้อเท็จจริง โต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน
ในกระบวนการสอบสวนทางวินัยไม่ร้ายแรง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๙๓/๒๕๕๐ ด้วยผลของบทบัญญัติมาตรา ๓ ประกอบกับมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นที่ยุติว่า ในการดำเนินการกรณีดังกล่าวหาข้าราชการว่ากระทำผิดวินัยอย่างไรร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาต้องทำการสอบสวน ตามมาตรา ๑๐๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งในการสอบสวนนั้น ให้ดำเนินการตามวิธีการที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร โดยจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เพื่อให้สอดคล้องกับความในมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่ว่า เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอนั่นเอง ฉะนั้น การกล่าวอ้างถึงแนวปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการทางวินัยกรณีกล่าวหาว่าข้าราชการกระทำผิดวินัยอย่างไรร้ายแรงที่ผ่านมา ไม่อาจนำมาใช้สำหรับกรณีเกิดเหตุพิพาทขณะที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีผลใช้บังคับแล้วได้

๓. การดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรง

เมื่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ได้พิจารณาผลการสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้น ตามมาตรา ๘๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ แล้วเห็นว่า กรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างไรร้ายแรง ตามมาตรา ๘๕ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน โดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ตามมาตรา ๘๓ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลา เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎ ก.พ. (มาตรา ๘๕ วรรคหนึ่ง) แต่เนื่องจาก กฎ ก.พ. ในเรื่องดังกล่าวที่ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ นั้นยังไม่มี จึงต้องนำ กฎ ก.พ. ข้อบังคับหรือระเบียบ หรือกรณีที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งใช้อยู่เดิม ในที่นี้ก็คือ กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วย

การสอบสวนพิจารณา มาใช้บังคับตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งอยู่ในบทเฉพาะกาล โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. ผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน คือ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ได้แก่ อธิบดี หรือปลัดกระทรวง แล้วแต่กรณี

๒. องค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบสวน การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ให้แต่งตั้งจากข้าราชการฝ่ายพลเรือนจำนวนอย่างน้อยสามคน ประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งดำรงตำแหน่งระดับไม่ต่ำกว่าหรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่าผู้ถูกกล่าวหา และกรรมการอย่างน้อยอีกสองคน โดยให้กรรมการคนหนึ่งเป็นเลขานุการ และหากมีความจำเป็นจะให้มีส่วนช่วยเลขานุการซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนด้วยก็ได้ คณะกรรมการสอบสวนนั้นต้องมีผู้ดำรงตำแหน่งนิติกร หรือผู้ได้รับปริญญาทางกฎหมาย หรือผู้ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการดำเนินการทางวินัย หรือผู้มีประสบการณ์ด้านการดำเนินการทางวินัยอย่างน้อยหนึ่งคน

๓. องค์ประกอบของคำสั่ง คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน จะต้องระบุชื่อและตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา เรื่องที่กล่าวหา ชื่อและตำแหน่งของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสอบสวนและผู้ช่วยเลขานุการ (ถ้ามี)

๔. เรื่องที่กล่าวหา หมายความว่า การกระทำหรือพฤติกรรมแห่งการกระทำที่กล่าวอ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัย หรือสรุปได้อีกทางหนึ่งว่า เรื่องที่กล่าวหา นั้นไม่ใช่ฐานความผิด แต่เป็นเรื่องราวหรือการกระทำที่กล่าวอ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัย เพราะฉะนั้นในการตั้งเรื่องกล่าวหา ควรระบุแต่เพียงเรื่องราวหรือการกระทำที่กล่าวอ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดเท่านั้น ไม่ควรระบุมาตราอันเป็นฐานความผิด เพราะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสอบสวนและผู้มีอำนาจพิจารณาความผิดและกำหนดโทษจะไปกำหนดในภายหลัง

๕. การแจ้งข้อกล่าวหา

(๑) เมื่อได้พิจารณาเรื่องที่กล่าวหา และวางแนวทางการสอบสวน ตามข้อ ๖ แล้ว ให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ถูกกล่าวหา มา เพื่อแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหาที่ปรากฏตามเรื่องที่กล่าวหา ให้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร และต้องแจ้งด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะได้รับแจ้งสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหา และมีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ตลอดจนอ้างพยานหลักฐานหรือนำพยานหลักฐานมาสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ ส่วนรูปแบบและวิธีการแจ้ง ตลอดจนการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวน เป็นไปตามข้อ ๑๔

(๒) เมื่อดำเนินการตาม (๑) แล้ว ให้คณะกรรมการสอบสวนประชุมเพื่อพิจารณาพยานหลักฐานที่รวบรวมได้มา ว่ามีพยานหลักฐานใดสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร และเป็นความผิดวินัยกรณีใดตามมาตราใด ฯลฯ หรือไม่อย่างไร แล้วให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบ เพื่อแจ้งข้อกล่าวหา โดยระบุข้อกล่าวหาที่ปรากฏตามพยานหลักฐานว่าเป็นความผิดวินัยกรณีใด ตามมาตราใด และสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ทราบ โดยระบุวัน เวลา สถานที่ และการกระทำที่มีลักษณะเป็นการสนับสนุนข้อกล่าวหา สำหรับพยานบุคคลจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ ส่วนรูปแบบและวิธีการแจ้ง ตลอดจนการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวน เป็นไปตามข้อ ๑๕

๖. องค์ประชุมของคณะกรรมการสอบสวน การประชุมคณะกรรมการสอบสวนต้องมีกรรมการสอบสวนมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการสอบสวนทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่การประชุมเพื่อพิจารณาพยานหลักฐานที่รวบรวมได้มา ว่ามีพยานหลักฐานใดสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร และเป็นความผิดวินัยกรณีใดตามมาตราใด ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร (ตามข้อ ๑๕) และการประชุมพิจารณาลงมติว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดวินัยหรือไม่ ถ้าผิดเป็นความผิดวินัยกรณีใด ตามมาตราใด และควรได้รับโทษสถานใด ฯลฯ (ข้อ ๓๐ ของกฎ ก.พ.) ต้องมีกรรมการสอบสวนมาประชุม ไม่น้อยกว่าสามคนและไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการสอบสวนทั้งหมด

การประชุมคณะกรรมการสอบสวน ต้องมีประธานกรรมการอยู่ร่วมประชุมด้วย แต่กรณีจำเป็นที่ประธานกรรมการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่แทน และในการลงมติของที่ประชุมคณะกรรมการสอบสวน ให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด (ข้อ ๗)

๗. องค์คณะกรรมการสอบสวนในการสอบปากคำ ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ต้องมีกรรมการสอบสวน ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการสอบสวนทั้งหมด จึงจะสอบสวนได้ (ข้อ ๑๘)

๘. การสอบสวน ในการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวน ห้ามมิให้บุคคลอื่น เข้าร่วมทำการสอบสวน (ข้อ ๑๑ วรรคสอง)

๙. การสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ซึ่งจะถูกสอบปากคำเข้ามาในที่สอบสวนคราวละหนึ่งคน ห้ามมิให้บุคคลอื่น อยู่ในที่สอบสวน เว้นแต่บุคคลซึ่งคณะกรรมการสอบสวนอนุญาตให้อยู่ในที่สอบสวนเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวน (ข้อ ๒๑ วรรคหนึ่ง)

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๒๐๕/๒๕๔๑

หลักเกณฑ์ตามข้อ ๒๑ ของกฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา กำหนดว่า ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ซึ่งจะถูกสอบปากคำเข้ามาในที่สอบสวนคราวละหนึ่งคน ห้ามมิให้บุคคลอื่นอยู่ในที่สอบสวน เว้นแต่บุคคลซึ่งคณะกรรมการสอบสวนอนุญาตให้อยู่ในที่สอบสวนเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวน เป็นหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เพราะผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นคู่กรณีสามารถปกป้องสิทธิของตนได้ดีกว่า หากมีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการสอบสวนทางวินัย ที่ตนต้องปรากฏตัวต่อหน้าคณะกรรมการสอบสวน ฉะนั้น เมื่อหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติราชการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีหลักประกันความเป็นธรรมแก่คู่กรณีสูงกว่าหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในข้อ ๒๑ ของ กฎ ก.พ. จึงต้องนำมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาใช้บังคับ

๑๐. การได้มาของพยานหลักฐาน การนำเอกสารหรือวัตถุมาใช้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ให้คณะกรรมการสอบสวนบันทึกไว้ด้วยว่ามาอย่างไร จากผู้ใด และเมื่อใด (ข้อ ๑๓ วรรคหนึ่ง)

๑๑. พยานเอกสาร เอกสารที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ให้ใช้ต้นฉบับ แต่ถ้าไม่อาจนำต้นฉบับมาได้ จะใช้สำเนาที่กรรมการสอบสวนหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบรับรองว่าเป็นสำเนาถูกต้องก็ได้ หรือถ้าหาต้นฉบับเอกสารไม่ได้เพราะสูญหายหรือถูกทำลายหรือโดยเหตุประการอื่น จะให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้ (ข้อ ๑๓ วรรคสอง วรรคสาม)

๑๒. การแจ้งฐานะของคณะกรรมการสอบสวน ก่อนเริ่มสอบปากคำพยาน ให้คณะกรรมการสอบสวนแจ้งให้พยานทราบว่า กรรมการสอบสวนมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จต่อกรรมการสอบสวน อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย (ข้อ ๑๙)

๑๓. การสอบปากคำ ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ห้ามมิให้กรรมการสอบสวนผู้ใดกระทำการล่อลวง ชู่เชิญ ให้สัญญา หรือกระทำการใดเพื่อจูงใจให้บุคคลนั้นให้ถ้อยคำอย่างใดๆ (ข้อ ๒๐)

๑๔. การลงชื่อในบันทึก การสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ให้บันทึกถ้อยคำมีสาระสำคัญตามแบบท้าย กฎ ก.พ. แล้วแต่กรณี เมื่อได้บันทึกถ้อยคำเสร็จแล้ว ให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง หรือจะให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเองก็ได้ เมื่อผู้ให้ถ้อยคำรับว่าถูกต้องแล้ว ให้ผู้ให้ถ้อยคำและผู้บันทึกถ้อยคำลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้คณะกรรมการสอบสวนทุกคน

ซึ่งร่วมสอบสวนลงลายมือชื่อรับรองไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้นด้วย ถ้าบันทึกถ้อยคำมีหลายหน้า ให้กรรมการสอบสวนอย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า (ข้อ ๒๑ วรรคสอง)

๑๕. การบันทึกถ้อยคำ ในการบันทึกถ้อยคำ ห้ามมิให้ชุลบหรือบันทึกข้อความทับ ถ้าจะต้องแก้ไขข้อความที่ได้บันทึกไว้แล้ว ให้ใช้วิธีขีดฆ่าหรือตอกเติม และให้กรรมการสอบสวนผู้ร่วมสอบสวนอย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำ ลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่งที่ขีดฆ่าหรือตอกเติม และในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้บันทึกเหตุอันไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้น และในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ให้นำมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ข้อ ๒๑ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๙ เมื่อกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงใด ตราประทับ หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านั้น ที่ทำลงในเอกสารแทนการลงลายมือชื่อ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ให้ถือเสมือนกับลงลายมือชื่อ

ความในวรรคสองไม่ใช้บังคับแก่การลงลายพิมพ์นิ้วมือ แงงใด ตราประทับ หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านั้น ซึ่งทำลงในเอกสารที่ทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่

๑๖. การกำหนดวัน เวลา และสถานที่สอบสวน ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนเรียกบุคคลใดมาเป็นพยาน ให้บุคคลนั้นมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำตามวัน เวลา และสถานที่ที่คณะกรรมการสอบสวนกำหนด (ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง)

๑๗. การไม่สอบสวนพยาน ในกรณีที่พยานมาแต่ไม่ให้ถ้อยคำ หรือไม่มา หรือคณะกรรมการสอบสวนเรียกพยานไม่ได้ภายในเวลาอันสมควร คณะกรรมการสอบสวนจะไม่สอบสวนพยานนั้นก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุอันไว้ในบันทึกประจำวันที่มีการสอบสวนตามข้อ ๑๑ และรายงานการสอบสวนตามข้อ ๓๑ (ข้อ ๒๒ วรรคสอง)

๑๘. การงดการสอบสวนพยาน ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนพยานหลักฐานใดจะทำให้การสอบสวนล่าช้าโดยไม่จำเป็น หรือมิใช่พยานหลักฐานในประเด็นสำคัญ จะงดการสอบสวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุอันไว้ในบันทึกประจำวันที่มีการสอบสวนตามข้อ ๑๑ และรายงานการสอบสวนตามข้อ ๓๑ (ข้อ ๒๓)

๑๙. การจัดทำรายงานการสอบสวน เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ประชุมลงมติตามข้อ ๓๐ แล้ว ให้จัดทำรายงานการสอบสวน (ซึ่งมีสาระสำคัญตามแบบท้าย กฎ ก.พ.) เสนอต่อผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน กรรมการสอบสวนผู้ใดมีความเห็นแย้ง ให้ทำความเห็นแย้งแนบไว้กับรายงานการสอบสวน โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการสอบสวน และรายงานการสอบสวนอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) สรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานว่ามีอย่างใดบ้าง ในกรณีที่ไม่ได้สอบสวนพยานตามข้อ ๒๒ และข้อ ๒๓ ให้รายงานเหตุที่ไม่ได้สอบสวนนั้นให้ปรากฏไว้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถ้อยคำรับสารภาพ ให้บันทึกเหตุผลในการรับสารภาพ (ถ้ามี) ไว้ด้วย

(๒) วิเคราะห์เปรียบเทียบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหากับพยานหลักฐานที่หักล้างข้อกล่าวหา

(๓) ความเห็นของคณะกรรมการสอบสวน ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดวินัยหรือไม่ อย่างไร ถ้าผิดเป็นความผิดวินัยกรณีใด ตามมาตราใด และควรได้รับโทษสถานใด ฯลฯ

เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ทำรายงานการสอบสวนแล้ว ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งสารบัญญัตต่อผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และให้ถือว่าการสอบสวนแล้วเสร็จ (ข้อ ๓๑)

๔. ตัวอย่างคำวินิจฉัยเกี่ยวกับวินัยและการดำเนินการทางวินัย

(๑) การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

- กรณีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรง กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่มีอำนาจตามกฎหมาย ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และมีผลทำให้การดำเนินการทางวินัยโดยอาศัยผลการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนดังกล่าว เช่น การมีมติและมีคำสั่งลงโทษผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไปด้วย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. ๑๑๘/๒๕๕๑)

- กรณีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเหตุที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งนั้นย่อมมีอำนาจที่จะยกเลิกหรือเพิกถอนคำสั่งของตนได้ ไม่ว่าจะพ้นระยะเวลาการอุทธรณ์แล้วหรือไม่ก็ตาม ในการนี้ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งบรรจุมีอำนาจผูกพันตามกฎหมายที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงต่อไป (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. ๔๓๙/๒๕๕๑)

(๒) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรง และการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง (คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ ๗๗๗/๒๕๔๘ และที่ ๘๖๔/๒๕๔๙)

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๗๗๗/๒๕๔๘ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ รายงานสรุปผลการสอบข้อเท็จจริงกรณีกล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงไปยังผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ว่าการกระทำของผู้ฟ้องคดีกรณีที่มีการกล่าวหา มีมูลอันควรกล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง จึงเป็นเพียงการเสนอความเห็นและพยานหลักฐานเบื้องต้น เพื่อประกอบการพิจารณาของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ อันเป็นขั้นตอนภายในของฝ่ายปกครอง ส่วนการที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนผู้ฟ้องคดีตาม กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา ก็เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการเพื่อมีคำสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าว คณะกรรมการสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหา และสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ฟ้องคดีทราบ และผู้ฟ้องคดีมีสิทธิที่จะชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ ซึ่งผลการสอบสวนอาจทำให้ผู้ฟ้องคดีถูกลงโทษทางวินัยอย่างหนึ่งอย่างใด หรืออาจจะยุติเรื่องก็ได้ แล้วแต่กรณี ดังนั้น ขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าว จึงยังไม่ถึงที่สุดของฝ่ายปกครอง จึงยังฟังไม่ได้ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๘๖๔/๒๕๔๙ การดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย เป็นเพียงขั้นตอนภายใน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเสนอผู้มีอำนาจออกคำสั่งลงโทษทางวินัย ความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย จึงยังไม่มีผลเป็นการสร้าง นิติสัมพันธ์ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี ตามความหมายของคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้ฟ้องคดีจึงมิใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายที่จะมีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

(๓) การคัดค้านคณะกรรมการสอบสวน

- การที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงได้ทำหนังสือคัดค้านกรรมการสอบสวนคนใดคนหนึ่ง แต่ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนไม่ส่งยกคำคัดค้านภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือคัดค้าน ย่อมถือว่าการคัดค้านนั้นมีเหตุผลรับฟังได้ การสอบสวนที่ได้ดำเนินการภายหลังจากนั้นโดยผู้ถูกคัดค้านร่วมอยู่ด้วย จึงเป็นการมิชอบหากกรณีให้เห็นควรลงโทษในความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็จะทำให้การสอบสวนและมติของคณะกรรมการสอบสวนที่ไม่ครบองค์ประชุมเสียไปด้วย ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนควรมีคำสั่งให้คณะกรรมการผู้ถูกคัดค้านพ้นจากการเป็นกรรมการ แล้วแต่งตั้งบุคคลอื่นที่เหมาะสม

เป็นกรรมการต่อไป แต่ถ้าหากเป็นการลงโทษในความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งลงโทษได้ตามควรแก่กรณี (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/ป ๙๘๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๖ ตอบข้อหารือเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)

- เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่ามี การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยแ ก่ตน ตามที่มีเจ้าหน้าที่นำคำสั่งไปส่งแล้ว การยื่นหนังสือคัดค้าน ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสอบสวน จึงต้องนับตั้งแต่วันที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่ามี การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเป็นต้นไป (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๗๐๕ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๒ ตอบข้อหารือกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง)

(๔) การแจ้งข้อกล่าวหาและการให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหา

- การลงโทษทางวินัยแก่ข้าราชการในฐานะความผิดใด ต้องเป็นกรณีที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยมีสาระสำคัญครบถ้วนถูกต้อง เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้แยแสแสดงพยานหลักฐานของตนในฐานความผิดนั้นอย่างเต็มที่ หากดำเนินการแจ้งโดยมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การแจ้งข้อกล่าวหาด้วยวาจา หรือไม่ได้ระบุข้อกล่าวหาให้ชัดเจน ย่อมเป็นการลงโทษทางวินัยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากดำเนินการไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินการทางวินัย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. ๒๑/๒๕๕๐ ที่ อ. ๑๕๒/๒๕๕๐ และที่ อ. ๑๙๗/๒๕๔๘)

- เมื่อกฎหมายรับรองสิทธิของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกดำเนินการทางวินัยว่าจะต้องมีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสชี้แจงพยานหลักฐานของตน ดังนั้น หากปรากฏในภายหลังว่าการรับฟังคู่กรณียังดำเนินการไม่สมบูรณ์ หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐชอบที่จะรับฟังคู่กรณีเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ในภายหลังได้ แต่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนที่จะมีการวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๗๘/๒๕๕๐ และที่ อ.๒๓/๒๕๕๓)

(๕) ระหว่างการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาย้ายหรือโอนอยู่นอกสังกัด

- ระหว่างการสอบสวน หากผู้ถูกกล่าวหาได้โอนไปอยู่นอกบังคับบัญชาของผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ให้คณะกรรมการสอบสวนทำการสอบสวนต่อไปจนเสร็จ หากต้องมีการเปลี่ยนแปลงกรรมการสอบสวน หรือขออนุมัติขยายเวลาการสอบสวน ให้คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการตามข้อ ๑๐ และข้อ ๑๒ ของ กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/ล ๑๙๒ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๒ ตอบข้อหารือกระทรวงมหาดไทย)

- เมื่อข้าราชการถูกแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งใหม่ ข้าราชการผู้นั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งเดิม และอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาคนใหม่ตั้งแต่วันที่ระบุในคำสั่ง แม้จะยังไม่ได้มอบหมายงานหรือยังไม่ได้ถูกส่งตัวไปก็ตาม การที่ผู้บังคับบัญชาเดิมส่งลงโทษ ข้าราชการผู้นั้น เป็นการไม่ถูกต้อง จึงต้องยกเลิกคำสั่งแล้วดำเนินการตามกฎหมายต่อไป (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/ป ๖๒๑ ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๖ ตอบข้อหารือเลขาธิการคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ)

(๖) ระยะเวลาการสอบสวน

- การนับระยะเวลาการสอบสวน ต้องนับอย่างต่อเนื่อง แม้ปรากฏว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการสอบสวนก็ตาม และคณะกรรมการสอบสวนชุดใหม่สามารถนำผลการสอบสวนและสำนวนการสอบสวนที่คณะกรรมการชุดก่อนได้ดำเนินการไปแล้วทั้งหมดมาใช้และดำเนินการต่อไปได้ (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๗๖๘ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๘ ตอบข้อหารือเลขาธิการคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ)

- การรายงานเหตุที่คณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาสองร้อยเจ็ดสิบวันต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนก็ตีการจัดทำบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานก็ดี การสอบสวนซึ่งจะต้องกระทำโดยคณะกรรมการสอบสวนก็ดี ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนตามที่กำหนดไว้ใน กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ซึ่งคณะกรรมการจะต้องปฏิบัติตาม (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๑/๑๑๙ ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๕ ตอบข้อหารือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร)

- เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ทำรายงานการสอบสวนและเสนอสำนวนการสอบสวนต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ถือว่าการสอบสวนได้แล้วเสร็จ แต่หากมีการให้สอบสวนเพิ่มเติม คณะกรรมการก็ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามนั้น (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๑๑๙ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๐)

- กำหนดระยะเวลาการสอบสวนพิจารณาตามข้อ ๑๒ ของกฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา เป็นเพียงระยะเวลาเร่งรัดให้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาเท่านั้น หากการสอบสวนพิจารณาได้ดำเนินการเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด แต่เป็นการดำเนินการด้วยความเป็นธรรมและยุติธรรมแล้ว ก็ไม่ถือเป็นสาระสำคัญอันจะทำให้เสียความเป็นธรรมและทำให้สำนวนการสอบสวนนั้นเสียไปแต่อย่างใด (ที่ นร ๑๐๑๑/๒๒ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๖)

- กรณีที่คณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตามขั้นตอนต่างๆ หากคณะกรรมการสอบสวนได้ขอขยายระยะเวลาการสอบสวนต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และได้รับอนุมัติให้ขยายระยะเวลา ก็เป็นการดำเนินการที่ถูกต้องตาม กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณาแล้ว (ที่ นร ๑๐๑๑/๓๘๐ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๘)

- กรณีที่ปรากฏว่าการสอบสวนตอนใดทำไมไม่ถูกต้อง ถ้าการสอบสวนตอนนั้นเป็นสาระสำคัญ ให้ผู้มีอำนาจสั่งให้คณะกรรมการสอบสวนแก้ไขหรือดำเนินการตอนนั้นให้ถูกต้องโดยเร็ว แต่ถ้าการสอบสวนตอนนั้นมีใช้สาระสำคัญอันจะทำให้เสียความเป็นธรรม ผู้มีอำนาจจะสั่งให้แก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องหรือไม่ก็ได้ การขอขยายระยะเวลาสอบสวนโดยขอผ่อนหลังเป็นการไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามข้อ ๑๒ ของ กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา ไม่ถือเป็นสาระสำคัญอันจะทำให้เสียความเป็นธรรม และไม่ถือเป็นสาเหตุที่จะทำให้การดำเนินการในขั้นตอนที่ขอขยายระยะเวลาการสอบสวนเสียไปแต่อย่างใด (ที่ นร ๑๐๑๑/๔๐๖ ลงวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๘)

- ระยะเวลาการสอบสวนตามที่กำหนดใน กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา เป็นระยะเวลาเร่งรัดการสอบสวน เมื่อปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลไม่สามารถมารับฟังข้อกล่าวหาได้ คณะกรรมการสอบสวนจึงต้องขอขยายระยะเวลาการสอบสวน เมื่อผู้ถูกกล่าวหากลับมาปฏิบัติราชการแล้ว คณะกรรมการสอบสวนจึงดำเนินการแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหา และดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป โดยระยะเวลาการสอบสวนไม่ขาดตอนแต่อย่างใด (ที่ นร ๑๐๐/๒๕๗ ลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๐)

(๗) องค์คณะกรรมการสอบสวน

- การสอบสวนที่มีกรรมการสอบสวนไม่ครบองค์คณะ ย่อมเสียไปและนำมาใช้ไม่ได้ แม้ภายหลังกรรมการผู้ไม่ได้ร่วมสอบสวนจะได้ลงลายมือชื่อเพื่อให้ครบองค์คณะก็ไม่ทำให้การสอบสวนดังกล่าวเป็นการสอบสวนที่ถูกต้อง (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๑๑๙ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๐)

(๘) การงดการสอบสวนพยาน

- ในการสอบสวน คณะกรรมการสอบสวนจะใช้ดุลพินิจไม่สอบสวนพยานหรืองดการสอบสวนพยานก็ได้ แต่ถ้าการสอบสวนแล้วเสร็จผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเห็นสมควรให้สอบสวนพยานเพิ่มเติม คณะกรรมการสอบสวนต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามนั้น (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๑๑๙ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๐)

(๙) ห้ามบุคคลอื่นอยู่ในที่สอบสวน ยกเว้นนายความหรือที่ปรึกษา

● ข้าราชการที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย มีสิทธินำนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาปรากฏตัวต่อหน้าคณะกรรมการสอบสวนในฐานะคู่กรณีได้ ส่วนจะนำนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วยได้หรือไม่ นั้น เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการสอบสวน (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๑/๒๓๔ ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ตอบข้อหารือผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ)

ความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีที่ ๗๖/๒๕๕๐

มีความเห็นว่า มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบนั้น ก็เพื่อให้คู่กรณีได้ทราบถึงหลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นหลักประกันให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ แต่เนื่องจากการดำเนินการในกระบวนการพิจารณาทางปกครองนั้นมีรายละเอียดหลายประการ จึงบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะแจ้งให้ทราบตามความจำเป็น ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป โดยการดำเนินการตามมาตรา ๒๗ หรือไม่นั้น มิได้มีเงื่อนไขของความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง เพราะการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองจะต้องพิจารณาจากเนื้อหาและการปฏิบัติตามกระบวนการออกคำสั่งทางปกครอง ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่กำหนดเป็นเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติก่อน จึงจะถือว่าคำสั่งทางปกครองมีผลใช้บังคับได้ หากมิได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ทั่วไปที่มีใช่เป็นเงื่อนไขการออกคำสั่งทางปกครอง ก็มิได้ทำให้คำสั่งทางปกครองเสียไป ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับการไม่แจ้งสิทธิอุทธรณ์ ที่มีผลเป็นเพียงทำให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปตามมาตรา ๔๐ มิได้มีผลทำให้คำสั่งทางปกครองต้องเสียไปด้วย ดังนั้น กรณีตามข้อหารือ กระบวนการสอบสวนวินัยซึ่งคณะกรรมการสอบสวนไม่ได้แจ้งสิทธินำนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการสอบสวนทางวินัยให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยได้ทราบนั้น จึงไม่เสียไป และไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของคำสั่งลงโทษทางวินัยที่เกิดจากกระบวนการสอบสวนทางวินัยดังกล่าว

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.๑๔๓/๒๕๕๒ วินิจฉัยว่า ประเด็นที่

คณะกรรมการสอบสวนทางวินัยมิได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีนำนายความหรือที่ปรึกษาเข้าไปช่วยเหลือในระหว่างการสอบสวนทางวินัย จะทำให้การสอบสวนทางวินัยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างหรือไม่ นั้น เห็นว่า มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า ในการพิจารณาทางปกครองที่ต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ คู่กรณีมีสิทธินำนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองได้ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า ให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็นแก่กรณี การที่กฎหมายได้

บัญญัติรับรองให้คู่กรณีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาทางปกครอง เช่น ในการสอบสวนวินัย มีสิทธิ นำทนายความหรือที่ปรึกษาส่วนตัวเข้าไปช่วยเหลือโดยการเข้าร่วมในการพิจารณาทางปกครอง นั้นๆ ร่วมกับคู่กรณีด้วยได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าคู่กรณีจะได้รับการพิจารณาทางปกครอง อย่างถูกต้องตามกฎหมายและเป็นธรรม และเพื่อให้คู่กรณีสามารถใช้สิทธิต่างๆ ของตนในการ พิจารณาทางปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้ได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติ ดังกล่าว กฎหมายมิได้บังคับว่าในการพิจารณาทางปกครองเช่นนั้น คู่กรณีจะต้องมีทนายความหรือ ที่ปรึกษาร่วมอยู่ด้วยเสมอไป สิทธิของคู่กรณีดังกล่าวในการสอบสวนทางวินัยจะถือว่าเป็นหน้าที่ คณะกรรมการสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบก่อนหรือไม่นั้น เห็นว่ามาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง ดังกล่าว บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ซึ่งใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ หรือคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย ในคดีนี้ แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็น แก่กรณี กฎหมายมิได้กำหนดว่าจะต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่เมื่อใด หรือจะต้องแจ้งในทุกกรณี แต่ให้ แจ้งตามความจำเป็นแก่กรณี และเมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่งดังกล่าวแล้ว จึงถือว่าเป็นดุลพินิจของคณะกรรมการสอบสวนที่จะพิจารณาว่า กรณีใดมีความจำเป็นจะต้องแจ้ง ให้ผู้ถูกสอบสวนทราบก่อนว่ามีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมในการสอบสวนได้ โดยมี ข้อพิจารณาซึ่งเป็นหลักการสำคัญ คือ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกสอบสวนว่าผู้ถูกสอบสวนจะได้รับ การปฏิบัติจากคณะกรรมการสอบสวนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นธรรม และผู้ถูกสอบสวน ทราบและสามารถใช้สิทธิต่างๆ ของตนได้อย่างเต็มที่ในกระบวนการสอบสวนทางวินัยหรือไม่ นอกจากนี้ เห็นว่าการที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ บัญญัติให้การ ดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการตำรวจ ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้ บังคับโดยอนุโลม โดยการดำเนินการสอบสวนทางวินัยต้องเป็นไปตาม กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วย การสอบสวนพิจารณา กฎ ก.พ. ดังกล่าว ได้กำหนดวิธีการดำเนินการทางวินัยซึ่งมีหลักประกัน ความเป็นธรรมแก่ข้าราชการที่ถูกสอบสวนเนื่องจากถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ไว้หลายประการ อันเป็นหลักประกันที่เพียงพอว่าคณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการ สอบสวนได้ตามอำเภอใจ เนื่องจากหากคณะกรรมการสอบสวนมิได้ดำเนินการสอบสวนให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กฎ ก.พ. ดังกล่าว กำหนด ก็อาจมีผลให้การสอบสวนที่ดำเนินการไป แล้วนั้น เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ทั้งในกรณีการสอบสวนทางวินัยผู้ฟ้องคดี ในคดีนี้ ผู้ฟ้องคดีจบการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต และปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานสอบสวน ย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมาย และทราบถึงสิทธิหน้าที่ของตนในกระบวนการ สอบสวนทางวินัยเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ดังนั้น การที่คณะกรรมการสอบสวนมิได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดี ทราบถึงสิทธิในการนำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมในการสอบสวน จึงมิใช่การใช้ดุลพินิจ โดยไม่ด้วยกฎหมาย และไม่ทำให้การสอบสวนที่ดำเนินการไปแล้วเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วย กฎหมายแต่อย่างใด อุทธรณ์ประเด็นนี้ของผู้ฟ้องคดีฟังไม่ขึ้น

(๑๐) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

● คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กระอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใต้สวนกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต รวมทั้งดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะ ด้านการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๙ (๓) ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการใต้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม แต่อำนาจในการใต้สวนดังกล่าวจะต้องมีการกล่าวหาเป็นหนังสือ ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกิน ๒ ปี คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงจะมีอำนาจใต้สวนตามมาตรา ๘๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยในการใต้สวน ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติเห็นว่ามีมูลเป็นความผิดวินัย ประธานคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องส่งรายงานและเอกสารพร้อมความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถูกกล่าวหา เพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก ในการพิจารณาโทษทางวินัย ให้ถือว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย และให้ถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในสำนวนการใต้สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยไม่เอาจรรยาพิงเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๑ และมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ นอกจากนี้ตามมาตรา ๘๓ ได้บัญญัติว่า “เมื่อได้รับรายงานตามมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่งและวรรคสามแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาโทษภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และให้ผู้บังคับบัญชาส่งสำเนาคำสั่งลงโทษไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้ออกคำสั่ง” จะเห็นได้ว่า ข้าราชการผู้ใดกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ใต้สวนข้อเท็จจริงแล้วมีมติว่าข้าราชการผู้นั้นได้กระทำความผิดวินัย เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานและเอกสารความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย และผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาโทษภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องแล้วให้ส่งสำเนาคำสั่งลงโทษไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ออกคำสั่ง นอกจากนี้ หากผู้ถูกลงโทษมีความประสงค์จะอุทธรณ์คำสั่งลงโทษ ให้อุทธรณ์ดุลพินิจในการสั่ง

ลงโทษของผู้บังคับบัญชาต่อ ก.พ.ค. ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งลงโทษ (วันที่ทราบหรือถือว่าทราบคำสั่ง) ตามมาตรา ๙๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบมาตรา ๑๑๔ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑

- ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิด เช่น หน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่ต้องดำเนินการทางวินัยต่อไป แม้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีเดียวกันก็ตาม คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางวินัยภายหลังจากที่ข้าราชการได้รับโทษทางวินัยและได้รับล้างมลทินไปแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะดำเนินการทางวินัยอีกไม่ได้ และผู้บังคับบัญชาจะเปลี่ยนแปลงฐานความผิดจากมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ได้

- เมื่อผู้บังคับบัญชาสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงแก่ข้าราชการแล้ว ต่อมาคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีเดียวกัน เมื่อยังไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ ตามมาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวยังคงมีหน้าที่ต้องดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการผู้นั้นต่อไป (ที่ นร ๐๗๐๙.๑/ ล ๓๒ ลงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๕)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.๑๐๖/๒๕๕๙ วินิจฉัยว่า การที่ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานการสอบสวนและเอกสาร ไปยังผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาหรือมีอำนาจถอดถอนนั้น เป็นการดำเนินการตามมาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและการมีมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่า ผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการและประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ ไม่อาจพิจารณาเปลี่ยนแปลงฐานความผิดทางวินัยตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยไว้แล้ว จึงต้องพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ ตามมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๙๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น ข้ออ้างของผู้ฟ้องคดีที่ ๑ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ ไม่จำต้องผูกพันตามมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงไม่อาจรับฟังได้ คำสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงชอบด้วยกฎหมาย

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๙๔๙/๒๕๕๘ การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีมติว่า ผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยตามมาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ นั้น เป็นเพียงกระบวนการพิจารณาเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัย มติดังกล่าวจึงยังไม่เป็นคำสั่งทางปกครองที่กระทบสิทธิ

และหน้าที่ของผู้ฟ้องคดีแต่อย่างใด ผู้ฟ้องคดีจึงไม่ใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายที่จะมีสิทธิฟ้องผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ต่อศาลปกครองตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

(๑๑) ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๖๔/๒๕๕๐ วินิจฉัยว่า ในประเด็นพิพาทที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้ผู้ฟ้องคดีนำเงินไปชำระค่าโทรศัพท์ของสำนักงาน แม้การชำระค่าโทรศัพท์จะไม่ใช่หน้าที่ราชการตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการที่ผู้ฟ้องคดีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามตำแหน่งงานที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งจากสำนักงานสถิติแห่งชาติก็ตาม แต่ผู้ฟ้องคดีก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากเป็นการสั่งการในเรื่องของราชการที่ชอบด้วยกฎหมาย การที่ผู้ฟ้องคดีนำเงินค่าโทรศัพท์ของสำนักงานไปใช้จ่ายเป็นค่าเหมารถขนของและไปส่งสามที่ต่างจังหวัด ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว จึงเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการตามมาตรา ๘๒ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง โดยที่ความผิดดังกล่าวคณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดแนวทางการลงโทษตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๕/ว ๒๓๔ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๖ ให้ไล่ออกจากราชการ ดังนั้น การที่ผู้ฟ้องคดีที่ ๒ มีคำสั่งเพิ่มโทษผู้ฟ้องคดีจากลดขั้นเงินเดือน ๑ ขั้น เป็นไล่ออกจากราชการ จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๑๔/๒๕๕๒ วินิจฉัยว่า ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงินขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ได้นำเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว แล้วทำรายงานประจำวันเท็จต่อคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน ว่าเงินจำนวนดังกล่าวเก็บรักษาไว้ในตู้নিরภัยของทางราชการ จึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการไม่ถูกต้องตามข้อ ๒๐ และข้อ ๒๘ ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน และการตรวจเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ขณะเกิดเหตุ ก. อบต. จังหวัด ยังไม่ได้ออกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ จึงต้องนำพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาใช้บังคับแก่พนักงานส่วนตำบลโดยอนุโลม ดังนั้น การกระทำของผู้ฟ้องคดีดังกล่าว จึงเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ตามมาตรา ๘๒ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ระดับโทษทางวินัยสองสถาน คือ ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ ประกอบกับความผิดของผู้ฟ้องคดีเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้น คณะรัฐมนตรีมีมติว่า การนำเงินที่ทุจริตไปแล้วมาคืน ไม่เป็นเหตุให้ลดหย่อนโทษผู้กระทำผิดที่จะต้องถูกลงโทษไล่ออกจากราชการสถานเดียว (จะลดหย่อนโทษเป็นปลดออกจากราชการไม่ได้)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๐๙/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า เมื่อผู้ฟ้องคดี ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ มีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดินและระเบียบของทางราชการ ผู้ฟ้องคดีจึงมีอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติในการดำเนินการออก น.ส.๓ ก. ให้เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการ ตามกฎหมาย รวมทั้งระเบียบปฏิบัติของทางราชการ และต้องปฏิบัติงานด้วยความละเอียด รอบคอบ จึงอ้างเหตุที่ดำเนินการตามที่เจ้าหน้าที่เสนอเพื่อแก้ตัวให้พ้นผิดไม่ได้ ส่วนกรณี ที่ผู้ถูกฟ้องคดีสั่งลงโทษนายอำเภอไม่เหมือนกันนั้น การลงโทษข้าราชการแต่ละรายต้องอาศัย ข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน ฉะนั้น โทษที่จะลงแก่ข้าราชการที่กระทำความผิดต่างรายกัน จึงอาจ แตกต่างกันได้ตามระดับความร้ายแรงของการกระทำ ศาลพิพากษายกฟ้อง

(๑๒) ความผิดฐานประพฤติกู้ช่วยอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๕๔/๒๕๔๑ วินิจฉัยว่า มาตรา ๙๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นบทบัญญัติมุ่งควบคุม ความประพฤติของข้าราชการให้อยู่ในแนวทางที่ดี เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณารายละเอียด ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป ว่ามีผลกระทบต่อเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการและความรู้สึก ของสังคมหรือไม่ และหากกระทบมากก็เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการครู เป็นปูชนียบุคคล เป็นพ่อพิมพ์ของชาติ มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ อบรมลูกศิษย์ให้เป็นคนดี แต่กลับ มีความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับภรรยาของบุคคลอื่น ย่อมก่อให้เกิดความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของ ตำแหน่งหน้าที่ราชการและความรู้สึกของสังคม เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานประพฤติกู้ ช่วยอย่างร้ายแรง ส่วนกรณีปลอมลายมือชื่อผู้ค้าประกันในการกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์นั้น ย่อมทำให้ ผู้ที่ถูกปลอมลายมือชื่อและสหกรณ์ออมทรัพย์เสียหาย จึงเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐาน ประพฤติกู้ช่วยอย่างร้ายแรงเช่นกัน

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๖๓/๒๕๔๙ วินิจฉัยว่า การกระทำใด เป็นการประพฤติกู้ช่วยอย่างร้ายแรงตามมาตรา ๙๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ หรือไม่นั้น ในพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ได้บัญญัติไว้โดย เฉพาะเจาะจง ดังนั้น การใดที่จะถือว่าเป็นความประพฤติกู้ช่วยอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาจาก ความรู้สึกของวิญญูชนโดยทั่วไป หรือความรู้สึกของสังคม ว่ารู้สึกรังเกียจต่อการกระทำนั้นว่าเป็น การประพฤติกู้ช่วยอย่างร้ายแรงหรือไม่ ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ หน้าที่ความ รับผิดชอบ และความรู้สึกหรือเจตนาในการกระทำ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า การที่ผู้ฟ้องคดี ให้การเท็จในชั้นสอบสวนตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง ผู้ฟ้องคดีย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำได้ว่า ค่าให้การอันเป็นเท็จดังกล่าวอาจทำให้บุคคลอื่นต้องรับโทษทางอาญา อันเป็นคดีอุกฉกรรจ์โดย ไม่มีความผิด ตามที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าถูกพนักงานสอบสวนข่มขู่ การกระทำของผู้ฟ้องคดีจึงเป็นการ กระทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายและความ เดือดร้อนเสียหายของบุคคลอื่น ทั้งที่ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีหน้าที่รักษากฎหมาย อีกทั้งการที่ผู้ฟ้องคดี

อ้างว่าพนักงานสอบสวนข่มขู่ หากไม่ให้การดังกล่าวพนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีอาญาและดำเนินการทางวินัยกับผู้ฟ้องคดี อันอาจทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องถูกออกจากราชการหรือติดคุกนั้น ถ้าหากเป็นจริงตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง ก็เป็นการข่มขู่ว่าจะใช้อำนาจตามกฎหมาย ซึ่งหากผู้ฟ้องคดีไม่ได้กระทำความผิดจริง ผู้ฟ้องคดีย่อมสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการสอบสวนวินัยหรือต่อผู้คดีในชั้นศาลต่อไปได้ คำข่มขู่ดังกล่าวไม่ร้ายแรงถึงขนาดเป็นภัยต่อชีวิตอันจะทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องปฏิบัติตามคำขู่ในขณะนั้น การที่ผู้ฟ้องคดียอมให้การเท็จต่อพนักงานสอบสวนตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง จึงถือว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ไม่รักษาชื่อเสียงและไม่รักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน ซึ่งความรู้สึกของวิญญูชนโดยทั่วไปย่อมรู้สึกรังเกียจต่อการกระทำนั้น ว่าเป็นความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงจึงเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๓๒/๒๕๔๙ วินิจฉัยว่า ข้าราชการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดๆ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วนั้น ไม่ว่าจะได้กระทำในตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือในฐานะส่วนตัว ย่อมจะนำมาซึ่งการเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนทั้งสิ้น เมื่อผู้ฟ้องคดีถูกดำเนินการทางวินัย อันสืบเนื่องมาจากตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาขอหาพยายามฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ซึ่งพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและศาลได้ประทับรับฟ้องไว้แล้ว แสดงให้เห็นว่าพฤติการณ์และการกระทำของผู้ฟ้องคดีมีมูลตามที่ถูกกล่าวหา ประกอบกับผู้ฟ้องคดีกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๕๔๐ และถูกลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมาแล้วหลายครั้ง แต่ก็ยังกระทำความผิดในเรื่องดังกล่าวอีก รวมทั้งยังถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรง กรณีถูกกล่าวหาว่าเรียกรับเงินจากผู้ประกอบการ แสดงถึงพฤติการณ์ของผู้ฟ้องคดีที่ไม่เคารพกฎหมาย และไม่ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นำมาซึ่งการเสื่อมเสียชื่อเสียงของตนและเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่บริการประชาชน พฤติการณ์การกระทำของผู้ฟ้องคดี แม้จะมีมูลกรณีมาจากเรื่องส่วนตัว แต่ก็มีลักษณะเป็นการกระทำอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามมาตรา ๙๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕

(๑๓) ความผิดฐานละทิ้งหน้าที่ราชการ

ข้าราชการละทิ้งหน้าที่ราชการ หมายถึง ข้าราชการผู้นั้นไม่มาปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือมาลงชื่อปฏิบัติราชการแต่ไม่อยู่ปฏิบัติงาน โดยละทิ้งไปไม่อยู่ในสถานที่ที่ต้องปฏิบัติราชการตามหน้าที่

● โดยความผิดในกรณีนี้ กฎหมายบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาต้องดำเนินการสืบสวนก่อนว่า ข้าราชการผู้นั้นได้ละทิ้งหน้าที่ราชการด้วยเหตุใด มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ โดยตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการผู้ละทิ้งหน้าที่ราชการนั้น เช่น บิดามารดา สามีมรียา บุตร ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ให้ความเห็นว่าในระหว่างไม่มาปฏิบัติราชการผู้ละทิ้งหน้าที่ราชการนั้น ไปอยู่ที่ใด ได้รับคำสั่งให้ไปราชการหรือไม่ เจ็บป่วยถึงขนาดไม่อาจแจ้งผู้บังคับบัญชาหรือส่งใบลาได้หรือไม่ รวมทั้งต้องตรวจสอบ ให้ความเห็นว่าข้าราชการผู้นั้นไม่มาปฏิบัติราชการตั้งแต่เมื่อใด รวมแล้วเป็นเวลากี่วัน ซึ่งการนับวันละทิ้งหน้าที่ราชการให้นับวันละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันทุกวัน โดยนับวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ซึ่งอยู่ระหว่างวันละทิ้งหน้าที่ราชการรวมด้วย (หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๙.๒/๒๘ ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕) ส่วนการพิจารณาว่ามีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ นั้น จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไปว่า พฤติการณ์การละทิ้งหน้าที่ราชการนั้นมีสาเหตุอย่างไรและมีเหตุผลความจำเป็นถึงขนาดที่จะต้องละทิ้งหน้าที่ราชการหรือไม่ แต่เหตุผลเกี่ยวกับฐานะส่วนตัว โดยปกติแล้วไม่อาจรับฟังได้

● การละทิ้งหน้าที่ราชการ ยังมีกรณีที่จะต้องดำเนินการระงับการจ่ายเงินเดือนตามพระราชกฤษฎีกาการจ่ายเงินเดือน เงินปี บำเหน็จ บำนาญ และเงินอื่นในลักษณะเดียวกัน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ข้าราชการที่ละทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผล อันสมควร หรือหนีราชการ ห้ามมิให้จ่ายเงินเดือนสำหรับวันที่ละทิ้งหน้าที่ราชการหรือหนีราชการดังกล่าว” จึงเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีหน้าที่ในเรื่องนั้น ที่จะต้องเร่งตรวจสอบหรือสืบสวนเบื้องต้น ให้ความเห็นว่า ข้าราชการผู้นั้นได้ขาดราชการไปโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ และเป็นเวลากี่วัน แล้วรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงอธิบดี เพื่อพิจารณาระงับการจ่ายเงินเดือน

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๓๕/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า ผู้ฟ้องคดี ไม่ได้มาปฏิบัติหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลายาวเกินกว่าสิบห้าวัน โดยไม่ส่งใบลาป่วยหรือลากิจหรือลาพักผ่อนประจำปีสองช่วงเวลา คือ ระหว่างวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๔๗ ถึงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๗ รวม ๒๒ วัน และระหว่างวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๔๗ ถึงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๗ รวม ๑๖ วัน โดยผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงแล้ว ฟังข้อเท็จจริงว่า เป็นการละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลายาวเกินกว่าสิบห้าวัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และเป็นกรณีความผิดที่ปรากฏชัดแจ้ง จึงได้มีคำสั่งไล่ออกจากราชการ แต่ทางไตสวนของศาลฯ ให้ความเห็นว่า การที่ผู้ฟ้องคดีไม่มาปฏิบัติหน้าที่ราชการเนื่องจากถูกผู้บังคับบัญชาล่วงละเมิดทางเพศจนกระทั่งมีการชุบชิบนิทากันในหมู่ข้าราชการ เป็นเหตุทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง และเกิดความเครียดเรื้อรัง จนมีปัญหา ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้ตามปกติ และการที่

ผู้ฟ้องคดีไม่มาปฏิบัติราชการโดยไม่ส่งใบลาตามระเบียบของทางราชการติดต่อกันในคราวเดียวกันเกินกว่าสิบห้าวันเป็นเพราะเหตุดังกล่าว กรณีจึงไม่อาจถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีกระทำความผิดวินัยฐานละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การที่ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งไล่ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒/๒๕๔๙ กรณีนี้ศาลปกครองกลางวินิจฉัยว่า เมื่อแพทย์ผู้รักษาผู้ฟ้องคดีมาแล้วประมาณ ๒ ปี ให้ถ้อยคำรับรองว่า ผู้ฟ้องคดีป่วยจริงควรลางานสามวัน ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกวินิจฉัยโรคในประวัติผู้ป่วยทั่วไปของโรงพยาบาล จึงฟังได้ว่า ผู้ฟ้องคดีป่วยและควรลางานสามวัน ไม่อาจนำวันลาป่วยดังกล่าวมานับรวมเป็นระยะเวลาของการละทิ้งหน้าที่ราชการได้ การขาดราชการติดต่อกันครั้งนี้ จึงนับได้เพียงสิบสี่วัน เมื่อผู้ฟ้องคดีไม่ได้ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันในคราวเดียวกันเกินกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย พิพากษาให้เพิกถอนมติและคำสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ

ศาลปกครองสูงสุดพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลปกครองกลาง โดยให้เหตุผลว่า การสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการเนื่องจากการงดเว้นไม่อนุญาตให้ลาป่วยของผู้บังคับบัญชา เป็นการใช้อดุลพินิจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๑๔) ความผิดฐานประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ

ผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของทางราชการ และระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ราชการไม่ว่าด้วยประการใดๆ

- การที่ผู้บังคับบัญชาปล่อยปละละเลย ไม่ตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและถี่ถ้วนเพียงพอ จนเป็นเหตุให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุจริตเบียดบังเงินของทางราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวนั้น นับได้ว่าเป็นการประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ หากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง ย่อมเป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง เช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๑๖/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งนักวิชาการระดับ ๗ สังกัดคณะแพทยศาสตร์ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานแพทยศาสตร์ศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในสังกัดทุกคน ให้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการ และระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ราชการไม่ว่าด้วยประการใดๆ จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ฟ้องคดีที่จะต้องรับผิดชอบตรวจสอบควบคุม ไม่ให้เกิดข้อบกพร่อง ความผิดพลาด หรือความทุจริตขึ้น โดยมีหน้าที่ต้องศึกษาข้อมูลหน่วยงาน ระบบงาน ตลอดจนบุคลากรภายในหน่วยงานอย่างละเอียด

หากพบว่าระบบงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ไม่เป็นระบบหรือไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ผู้ฟ้องคดีในฐานะหัวหน้างานก็สามารถจัดระบบงานให้เหมาะสมได้ โดยอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ โดยมีผู้ฟ้องคดีคอยให้คำแนะนำ ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด กรณีที่ผู้ฟ้องคดีไม่อาจดำเนินการได้ด้วยตนเอง ก็อาจมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ดำเนินการแทน แต่ผู้ฟ้องคดีก็ต้องควบคุม ตรวจสอบ การปฏิบัติงานที่มอบหมายนั้นอย่างสม่ำเสมอและรอบคอบ การที่ผู้ฟ้องคดีมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินของหน่วยงาน และมีการเบิกจ่ายเงินจำนวนมากต่อเนื่องกันหลายรายการ รวมทั้งการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารที่มีผู้ฟ้องคดีและผู้ใต้บังคับบัญชาอีกสองคน โดยจำนวนสองในสามคนมีอำนาจหน้าที่ส่งจ่ายเงินได้นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ฟ้องคดีให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก เนื่องจากบุคคลทั้งสองสามารถส่งจ่ายเงินจากบัญชีดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องผ่านผู้ฟ้องคดี ซึ่งความไว้วางใจดังกล่าว อาจเป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตได้โดยง่าย ผู้ฟ้องคดีจึงต้องควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของบุคคลทั้งสองอย่างสม่ำเสมอ ว่าได้ทำการเบิกเงิน รับเงิน และส่งเงินให้กับหน่วยงานที่เป็นเจ้านายอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ หรือผู้ฟ้องคดีอาจป้องกันมิให้เกิดการทุจริตได้โดยการกำหนดเงื่อนไขการเบิกจ่ายเงินในบัญชีแต่ละครั้งไว้ว่า จะต้องมียามมือชื่อของผู้ฟ้องคดีทุกครั้ง แต่หากเห็นว่าตนมีงานที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ก็ควรกำหนดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ลงลายมือชื่อเบิกจ่ายเงินในบัญชีแทนผู้ฟ้องคดี เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้ฟ้องคดี และเป็นการป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวร่วมกันทุจริตได้ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อผู้ฟ้องคดีได้มอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินของหน่วยงานแล้ว ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้บังคับบัญชา มิได้ควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเลย จนเป็นเหตุให้มีการทุจริตในการเบิกจ่ายเงิน และเมื่อตรวจสอบพบการทุจริต ผู้ฟ้องคดีก็เรียกให้ผู้ใต้บังคับบัญชามาชี้แจง แล้วก็ปล่อยให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการต่อไป ทั้งที่ผู้ฟ้องคดีสามารถตรวจสอบการทุจริตจากเอกสารต่างๆ ได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่า ผู้ฟ้องคดีปล่อยปละละเลย ไม่ตรวจสอบ ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอและถี่ถ้วนเพียงพอ เป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในระดับหัวหน้างานจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้ฟ้องคดีอาจใช้ความรอบคอบระมัดระวังติดตามตรวจสอบได้ แต่ผู้ฟ้องคดีก็ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นอย่างเพียงพอ จนเป็นเหตุให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุจริตเบียดบังเอาเงินของทางราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว เมื่อพฤติการณ์ที่ผู้ฟ้องคดีประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นผลให้ทางราชการต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมาก รวมทั้งทำให้หน่วยงานผิคนัดชำระหนี้ต่างๆ การกระทำของผู้ฟ้องคดีจึงทำให้เกิดความเสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามมาตรา ๘๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ คำสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงชอบด้วยกฎหมาย

(๑๕) กรณีข้าราชการต้อหาคดีอาญา

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๗๐/๒๕๕๐ วินิจฉัยว่า กฎหมายว่าด้วยวินัยข้าราชการได้กำหนดอำนาจหน้าที่และวิธีการสอบสวนพิจารณาโทษทางวินัยไว้เป็นส่วนหนึ่งแยกต่างหากจากการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากโทษทางวินัยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาระเบียบวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้เป็นผู้เหมาะสมและสมควรแก่ความไว้วางใจของสาธารณชนที่จะใช้อำนาจรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะ แต่การดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อชีวิตและร่างกายของผู้กระทำผิด การลงโทษในคดีอาญาจึงต้องกระทำโดยพยานหลักฐานอันประจักษ์แจ้ง ดังนั้น การพิจารณาสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการจึงไม่จำต้องรอฟังผลในคดีอาญาแต่อย่างใด และมาตรา ๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นบทบัญญัติที่รับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเท่านั้น มิได้เป็นบทบัญญัติที่มุ่งจะคุ้มครองข้าราชการที่ถูกกล่าวหาในทางวินัยแต่อย่างใด อีกทั้งตามมาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่กำหนดว่า บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์การของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดใน กฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ คำสั่งลงโทษไล่ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงไม่ขัดต่อมาตรา ๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ คำสั่งลงโทษดังกล่าวจึงชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๙๐/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตำรวจ บัญญัติว่า การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการตำรวจ ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับแก่ข้าราชการตำรวจโดยอนุโลม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนการสอบสวนพิจารณาโทษทางวินัยไว้โดยเฉพาะต่างจากการดำเนินคดีอาญา และในคดีอาญา ศาลจะพิจารณาลงโทษจำเลยต่อเมื่อพยานหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริง หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือยังเป็นที่น่าสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดอาญาหรือไม่ ศาลจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยโดยพิพากษายกฟ้อง ส่วนการดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการนั้นมิกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนการสอบสวนพิจารณาโทษทางวินัยไว้โดยเฉพาะต่างหากจากการดำเนินคดีอาญา เมื่อการสอบสวนทางวินัยฟังได้ว่า พฤติการณ์ของข้าราชการผู้นั้นเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง อันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็สามารถพิจารณาโทษทางวินัยแก่ข้าราชการผู้นั้นได้ ดังนั้น แม้ศาลอาญาจะพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ ยังไม่พอฟังได้ว่าผู้ฟ้องคดีมีส่วนร่วมกระทำผิดด้วย แต่เมื่อการสอบสวนทางวินัยฟังได้ว่า พฤติการณ์ของผู้ฟ้องคดีเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง อันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

และเมื่อการดำเนินการสอบสวนวินัยผู้ฟ้องคดี ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชอบแล้ว คำสั่งลงโทษไล่ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๕๐๑/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า แม้ศาลฎีกาจะได้มีคำพิพากษายกฟ้องผู้ฟ้องคดี แต่เป็นการยกฟ้องโดยข้อกฎหมาย เนื่องจากพยานหลักฐานของโจทก์มีความสงสัยตามสมควรว่าผู้ฟ้องคดีได้กระทำความผิดตามที่ฟ้องหรือไม่ ซึ่งเหตุผลในการยกฟ้องดังกล่าว มิได้หมายความว่าผู้ฟ้องคดีมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา เนื่องจากการดำเนินการลงโทษทางวินัยมีหลักเกณฑ์และกระบวนการที่กำหนดไว้โดยเฉพาะต่างหากจากการดำเนินคดีอาญา ผลการพิจารณาดำเนินการทางวินัยจึงไม่จำเป็นที่จะต้องตรงกับผลทางคดีอาญาเสมอไป อีกทั้งกรณีการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ถือเป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการโดยเคร่งครัดและจริงจัง การที่ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่รักษากฎหมาย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในเรื่องดังกล่าว กลับเป็นผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิดเสียเอง ย่อมมีผลกระทบต่อภาพพจน์และชื่อเสียงของตนเอง และก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง อันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง เมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า ผู้ฟ้องคดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง คำสั่งลงโทษไล่ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงชอบด้วยกฎหมาย

๕. ตัวอย่างแนววินิจฉัยของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.)

(๑) กรณีอุทธรณ์คำสั่งอธิบดี โดยมีมติ อ.ก.พ. กรม สั่งลงโทษไล่ออก ฐานละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ข้าราชการรายหนึ่งได้อุทธรณ์คำสั่งอธิบดี ซึ่งสั่งลงโทษไล่ออก ฐานละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกิน ๑๕ วันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร โดยมีพฤติกรรมแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบราชการ ตามมาตรา ๙๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ส่วนการสั่งลงโทษ เป็นไปตามมาตรา ๑๓๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยผู้อุทธรณ์ได้หยุดราชการด้วยการลาป่วย ลากิจ ลาพักผ่อน เป็นช่วงๆ รวมแล้ว ๔๔ วัน

ข้อเท็จจริงพบว่าแม้จะลาขาดไปเกิน ๑๕ วัน แต่ต่อมาได้กลับมาปฏิบัติราชการ ส่วนในการลาพักผ่อนนั้น ผู้อุทธรณ์ได้เสนอใบลาเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม แล้วหยุดไปก่อนได้รับอนุญาต ส่วนผู้บังคับบัญชาก็ไม่สั่งการในทันที โดยสั่งไม่อนุญาตเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ซึ่งล่าช้าไป ๓ เดือน ซึ่งผู้อุทธรณ์ได้ขาดงานไปเพราะมีปัญหาส่วนตัวหลบหนีมิให้ถูกดำเนินคดีอาญาในคดีอื่น

เรื่องนี้เคยมีมติคณะรัฐมนตรีตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๕/ว ๒๓๔ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๖ ได้กำหนดโทษข้าราชการผู้กระทำผิดวินัยอย่าง ร้ายแรง กรณีละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกิน ๑๕ วันโดยไม่มีเหตุผลอัน สมควร และไม่มาปฏิบัติหน้าที่อีกเลย ว่าควรลงโทษไล่ออกจากราชการ แต่กรณีนี้ผู้อุทธรณ์ หลังจากละทิ้งหน้าที่ราชการไปแล้ว ต่อมาก็ได้กลับมาปฏิบัติราชการอีก ส่วนกรณีที่เคยถูกลงโทษ วินัยอย่างร้ายแรง ๒ ครั้ง โดยถูกตัดเงินเดือน ๕% เป็นเวลา ๒ เดือน และภาคทัณฑ์นั้น ก็ได้รับ ล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ ไปแล้ว

(๒) ข้าราชการ ๓ ราย อุทธรณ์ว่า ได้รับการล้างมลทินแล้ว แต่กรมสั่งลงโทษ ตามที่ ป.ป.ช.ชี้มูลในฐานความผิดเดิมอีก

เรื่องนี้ข้าราชการ ๓ ราย เคยถูกรวมสั่งลงโทษไล่ออก ฐานความผิดตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะ ผู้อุทธรณ์กระทำผิดวินัย จึงถือว่าได้ถูกลงโทษวินัยตามความหมายของมาตรา ๓ แห่ง พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๐ และการลงโทษได้กระทำก่อนวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ ดังนั้น โทษทางวินัย คือ ไล่ออก จึงได้รับการล้างมลทินตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

แม้ต่อมาคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้ชี้มูลไปยังอธิบดี ให้พิจารณาโทษ ทางวินัยตามมาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ และกรมได้ออกคำสั่งลงโทษไล่ออก ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูล แต่โดยที่คำสั่งกระทำหลังจากผู้อุทธรณ์ได้รับล้างมลทินตามพระราชบัญญัติ ล้างมลทินฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ แล้ว อธิบดีจึงไม่อาจลงโทษหรือเพิ่มโทษทางวินัยแก่ผู้อุทธรณ์ได้อีก ก.พ.ค. จึงวินิจฉัยให้ยกเลิกคำสั่ง

(๓) ไล่ออกจากราชการ เพราะละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันในคราวเดียวกัน เกินกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และไม่กลับมาปฏิบัติราชการอีกเลย

ผู้อุทธรณ์รายหนึ่งเดิมรับราชการตำแหน่งปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง ชำนาญการ) ที่ทำการปกครองอำเภอแห่งหนึ่ง ได้อุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ในกรณีถูกผู้ว่าราชการจังหวัด โดยมติ อ.ก.พ. จังหวัด สั่งลงโทษไล่ออกจากราชการ กรณีไม่ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑ เป็นต้นมา โดยไม่ปรากฏหลักฐานการยื่นใบลาและได้รับอนุญาตให้ลา ตามระเบียบว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ฐานละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลานานกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ตามมาตรา ๑๓๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมาตรา ๙๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕

ผู้อุทธรณ์ได้อุทธรณ์ว่า คำสั่งจังหวัดซึ่งส่งลงโทษไล่ผู้อุทธรณ์ออกจากราชการ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วย เพราะการที่ผู้อุทธรณ์ไม่ได้ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ สืบเนื่องจากต้นสังกัดไม่ได้ทำการเบิกจ่ายเงินเดือน รวม ๗ เดือนให้แก่ผู้อุทธรณ์ ทำให้ผู้อุทธรณ์ เข้าใจผิดว่าได้พ้นจากสภาพความเป็นข้าราชการแล้ว จึงไม่ได้ไปปฏิบัติราชการ

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า การดำเนินการสอบสวนชอบตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดใน กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา และผู้อุทธรณ์มีพฤติการณ์ละทิ้ง หน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าวันตามที่ถูกกล่าวหาจริง และถือเป็นการ ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๑ ถึงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๑ รวมเป็น ๕๙ วัน และผู้อุทธรณ์ ยังมีพฤติการณ์ละทิ้งหน้าที่ราชการอีกหลายช่วงเวลาหลายครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ส่วนการเบิกจ่ายเงินเดือนรวม ๗ เดือนล่าช้าไป เนื่องจากผู้อุทธรณ์เคยถูก สอบสวนวินัยอย่างร้ายแรงก่อนถูกคำสั่งลงโทษไล่ออกครั้งนี้ โดยในครั้งนั้นผู้อุทธรณ์ได้ขาดราชการ ไปตั้งแต่วันที่ ๒๘ มิถุนายน ถึง ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ ซึ่งตามมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราช กฤษฎีกาการจ่ายเงินเดือน เงินปี บำเหน็จ บำนาญ และเงินอื่นในลักษณะเดียวกัน พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดไว้ มิให้จ่ายเงินเดือนให้แก่ผู้ละทิ้งหน้าที่ และหลังจากได้ลงโทษลดขั้นเงินเดือน ๑ ขั้น ไปแล้ว ทางจังหวัดก็ได้จ่ายเงินเดือนให้ผู้อุทธรณ์ ซึ่งชอบด้วยกฎหมาย ตามแนวปฏิบัติตามหนังสือ กรมบัญชีกลาง ด่วนมาก ที่ กค. ๐๔๒๖.๕/๑๒๓๗ ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๓ เรื่อง ตอบข้อ หาหรือการจ่ายเงินเดือนข้าราชการกรณีขาดราชการเกินกว่าสิบห้าวันแล้ว

ก.พ.ค. จึงวินิจฉัยว่าอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ฟังไม่ขึ้น และสมควรให้ต้นสังกัด ดำเนินการแก้ไขข้อความ เนื่องจากคำสั่งที่ไล่ออกเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑ นั้นไม่ตรงกับ ข้อเท็จจริงซึ่งจากหลักฐานพบว่าได้ละทิ้งหน้าที่ไปตั้งแต่วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๑ แล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้ เป็นไปตามความในข้อ ๘๖ วรรคหนึ่ง ก (๑) และ (๕) ของ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และ การพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

(๔) ปลดออกเพราะเป็นชู้กับภรรยาของผู้อื่น

ก.พ.ค. พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีนี้แม้จะไม่มีประจักษ์พยานชี้ชัด แต่จาก พยานแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อตกลงเรียกค่าเสียหายระหว่างฝ่าย ผู้อุทธรณ์กับฝ่ายสามีของหญิง ทำให้เชื่อว่า ผู้อุทธรณ์มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกันตามที่ถูกกล่าวหา จริง อุทธรณ์ในประเด็นนี้ฟังไม่ขึ้น และผู้อุทธรณ์ทำให้ครอบครัวนี้แตกแยก อีกทั้งสร้างความ เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ทั้งต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและหน่วยงาน พฤติกรรมถือเป็นการกระทำ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง โทษปลดออกจากราชการเหมาะสมแล้ว อุทธรณ์ ฟังไม่ขึ้น จึงวินิจฉัยให้ยกอุทธรณ์

(๕) ก.พ.ค. สั่งเปลี่ยนฐานความผิดไม่ได้ เนื่องจาก ป.ป.ช. ชี้มูล

ก.พ.ค. พิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า ขณะเกิดเหตุพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ยังไม่ได้ใช้บังคับ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้พิจารณาลงโทษตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำผิด อันได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ไม่มีความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ทั้งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในสำนวนแล้วปรากฏว่า พนักงานส่วนตำบล ตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔ ได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งย้อนหลังไปถึงวันที่ตนมีสิทธิ์ หากพิจารณาว่า ผู้อุทธรณ์มีความผิดตามกฎหมายที่ใช้ในขณะนั้น ก็พิจารณาได้เพียงว่า เป็นความผิดฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ทำให้เสียหายแก่ราชการ ตามมาตรา ๘๕ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งไม่ใช่ความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรง และมีระดับโทษไม่ถึงขั้นปลดออกจากราชการ แต่ ก.พ.ค. ไม่อาจเปลี่ยนฐานความผิดที่ ป.ป.ช. ชี้มูลไว้ได้ ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญ เคยมีคำวินิจฉัยไว้ตามคำวินิจฉัยที่ ๒/๒๕๔๖ และถึงแม้ ก.พ.ค. จะลดระดับโทษได้ แต่เมื่อไม่อาจเปลี่ยนฐานความผิดได้แล้ว จึงไม่อาจลดโทษลงต่ำกว่าปลดออกจากราชการได้ ตามนัยมาตรา ๘๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ และหรือมาตรา ๑๐๔ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ก.พ.ค. จึงจำเป็นต้องมีคำวินิจฉัยยกอุทธรณ์

(๖) ก.พ.ค. ไม่รับวินิจฉัยอุทธรณ์สำหรับพนักงานราชการ

ก.พ.ค. ได้พิจารณาเห็นว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้ดำเนินการทางวินัยใช้ได้เฉพาะผู้ที่ เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญเท่านั้น แต่กรณีนี้ผู้อุทธรณ์เป็นพนักงานราชการ จึงมิใช่ผู้ถูกสั่งลงโทษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ แต่ผู้อุทธรณ์ในฐานะพนักงานราชการต้องยื่นอุทธรณ์ต่ออธิบดีผู้ทำคำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ให้เป็นไปตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ คือ ในกรณีคำสั่งทางปกครองไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้น โดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตสำหรับกรณีนี้ คำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ฉบับดังกล่าว มิได้ระบุระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ ดังนั้น ระยะเวลาให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๔๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ฉะนั้น พนักงานราชการผู้อุทธรณ์รายนี้ จึงสามารถอุทธรณ์ต่ออธิบดีได้ภายในระยะเวลาไม่เกินวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๔

(๗) ยากร้องทุกข์ต้องเปิดเผยชื่อ มิฉะนั้นเป็นเพียงร้องเรียนหรือบัตรสทนเทท์

ก.พ.ค. พิจารณแล้วเห็นว่า การร้องทุกข์เกินระยะเวลา ๓๐ วัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการร้องทุกข์ รวมทั้งคำขอของผู้ร้องทุกข์ดังกล่าวไม่ปรากฏรายละเอียดข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเกี่ยวกับลักษณะของการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชา อันเป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์ตาม กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเชื่อถือและรับฟังได้ว่า ผู้ร้องทุกข์มีความคับข้องใจอันเกิดจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชา

นอกจากนี้ ในกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ หากส่งรับคำร้องทุกข์เรื่องนี้ไว้พิจารณา ก.พ.ค. ก็จะต้องส่งสำเนาคำร้องทุกข์ไปให้คู่กรณีในการร้องทุกข์ ทำคำแก้คำร้องทุกข์ซึ่งต้องเปิดเผยชื่อของผู้ร้องทุกข์ เพื่อให้คู่กรณีในการร้องทุกข์มีโอกาสดำเนินการขอเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน การที่ผู้ร้องทุกข์ขอให้ ก.พ.ค. ปกปิดชื่อของผู้ร้องทุกข์เป็นความลับ มิให้คู่กรณีในการร้องทุกข์ทราบเช่นนี้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง อันเป็นหลักการสำคัญของระบบไต่สวน ก.พ.ค. จึงวินิจฉัยไม่รับคำร้องเรื่องนี้ไว้พิจารณา และจำหน่ายคดีออกจากสารบบ

(๘) ก.พ.ค. ไม่รับเรื่องร้องทุกข์ที่มาจากต้นเหตุถูกแต่งตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัย ซึ่งไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง

ก.พ.ค. ได้พิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า แม้ผู้ร้องทุกข์ทั้งสองรายจะร้องทุกข์ในเวลาที่กำหนดก็ตาม แต่โดยที่มาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติยกเว้นไว้ว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญจะร้องทุกข์ได้นั้น ต้องมิใช่กรณีที่มีสิทธิอุทธรณ์ตามหมวด ๙ ซึ่งหมายถึง ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยทุกกรณี ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ตามที่กำหนดในหมวดนี้ สำหรับกรณีนี้ผู้ร้องทุกข์ที่ ๑ และที่ ๒ ถูกคู่กรณีในการร้องทุกข์หรืออธิบดีสั่งแต่งตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ยังเป็นกรณีที่เพิ่งเริ่มต้นของกระบวนการทางวินัยและยังไม่แล้วเสร็จ หากผลการสอบสวนทางวินัยเป็นประการใด ก็อาจใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ การร้องทุกข์ในขณะกระบวนการทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ อาจทำให้กระบวนการทางวินัยไม่สามารถดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า “วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง หรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใดๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง เป็นการเตรียมการและดำเนินการเพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง ทั้ง ก.พ.ค. ได้ตรวจสอบแล้ว ไม่ปรากฏข้อมูลเบื้องต้นว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง อาจเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นไปตามระบบคุณธรรม ดังนั้น ผู้อุทธรณ์ทั้ง ๒ ราย จึงมิใช่เป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์ตามข้อ ๗ ของกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วย

การร้องทุกข์และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงวินิจฉัยไม่รับคำร้องทุกข์ และสั่งจำหน่ายเรื่องออกจากสารบบ

(๙) ต้นเหตุแห่งทุกข์เกิดจากอธิบดี ร้องทุกข์ต่อปลัดกระทรวง ถึงที่สุดแล้ว หากไม่เห็นด้วยต้องฟ้องศาลปกครอง ไม่ไปร้องต่อ ก.พ.ค.

ก.พ.ค. ได้พิจารณาเรื่องร้องทุกข์แล้วเห็นว่า เนื่องจากเหตุร้องทุกข์เกิดจาก กรมมีคำสั่งลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๒ ให้ผู้ร้องทุกข์ไปดำรงตำแหน่งนักวิชาการ ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการ และผู้ร้องทุกข์ได้ร้องทุกข์ไปยังปลัดกระทรวงตามหนังสือลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ต่อมาปลัดกระทรวงได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๓ แจ้งคำวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ดังกล่าวให้ผู้ร้องทุกข์ทราบเมื่อวันที่ ๓๑ เมษายน ๒๕๕๓ แล้ว คำวินิจฉัยร้องทุกข์จึงเป็นที่สุด ตามข้อ ๒๕ วรรคสาม ของ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ก.พ.ค. จึงมีคำวินิจฉัยไม่รับเรื่องร้องทุกข์กรณีนี้ไว้พิจารณา และสั่งจำหน่ายเรื่อง ร้องทุกข์ออกจากสารบบ ตามข้อ ๔๓ (๑) ของกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณา วินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๑

บทที่ ๒

กระบวนการก่อนออกคำสั่งทางปกครอง

๑. หลักการในการพิจารณาทางปกครอง

ในการพิจารณาทางปกครอง มีหลักการที่สำคัญ ๔ ประการ ดังนี้

(๑) **หลักการไม่ยึดแบบพิธี** การพิจารณาทางปกครองยึดหลักความเรียบง่ายและความสะดวก เพื่อให้การพิจารณาทางปกครองบรรลุวัตถุประสงค์มากกว่าการยึดหลักแบบพิธี ซึ่งจะใช้เมื่อกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเท่านั้น

(๒) **หลักความรวดเร็วและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน** มาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดให้ คณะรัฐมนตรีวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่กำหนดเวลาสำหรับการพิจารณาทางปกครอง ขึ้นตามความเหมาะสม และมาตรา ๘๕ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ได้กำหนดให้ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นระเบียบที่คณะรัฐมนตรีได้วางขึ้นตามมาตรา ๓๓ ซึ่งปัจจุบันระเบียบดังกล่าว ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้ บทบัญญัติมาตรา ๓๓ ดังกล่าว มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อเร่งรัดการทำงานของเจ้าหน้าที่ โดยให้เจ้าหน้าที่กำหนดเวลาแล้วเสร็จสำหรับการพิจารณาทางปกครอง เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเท่านั้น หน่วยงานของรัฐจึงไม่อาจอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าว ออกประกาศหรือระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีอื่นๆ ได้

นอกจากนั้น เพื่อให้การปฏิบัติราชการสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ และให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของประชาชน และประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการสนองตอบตามความต้องการอย่างแท้จริง ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งนี้ โดยมาตรา ๓๗ แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว กำหนดว่า ในการปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชน หรือติดต่อประสานงานระหว่างส่วนราชการด้วยกันนั้น ส่วนราชการจะต้องกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของงานแต่ละงาน และประกาศให้ประชาชนและข้าราชการทราบด้วย ในกรณีที่ส่วนราชการใดมิได้กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของงานใด และ ก.พ.ร. พิจารณาเห็นว่า งานนั้นมีลักษณะที่สามารถกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จได้ หรือส่วนราชการได้กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จไว้ แต่ ก.พ.ร. เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่ล่าช้าเกินสมควร ก.พ.ร. จะเป็น

ผู้กำหนดเวลาแล้วเสร็จให้ส่วนราชการนั้นปฏิบัติ และในกรณีดังกล่าวให้ถือเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องตรวจสอบให้ข้าราชการปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาที่กำหนดนั้นด้วย

มาตรา ๓๘ แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการอีกว่า ถ้าส่วนราชการได้รับการติดต่อสอบถามเป็นหนังสือจากประชาชนหรือจากส่วนราชการด้วยกัน เกี่ยวกับงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ส่วนราชการนั้นจะต้องตอบคำถามหรือแจ้งการดำเนินการให้ทราบภายในสิบห้าวันหรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๓๗

(๓) การจัดทำเอกสารเป็นภาษาไทย มาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดว่า เอกสารที่ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ให้จัดทำเป็นภาษาไทย ถ้าเป็นเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ผู้กรณจัดทำเป็นภาษาไทยที่มีการรับรองความถูกต้องมาให้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนด ในกรณีนี้ ให้ถือว่าเอกสารดังกล่าวได้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ในวันที่เจ้าหน้าที่ได้รับคำแปลนั้น เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะยอมรับเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ และในกรณีนี้ให้ถือว่าวันที่ได้ยื่นเอกสารฉบับที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศเป็นวันที่เจ้าหน้าที่ได้รับเอกสารดังกล่าว

การพิจารณาทางปกครองต้องใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เพราะเป็นภาษาราชการ เอกสารใดที่เป็นภาษาต่างประเทศ หากนำมาใช้ในการพิจารณาทางปกครอง ก็ต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทยที่มีการรับรองความถูกต้อง ทั้งนี้ เพราะภาษามีหลายภาษา การที่เจ้าหน้าที่ต้องจัดทำคำแปลเองจึงไม่ถูกต้อง ภาษาควรอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นำมายื่น ซึ่งการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย การรับรองความถูกต้องของคำแปลเป็นภาษาไทย หรือการยอมรับเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ดังนี้

(๓.๑) การรับรองความถูกต้องของคำแปลเป็นภาษาไทย ให้กระทำโดย

๑) คนไทยที่จบการศึกษาในระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในหลักสูตรที่ใช้ภาษาที่ปรากฏในเอกสารนั้นเป็นภาษาในการเรียนการสอน

๒) อาจารย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและเป็นผู้สอนภาษาที่ปรากฏในเอกสารนั้นในสถาบันการศึกษาดังกล่าว

๓) สถานทูตหรือสถานกงสุลต่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยประเทศนั้นใช้ภาษาที่ปรากฏในเอกสารนั้นเป็นภาษาราชการ

๔) สถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ

(๓.๒) เจ้าหน้าที่ที่จะยอมรับเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศโดยไม่ต้องจัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- ๑) เจ้าหน้าที่นั้นเห็นว่าตนสามารถเข้าใจภาษาดังกล่าวได้
- ๒) เจ้าหน้าที่นั้นมีผู้ร่วมงานที่มีความรู้ในภาษาดังกล่าว

(๔) หลักการพิสูจน์ความจริงและการควบคุมดูแลโดยเจ้าหน้าที่ (หลักไต่สวนในกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง) มาตรา ๒๘ และมาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ วางหลักว่า ในการพิจารณาทางปกครอง เจ้าหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ได้ข้อยุติก่อนว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่นั้นเป็นอย่างไร โดยพิจารณาพยานหลักฐานที่เห็นว่าจำเป็นแก่การพิสูจน์ข้อเท็จจริง และไม่จำเป็นต้องผูกพันกับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่กรณีกล่าวอ้างหรือนำมาแสดง เจ้าหน้าที่สามารถสั่งให้มีการแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหลายที่เห็นว่าจำเป็นได้ตามที่เห็นสมควร ในขณะที่ฝ่ายที่คู่กรณีก็มีหน้าที่ให้ความร่วมมือในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง แจ้งพยานหลักฐานที่ตนทราบแก่เจ้าหน้าที่ด้วย และถ้าคู่กรณีไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่แจ้งสิ่งที่ตนทราบอันเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ ก็ถือว่าเจ้าหน้าที่ได้พิจารณาครบตามหน้าที่แล้ว หากปรากฏว่าคำสั่งทางปกครองผิดพลาดเพราะเหตุดังกล่าวและถูกเพิกถอนในภายหลัง คู่กรณีผู้นั้นก็จะเรียกร้องเอาประโยชน์ได้

การตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการดำเนินการดังต่อไปนี้

- ๑) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- ๒) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของคู่กรณีหรือของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่กรณีกล่าวอ้าง เว้นแต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือย หรือประวิงเวลา ทั้งนี้ พยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่เจ้าหน้าที่เรียกมาให้ถ้อยคำหรือทำความเห็น มีสิทธิได้รับค่าป่วยการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
- ๓) ขอข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากคู่กรณี พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ
- ๔) ขอให้ผู้ครอบครองเอกสารส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ๕) ออกไปตรวจสอบสถานที่

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๗/๒๕๕๐ การดำเนินการย้ายข้าราชการครู กรุงเทพมหานครทั้งสายบริหารและสายการสอน ในกรณีที่ข้าราชการครูผู้นั้นไม่ได้ยื่นคำร้องขอ ย้ายไว้ประการหนึ่ง คือ ข้าราชการครูกรุงเทพมหานครมีพฤติการณ์อันส่อไปในทางที่เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่โรงเรียน หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการทางวินัย หรือไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน เนื่องจากมีพฤติกรรมความประพฤติไม่เหมาะสม ฯลฯ ซึ่งกรณีนี้ให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นพิจารณาดำเนินการทางวินัยตามอำนาจหน้าที่ในเบื้องต้น ก่อนที่จะเสนอให้สำนักงานการศึกษาดำเนินการย้ายออกจากโรงเรียน คดีนี้ผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของผู้ฟ้องคดี ได้มีหนังสือรายงานต่อผู้อำนวยการเขตว่า ผู้ฟ้องคดีคอยกั้นกัณฑ์โดยการทำหนังสือ

ลงชื่อปลอมร้องเรียนใส่ร้ายตนไปยังผู้บังคับบัญชาและหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังคอยตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของโรงเรียนและคอยยุยงให้ครูต่อต้านผู้บริหาร ทำให้เกิดการแตกความสามัคคีในโรงเรียน สร้างความหนักใจแก่ผู้บริหาร จึงขอให้ย้ายผู้ฟ้องคดีออกจากโรงเรียน ผู้อำนวยการเขตได้พิจารณารายงานแล้วเห็นว่า เป็นกรณีที่ไม่ถึงขั้นต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย แต่เพื่อให้เกิดความสงบในโรงเรียน เห็นควรให้ย้ายผู้ฟ้องคดีออกจากโรงเรียนไปอยู่โรงเรียนอื่นใกล้บ้านตามความเหมาะสม จึงได้รายงานให้ผู้อำนวยการสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร พิจารณาดำเนินการต่อไป และเมื่อผู้อำนวยการสำนักการศึกษาได้รับรายงานจากผู้อำนวยการเขตแล้ว จึงได้ทำการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้ฟ้องคดีในทางลับ พบว่าผู้ฟ้องคดีมีพฤติกรรมตามที่ผู้บังคับบัญชารายงานจริง แต่ไม่ถึงขั้นต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย จึงเสนอต่อปลัดกรุงเทพมหานคร (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑) ว่าเห็นควรให้ย้ายผู้ฟ้องคดีและข้าราชการครูในสังกัดคนอื่นๆ อีก ๑๓ คน ที่มีพฤติกรรมทำนองเดียวกันนี้ ไปยังโรงเรียนที่ยังขาดอัตรากำลังครู และเป็นโรงเรียนที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านพักอาศัย ในคราวเดียวกับการย้ายข้าราชการครูที่ยื่นคำร้องขอย้ายด้วย เพื่อให้ข้าราชการครูกลุ่มนี้ได้มีโอกาสเปลี่ยนสภาพแวดล้อม ซึ่งปลัดกรุงเทพมหานคร (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑) พิจารณาแล้วเห็นชอบตามเสนอ จึงลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง (ย้าย) ข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๐๐ คน ซึ่งมีชื่อของผู้ฟ้องคดีรวมอยู่ด้วย ถือได้ว่าปลัดกรุงเทพมหานคร (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการพิจารณาทางปกครอง ได้พิจารณาพยานหลักฐานที่เห็นว่าจำเป็นแก่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แล้ว

๒. เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง

๒.๑ เจ้าหน้าที่ต้องมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า “คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น” ดังนั้น โดยหลักในการพิจารณาทางปกครอง “เจ้าหน้าที่” ที่จะพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองได้ จะต้องเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในเรื่องนั้น หากผู้ใดไม่มีอำนาจหน้าที่และกระทำการพิจารณาทางปกครอง การกระทำนั้นจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย

“เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาทางปกครอง” อาจจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง และเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง และไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ออกคำสั่งทางปกครอง หรือผู้เสนอแนะให้ออกคำสั่งทางปกครอง หรือผู้อนุมัติหรือให้ความเห็นชอบในการออกคำสั่งทางปกครอง จะต้องดำรงอยู่ในทางกฎหมาย

ในเวลาที่จะกระทำการนั้น และต้องกระทำการโดยเคารพและปฏิบัติตามหลักการดำเนินงาน บางประการด้วย

การพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการพิจารณาในเรื่องนั้นหรือไม่ พิจารณาได้ใน ๓ มิติ คือ

(๑) ในด้านเนื้อหา หมายความว่า เจ้าหน้าที่จะต้องมีอำนาจพิจารณาในเรื่องนั้นๆ เช่น เจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎรก็จะมีอำนาจในการจดทะเบียนราษฎร แต่ไม่มีอำนาจในการออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคาร เป็นต้น

“เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง” หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือคณะบุคคล ที่กฎหมายฉบับที่ก่อตั้งอำนาจออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องหนึ่งเรื่องใด บัญญัติกำหนดให้เป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งทางปกครอง หรือให้เป็นผู้มีอำนาจเสนอแนะให้ออกคำสั่งทางปกครอง หรืออนุมัติหรือให้ความเห็นชอบในการออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น “เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง” จะต้องใช้อำนาจออกคำสั่งทางปกครอง หรือใช้อำนาจเสนอแนะให้ออกคำสั่งทางปกครอง หรืออนุมัติหรือให้ความเห็นชอบในการออกคำสั่งทางปกครองด้วยตนเอง จะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่อื่นกระทำการต่างๆ ดังกล่าวแทนมิได้

“เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง” เนื่องจากกฎหมายมีอยู่มากมาย การบังคับให้เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครองต้องใช้อำนาจกระทำการต่างๆ ด้วยตนเองทุกกรณี อาจทำให้การบริการสาธารณะขาดความต่อเนื่องหรือหยุดชะงักลงได้ จึงผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักกฎหมาย โดยการยอมให้เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง มอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่อื่นทำการพิจารณาทางปกครองแทนได้บ้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่อื่นที่เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครองมอบอำนาจให้ทำการพิจารณาทางปกครองแทนนี้ เรียกว่า “เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจทำการพิจารณาทางปกครอง” โดยเจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครองจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่อื่นทำการพิจารณาทางปกครองแทนนั้น จะเป็นการมอบอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ดังนี้

๑) กฎหมายอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจ มอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่อื่นทำการพิจารณาทางปกครองแทนได้ (กฎหมายบัญญัติอนุญาตไว้ อาจเป็นกฎหมายฉบับที่ก่อตั้งอำนาจออกคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเป็น “กฎหมายพิเศษ” หรืออาจเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขของการมอบอำนาจทางปกครองของรัฐไว้เป็นการทั่วไป ซึ่งเป็น “กฎหมายทั่วไป” เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยจะนำมาใช้ได้เมื่อกฎหมายพิเศษไม่ได้กำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้เท่านั้น)

๒) เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจ จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด
 ๓) การมอบอำนาจต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด เช่น ทำเป็นหนังสือ
 เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจทำการพิจารณาทางปกครองได้มอบอำนาจนั้น
 โดยชอบแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจมีหน้าที่ต้องรับมอบอำนาจนั้น และโดยหลักเจ้าหน้าที่
 ผู้รับมอบอำนาจทำการพิจารณาทางปกครองจะมอบอำนาจนั้นให้แก่เจ้าหน้าที่อื่นต่อไปอีกช่วง
 ไม่ได้ เว้นแต่การมอบอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔
 มาตรา ๓๙ ในการมอบอำนาจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจนี้ เป็นการโอนอำนาจจากเจ้าหน้าที่
 ผู้ทรงอำนาจ ไปยังเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจ เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจจึงไม่ได้ทำการพิจารณา
 ทางปกครองในฐานะที่เป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจ แต่ทำการเช่นนั้นในนามของ
 ตนเอง ดังนั้น ตราบใดที่ยังไม่ได้เพิกถอนการมอบอำนาจ เจ้าหน้าที่ผู้มอบอำนาจจะสอดเข้าไป
 ทำการพิจารณาทางปกครองแทนเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจมิได้

(๒) ในด้านพื้นที่ หมายความว่า เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมาย จะต้อง
 มีอำนาจพิจารณาในเขตพื้นที่ที่ตนเองมีอำนาจด้วย เช่น นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่มีอำนาจ
 ออกใบอนุญาตตามกฎหมายสาธารณสุขเฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ แต่ไม่มีอำนาจออก
 ใบอนุญาตตามกฎหมายสาธารณสุขในเขตเทศบาลอื่น เป็นต้น

(๓) ในด้านเวลา หมายความว่า เจ้าหน้าที่ที่จะทำการพิจารณาทาง
 ปกครองจะต้องพิจารณาในขณะเวลาที่ตนเองมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นๆ การพิจารณาทาง
 ปกครองที่ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนั้นได้ทำลงไปก่อนที่ตนจะเข้ารับตำแหน่ง หรือภายหลัง
 จากเวลาที่ตนพ้นจากตำแหน่ง เช่น เกษียณอายุ หรือพ้นวาระการดำรงตำแหน่ง จะไม่สมบูรณ์
 ตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.๑๑๓/๒๕๔๘ กรณีอธิบดีกรมป่าไม้
 เสนอความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยข้าราชการกรมป่าไม้ (ผู้ฟ้องคดี) ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าหน้าที่
 บริหารงานป่าไม้ ๘ รวมอยู่ด้วย ให้ อ.ก.พ. กรมป่าไม้พิจารณา และ อ.ก.พ. กรมป่าไม้พิจารณา
 แล้ว มีมติให้ลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ อธิบดีกรมป่าไม้จึงมีคำสั่งปลดผู้ฟ้องคดีออกจาก
 ราชการ ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทาง
 ปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดว่า คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจ
 หน้าที่ในเรื่องนั้น ดังนั้น กรณีนี้ อ.ก.พ.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งมี
 อำนาจพิจารณาโทษทางวินัยผู้ฟ้องคดี การที่อธิบดีกรมป่าไม้ส่งเรื่องการสอบสวนทางวินัยให้
 อ.ก.พ. กรมป่าไม้ พิจารณา และสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการตามมติ อ.ก.พ. กรมป่าไม้
 คำสั่งลงโทษปลดออกจากราชการ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ได้กระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณา
 อันเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๑๘/๒๕๕๑ กรณีที่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้ การออกคำสั่งใดๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบรรจุแต่งตั้ง การย้าย การโอน การรับโอน การเลื่อนระดับ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์ การร้องทุกข์ ที่ได้ทำภายหลังวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เป็นอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (นายกองค์การบริหารส่วนตำบล) ดังนั้น การที่นายอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง กรณีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกับพวก ถูกกล่าวหาว่าไม่ควบคุมการก่อสร้างโครงการก่อสร้างทางระบายน้ำ เป็นเหตุให้การก่อสร้างไม่เป็นไปตามแบบแปลนและสัญญา จึงเป็นการออกคำสั่งโดยไม่มีอำนาจ คำสั่งดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒.๒ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองต้องมีความเป็นกลาง

นอกจากเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองจะต้องมีอำนาจตามกฎหมายแล้ว กฎหมายยังกำหนดว่า เจ้าหน้าที่นั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง (Impartiality) เพราะความไม่เป็นกลางของเจ้าหน้าที่อาจทำให้การพิจารณาของเจ้าหน้าที่บิดเบือนหรือเอนเอียงไปในทางหนึ่งทางใด ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการพิจารณาทางปกครองเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองจึงได้กำหนด “หลักความเป็นกลาง” ซึ่งเป็นการกำหนดลักษณะของเจ้าหน้าที่ที่ไม่อาจพิจารณาทางปกครองไว้ แบ่งออกได้เป็น ๒ กรณี คือ

- (๑) ความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายนอก และ
- (๒) ความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายใน (หรือโดยทางสาระ)

(๑) ความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายนอก

มาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายนอกไว้ ซึ่งเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับคู่กรณีในทางใดทางหนึ่ง อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยได้ว่า เจ้าหน้าที่จะทำการพิจารณาทางปกครองโดยไม่เป็นกลาง โดยกฎหมายถือว่า เจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีส่วนได้เสียในเรื่องที่จะต้องออกคำสั่งทางปกครอง จึงทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ออกคำสั่งเอง ผู้เสนอแนะให้ออกคำสั่ง หรือผู้อนุมัติหรือให้ความเห็นชอบในการออกคำสั่งก็ตาม ทั้งนี้ โดยเจ้าหน้าที่ที่ถือว่ามีความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายนอก มีดังนี้

๑) เจ้าหน้าที่เป็นคู่กรณีเอง

เช่น เจ้าหน้าที่นั้นเป็นผู้ขออนุญาตตั้งโรงงานเอง ในขณะที่ตนเองเป็นผู้มีอำนาจอนุญาต

๒) เจ้าหน้าที่เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี

เพราะการเป็นครอบครัวเดียวกันอาจทำให้เกิดความลำเอียง

๓) เจ้าหน้าที่เป็นญาติของคู่กรณี

คือ เป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือ ลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายใน ๓ ชั้น หรือญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียง ๒ ชั้น เหล่านี้ถือ เป็นความสัมพันธ์ทางจิตใจซึ่งจะทำให้เกิดความลำเอียงได้

“บุพการี” คือ ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป โดยถือตามความเป็นจริง ไม่จำเป็นต้องเป็นบุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่น่าจะหมายถึงการเป็นผู้รับคู่กรณีเป็นบุตรบุญธรรม

“ผู้สืบสันดาน” คือ ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมา โดยถือตามความเป็นจริง ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สืบสันดานที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่น่าจะหมายถึงการเป็นบุตรบุญธรรมของคู่กรณี

“พี่น้อง” คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือร่วมบิดา หรือร่วมมารดาเดียวกัน

“ลูกพี่ลูกน้อง” คือ ลูก ป้า น้า อา ของคู่กรณี หรือเป็นหลานลุง หลานป้า หลานน้า หลานอา ของคู่กรณี

“ญาติเกี่ยวพันทางแต่งงาน” เช่น พ่อตา แม่ยาย ของคู่กรณี พี่เขย น้องเขย พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ของคู่กรณี

๔) เจ้าหน้าที่เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์ หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสร็จ ที่ ๓๓๕/๒๕๔๖ กรณีที่ผู้มีอำนาจในส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เป็นกรรมการบริหาร หรือผู้จัดการ ซึ่งเป็นผู้แทนของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ตนถือหุ้นอยู่ด้วย ไม่อาจทำคำสั่งทางปกครองหรือมีมติเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นได้ และถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีได้เป็นผู้แทนของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทก็ตาม แต่ถ้ามีการถือหุ้นอยู่ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองวินิจฉัยว่า อาจถือได้ว่ามีเหตุซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลางได้ ตามมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป

๕) เจ้าหน้าที่เป็นเจ้านี่ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี

กรณีนี้แม้กฎหมายไม่ได้กล่าวถึงการเป็นลูกจ้างของคู่กรณีก็ตาม แต่ต้องถือว่าการเป็นลูกจ้างของคู่กรณีคือ การเป็นเจ้านี่หรือลูกหนี้ของคู่กรณี อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้หรือเจ้านี่หรือนายจ้างที่จะพิจารณาทางปกครองไม่ได้ นั้น หมายถึงเฉพาะ ลูกหนี้หรือเจ้านี่หรือนายจ้างที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น ไม่รวมถึงนิติบุคคลด้วย เช่น

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสร็จ

ที่ ๒๙๕/๒๕๔๕ มาตรา ๑๓ (๕) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดว่า เจ้าหน้าที่ที่เป็นเจ้าหน้าที่ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้นั้น บทบัญญัติดังกล่าวมุ่งหมายที่จะห้ามเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี ที่จะออกคำสั่งทางปกครองโดยขาดความเป็นกลางหรือมีความลำเอียง เพราะเหตุดังกล่าว บทบัญญัติมาตรา ๑๓ (๕) จึงใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่มีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัวไม่ว่าในฐานะใดฐานะหนึ่ง ที่จะพิจารณาและออกคำสั่งทางปกครองเท่านั้น จึงมิได้ใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ หรือนายจ้างที่เป็นนิติบุคคล

๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

อย่างไรก็ดี การที่มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะพิจารณาทางปกครองไม่ได้” มีความหมายในทางปฏิบัติว่า เจ้าหน้าที่นั้นจะต้องไม่รับหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องอาจคัดค้านเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาสั่งมิให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ตามมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่ผลของคำสั่งยังคงใช้บังคับได้ต่อไป จนกว่าคำสั่งนั้นจะถูกโต้แย้งหรือถูกเพิกถอน

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

เรื่องเสร็จ ที่ ๕๕๑/๒๕๔๒ เมื่อเห็นว่าเจ้าหน้าที่เป็นบุคคลธรรมดา มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ คู่กรณีในการพิจารณาทางปกครอง มีสิทธิคัดค้านเจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในมาตรา ๑๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ในกรณีที่เมื่อคัดค้านเจ้าหน้าที่ในระหว่างการพิจารณาทางปกครอง หรือในกรณีที่การคัดค้านเจ้าหน้าที่ระหว่างนั้นไม่เป็นผล คู่กรณีในการพิจารณาทางปกครองยังมีสิทธิอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง โดยอ้างว่าการเตรียมการและการดำเนินการเพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองนั้น กระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะกระทำได้ เพราะมีอคติ ลำเอียง หรือไม่เป็นกลาง ทั้งนี้ ตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหมวดที่ ๒ ส่วนที่ ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

(๒) ความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายใน (หรือโดยในทางสาระ)

มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้วางหลักไว้ว่า ในกรณีที่มีเหตุอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งมีสภาพร้ายแรง อันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้น จะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้ ซึ่งความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายในนี้ เป็นกรณี

ที่เจ้าหน้าที่มีพฤติการณ์อื่นที่ชวนให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยได้ว่า เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองอาจจะทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง

ความเป็นกลางในการพิจารณาทางปกครอง จะต้องกระทำโดยปราศจาก ๑) ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะชอบ ๒) โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะชัง ๓) ภัยาคติ คือ ลำเอียงเพราะกลัว ๔) โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะหลงหรือผิดพลาดเพราะยึดติดในความเขลา ซึ่งถ้าได้กระทำไปเพราะอคติข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่าไม่เป็นกลาง อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางนี้มิใช่เป็นเพียงเหตุระแวงหรือคาดเดา และมีใช้กรณีที่เล็กน้อยเกินไป แต่ต้องมีสภาพร้ายแรงที่จะเห็นได้ว่าอาจทำให้การพิจารณาไม่เป็นกลางได้ เช่น เป็นผู้ที่มีทรศนะที่เป็นปฏิปักษ์กับเรื่องที่จะทำการพิจารณา เป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยานโดยได้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการพิจารณาทางปกครองมาแล้ว เป็นผู้ที่เคยแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะในเรื่องที่จะทำการพิจารณา

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๓๐/๒๕๕๐ การที่ผู้ฟ้องคดีกับผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เคยมีเรื่องขัดแย้งกันเป็นการส่วนตัวมาก่อน กรณีผู้ฟ้องคดีร้องเรียนกล่าวหาว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ แสดงพฤติกรรมลวนลามผู้ฟ้องคดี ซึ่งแม้มีการไกล่เกลี่ยยุติปัญหาแล้ว แต่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ก็แสดงกริยามารยาทดูหมิ่นผู้ฟ้องคดีเรื่อยมา ผู้ฟ้องคดีจึงร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่พอใจ และมีอคติในการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕ ครั้งที่ ๑ ต่ำกว่ามาตรฐานไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จึงถือว่าผู้ฟ้องคดีกับผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เคยมีเรื่องขัดแย้งกันเป็นการส่วนตัวมาก่อน เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นต้นได้ประเมินผลงานของผู้ฟ้องคดีต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และให้ความเห็นว่าไม่ควรเลื่อนเงินเดือนให้แก่ผู้ฟ้องคดี จึงมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เป็นกรณีซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองของผู้ฟ้องคดีที่ ๑ ไม่เป็นกลาง มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๔๕-๒๔๖/๒๕๕๒ ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการ ถูกร้องเรียนว่ามีพฤติกรรมทุจริตเบิกค่าเช่าบ้านเป็นเท็จ ในชั้นการสืบสวนข้อเท็จจริงพบว่า เป็นกรณีมีมูล จึงได้มีการแต่งตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง โดยกรรมการชุดนี้มี นาย ศ. (ซึ่งผู้ฟ้องคดีคัดค้านว่าเป็นผู้มีเหตุโกรธเคืองกับผู้ฟ้องคดี) เป็นประธานกรรมการสอบสวน ผลการสอบสวนเห็นว่ากระทำผิดจริง เห็นควรได้รับโทษปลดออกจากราชการ คณะอนุกรรมการพิจารณาการดำเนินการทางวินัยและการให้ออกจากราชการ มี นาย ศ. ในฐานะรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าผู้ฟ้องคดีกระทำความผิดให้ลงโทษปลดออกจากราชการ จากนั้นได้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมี นาย ศ. รองผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ได้มีมติตามข้อเสนอดังกล่าว นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดจึงมีคำสั่งปลดออกจาก

ราชการ ในชั้นอุทธรณ์ คณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมี นาย ศ. รองผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ได้มีคำสั่งยกอุทธรณ์

ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า เป็นมติที่ขัดแย้งกับมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัย และการดำเนินการทางวินัย จึงอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ตามมาตรา ๑๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒) ซึ่งก็ได้วินิจฉัยยกอุทธรณ์

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า การทำหน้าที่ของ นาย ศ. ซึ่งมีส่วนร่วมในการเป็นประธานการประชุม ทั้งในขั้นตอนการพิจารณาเสนอความเห็น และการพิจารณามีมติเห็นชอบให้สั่งลงโทษ และการวินิจฉัยยกอุทธรณ์ รวมทั้งการให้ข้อมูล ความเห็น และการดำเนินการใดๆ ในที่ประชุมคณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในลักษณะที่เป็น การปกป้องความเห็นของคณะอนุกรรมการพิจารณาดำเนินการทางวินัย และการให้ออกจากราชการที่ตนเองเคยทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมมาก่อน อันทำให้เกิดผลในทางลบต่อผู้ฟ้องคดี ถือเป็น การพิจารณาทางปกครองของคณะกรรมการที่มีเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการซึ่งมีสภาพร้ายแรงที่อาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง หรือมีเหตุแห่งความไม่เป็นกลางในทางเนื้อหา หรือโดยสภาพภายในของเจ้าหน้าที่หรือกรรมการที่มีส่วนร่วมในการพิจารณาทางปกครอง อันเป็นการพิจารณาทางปกครองที่ไม่ชอบตามมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ รวมทั้ง การทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมของ นาย ศ. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการควบคุม กำหนดทิศทางการประชุม และอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กรรมการที่มีความเห็นสนับสนุนหรือคัดค้านได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนหรือไม่ก็ได้ ทั้งยังทำหน้าที่ในฐานะผู้ปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของกรรมการที่เป็นตัวแทนจากส่วนราชการประจำจังหวัด และเป็นผู้มีอำนาจกำกับดูแลองค์การบริหารส่วนจังหวัด ย่อมทำให้ นาย ศ. มีอิทธิพลเหนือกว่ากรรมการอื่น ดังจะเห็นได้จาก ไม่มีกรรมการคนใดแสดงความเห็นในลักษณะที่แตกต่าง ขัดแย้ง คัดค้าน หรือไม่เห็นด้วยกับ นาย ศ. หรือความเห็นของคณะอนุกรรมการฯ ที่ นาย ศ. เป็นประธาน จึงพิพากษาเพิกถอนคำสั่งที่ลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๓๓/๒๕๕๓ การที่ นาย ป. ได้เคยเป็นประธานกรรมการพิจารณาดำเนินการทางวินัยของผู้ฟ้องคดีมาก่อนแล้ว และต่อมาได้มาเป็นเจ้าหน้าที่ในชั้นการพิจารณาอุทธรณ์ในเรื่องเดิมอีก การพิจารณาใช้ดุลพินิจของ นาย ป. จึงอาจมีความโน้มเอียงไปตามความเห็นเดิมที่ตนเคยพิจารณาวินิจฉัยไปแล้วเมื่อครั้งที่ประธานกรรมการ อ.ก.ค. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อันถือได้ว่ามีสภาพร้ายแรงที่อาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง ซึ่ง นาย ป. ย่อมเห็นได้เองอยู่แล้วว่า ตนมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว แม้จะไม่มีผู้คัดค้านว่าตนมีลักษณะต้องห้ามเช่นนั้น ในการนี้ นาย ป.

ซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการ และมีกรณีนี้อาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง ซึ่งสมควรหยุดการพิจารณาในเรื่องนั้น และควรจะให้เจ้าหน้าที่อื่นเข้าปฏิบัติหน้าที่แทน เพื่อมิให้ การดำเนินการเป็นไปตามนัยดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญ และ โดยที่การพิจารณาได้ดำเนินการไปจนมีมติ ซึ่งถือเป็นคำสั่งทางปกครองแล้ว กรณีย่อมเห็นได้ว่า มติดังกล่าวบกพร่องในสาระสำคัญ อันเป็นเหตุให้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้ง ไม่เข้าข้อยกเว้น ตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น ในการ พิจารณาอุทธรณ์ ก็เพื่อรักษาสิทธิของผู้ที่อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองให้ได้รับการพิจารณา โดยถี่ถ้วน และรักษาประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการควบคู่กัน เมื่อข้อบกพร่องในวิธีพิจารณา ทางอุทธรณ์ได้ล่วงเลยไปถึงขั้นการมีมติ ซึ่งถือเป็นคำสั่งทางปกครอง จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒.๓ ผลการดำเนินการของเจ้าหน้าที่หรือกรรมการ กรณีที่มีเหตุความ ไม่เป็นกลาง

(๑) กรณีเจ้าหน้าที่หรือกรรมการที่มีเหตุความไม่เป็นกลางหยุดการ พิจารณา การพิจารณาไปโดยบุคคลที่ไม่เป็นกลาง ย่อมทำให้กระบวนการพิจารณาต่างพร้อยไป ตามความไม่เป็นกลางนั้น ซึ่งมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดว่า การกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่ได้กระทำไปก่อนหยุดการพิจารณาตามมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๖ ย่อมไม่เสียไป เว้นแต่เจ้าหน้าที่ผู้เข้าปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ถูกคัดค้านหรือคณะกรรมการที่มี อำนาจพิจารณาทางปกครองแล้วแต่กรณี จะเห็นสมควรดำเนินการส่วนหนึ่งส่วนใดเสียใหม่ก็ได้

กรณีที่มีการฝ่าฝืนหลักความเป็นกลาง โดยไม่มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ และการพิจารณาดำเนินไปจนจบ และมีคำสั่งทางปกครองแล้ว ถ้าความไม่เป็นกลางโดยสภาพ ภายนอก ต้องเพิกถอน แต่ในกรณีความไม่เป็นกลางโดยสภาพภายใน หากมีความไม่เป็นกลางจริง และความไม่เป็นกลางนั้นเป็นผลโดยตรงให้เกิดคำสั่งทางปกครองในลักษณะที่กล่าวหา จึงขอให้ เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้นได้ เว้นแต่ จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

๑) การมีความจำเป็นเร่งด่วน

ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน หากปล่อยให้ล่าช้าไปจะเสียหาย ต่อประโยชน์สาธารณะหรือสิทธิของบุคคลจะเสียหายโดยไม่มีทางแก้ไข

๒) กรณีไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นปฏิบัติหน้าที่แทน

กรณีไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นปฏิบัติหน้าที่แทนผู้นั้นได้ ทั้งโดยข้อเท็จจริง และโดยข้อกฎหมาย

(๒) กรณีที่เจ้าหน้าที่หรือกรรมการพ้นจากตำแหน่งในภายหลัง มาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า ถ้าปรากฏภายหลังว่า เจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นว่านี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๗๘๒/๒๕๕๑ มาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้บัญญัติให้ กรณีที่ปรากฏภายหลังว่าเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นว่านี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา ๑๙ มีหลักการเพื่อรองรับผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจพิจารณาทางปกครอง แต่มีเหตุบกพร่องในการดำรงตำแหน่ง โดยให้การกระทำทางปกครองนั้นมีผลต่อไป ไม่กระทบกระเทือนเพราะเหตุดังกล่าว ดังนั้น แม้จะพิจารณาแล้วว่า การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากคณาจารย์ประจำ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การดำเนินการต่างๆ ของกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากคณาจารย์ประจำ ชุดใหม่ที่ได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ ย่อมไม่เสียเปล่าและมีผลบังคับใช้ได้ต่อไป ตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๓๕/๒๕๕๒ การที่ศาลปกครองพิพากษาให้เพิกถอนมติเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เลือก นาย ส. เป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นผลให้การดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดของ นาย ส. ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การดังกล่าวก็มีได้ส่งผลกระทบต่อการใดที่ นาย ส. ได้กระทำไปในฐานะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่ว่า บรรดาการกระทำของเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นว่านี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ และเมื่อในระหว่างนั้น นาย ส. ได้ปฏิบัติหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาโดยตลอด การที่ นาย ส. ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน เบี้ยประชุม และเงินอื่นที่ได้รับ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ย่อมไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการรับไปโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย จึงไม่ต้องคืนเงินเดือน ค่าตอบแทน เบี้ยประชุม และเงินอื่นที่ได้รับ ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๓๗/๒๕๕๒ ในระยะเวลาตั้งแต่ความเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของ นาย พ. สิ้นสุดลงตามคำพิพากษาของศาลแขวงจนถึงวันที่นายอำเภอเมืองสั่งให้พ้นจากตำแหน่งนั้น เป็นช่วงเวลาก่อนการออกจากตำแหน่งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของ นาย พ. ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มิได้กำหนดเรื่องการออกจากตำแหน่งภายหลังจากพ้นจากตำแหน่งจะเกิดผลอย่างไร จึงต้องอาศัยบทกฎหมายที่ใกล้เคียงมาอนุโลมใช้ ซึ่งตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดรองรับบรรดาการกระทำของเจ้าหน้าที่ หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง ซึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นว่านี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ และตามมาตรา ๙๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้ว่า การออกจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ภายหลังจากที่สมาชิกภาพสิ้นสุดลงย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่สมาชิกผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิก รวมทั้งการได้รับเงินประจำตำแหน่ง หรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น ก่อนที่สมาชิกผู้นั้นออกจากตำแหน่ง ดังนั้น แม้ว่า นาย พ. จะพ้นจากตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไปแล้วก็ตาม แต่เมื่อในระหว่างนั้น นาย พ. ยังคงปฏิบัติหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาโดยตลอด การปฏิบัติหน้าที่นั้นจึงไม่ถูกกระทบกระเทือนและมีผลใช้ได้ และการที่ นาย พ. ได้รับค่าตอบแทนและค่าป่วยการอื่นๆ อันเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการรับไปโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย ทางราชการจึงไม่อาจเรียกเงินค่าตอบแทนและผลประโยชน์ตอบแทนอื่นที่ได้จ่ายไปแล้วคืนได้

แต่ในกรณีที่กรรมการในคณะกรรมการ**มีเหตุอันมีสภาพร้ายแรง**ได้ทำการพิจารณาในทางปกครอง จะมีผลทำให้การใดๆ ที่กระทำลงเสียไปทั้งหมด หรือไม่มีผลทางกฎหมายไม่อาจนำหลักการพ้นจากตำแหน่งที่ว่า ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพราะเหตุขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาใช้บังคับได้ เช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พ.๕/๒๕๔๙ การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้ง บริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) ขัดต่อกฎหมายและถือได้ว่าเป็นเหตุอันมีสภาพร้ายแรงนั้น ไม่อาจนำหลักการพ้นจากตำแหน่งที่ว่า ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพราะเหตุขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และตามหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้กับกรณีนี้ จึงมีผลทำให้การกระทำใดๆ ของคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งบริษัทเสียไปทั้งหมด หรือไม่มีผลทางกฎหมาย

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีที่ ๗๗/๒๕๕๓ เมื่อข้อ ๑๒๒ แห่งประกาศคณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัด เรื่อง หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของเทศบาล กำหนดว่า กรณีที่ปรากฏภายหลังว่า ผู้เข้ารับการบรรจุเป็นพนักงานเทศบาลและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เป็นผู้ขาดคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งโดยไม่ได้รับอนุมัติยกเว้นจากคณะกรรมการพนักงานเทศบาล ให้นายกเทศมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพนักงานเทศบาล สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการโดยพลัน แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการก่อนมีคำสั่งให้ออกนั้น อันเป็นหลักเกณฑ์เดียวกันกับมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกอบกับไม่มีกฎหมายใดกำหนดให้เรียกคืนเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ดังนั้น เทศบาลจึงไม่อาจเรียกให้ผู้ซึ่งถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรณีใช้วุฒิการศึกษาปลอม คืนเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทนอื่นได้

๓. การแต่งตั้งและการประชุมของคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง

“คณะกรรมการ” ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ นี้ ครอบคลุมเฉพาะคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและวินิจฉัยคำสั่งทางปกครองเท่านั้น โดยไม่จำกัดว่าเป็นคณะกรรมการระดับใด จะเป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งตามกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายลำดับรอง และคำสั่งในทางบริหารก็ได้ แต่ถ้ามีบทบัญญัติเฉพาะ กำหนดเกี่ยวกับการประชุมของคณะกรรมการไว้แล้ว ก็ให้ใช้บังคับตามกฎหมายเฉพาะนั้น

(๑) การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

มาตรา ๗๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดว่า การแต่งตั้งกรรมการในลักษณะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้แต่งตั้งโดยระบุตัวบุคคล

(๒) องค์ประกอบของคณะกรรมการ

กรรมการซึ่งจะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองในเรื่องใด จะต้องมียกประกอบครบจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้เสียก่อน จึงจะทำการพิจารณาทางปกครองได้ ดังนั้น คณะกรรมการจะเริ่มประชุมและใช้อำนาจพิจารณาทางปกครองได้ เมื่อมีการแต่งตั้งกรรมการครบจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วเท่านั้น และถึงแม้จะปรากฏในภายหลังว่า กรรมการบางคนได้รับแต่งตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การพ้นจากตำแหน่งก็ไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์

ของการพิจารณาทางปกครองที่กรรมการผู้ยื่นได้ทำไปในหน้าที่กรรมการ ตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

(๓) การประชุมของคณะกรรมการ

ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง จึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น และในกรณีที่คณะกรรมการซึ่งมีอำนาจพิจารณาทางปกครองพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ เพราะเหตุใดๆ ก็ตาม และยังมีได้มีการแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทน เพื่อให้คณะกรรมการนั้นมีองค์ประกอบครบจำนวนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คณะกรรมการนั้นก็ทำการพิจารณาทางปกครองได้ ถ้าหากกรรมการที่ยังเหลืออยู่ มีจำนวนมากพอที่จะเป็นองค์ประชุมได้

(๔) การพิจารณาทางปกครอง

ต้องกระทำโดยที่ประชุมคณะกรรมการ จุดประสงค์ที่กฎหมายมอบให้คณะกรรมการเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง เพื่อให้บุคคลที่ร่วมเป็นคณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็น ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมาย และร่วมกันตัดสินใจออกคำสั่งทางปกครอง เสนอแนะ หรืออนุมัติ หรือให้ความเห็นชอบ ในการออกคำสั่งทางปกครอง ภายหลังจากที่ได้อภิปรายแสดงเหตุผลสนับสนุนและหักล้างซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางแล้ว ดังนั้น ประธานกรรมการจึงต้องเปิดโอกาสให้กรรมการได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ และการที่ประธานกรรมการตัดสินใจโดยรับฟังหรือปรึกษาหารือกรรมการอื่น โดยไม่ได้มีการประชุมย่อมไม่สมบูรณ์

(๕) การนัดประชุม

มาตรา ๘๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดไว้ว่า การนัดประชุมต้องทำเป็นหนังสือและแจ้งให้กรรมการทุกคนทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓ วัน ดังนั้น การนัดประชุมที่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ ไม่ได้แจ้งการประชุมให้กรรมการทุกคนทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓ วัน จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่

- ๑) มีกรณีจำเป็นเร่งด่วน
- ๒) ได้มีการบอกนัดประชุมในการประชุมครั้งก่อน และกรรมการที่ไม่ได้รับหนังสือนัดประชุม หรือได้รับหนังสือนัดประชุมช้ากว่ากำหนดอยู่ในที่ประชุมครั้งก่อนด้วย
- ๓) กรรมการที่ไม่ได้รับหนังสือนัดประชุม หรือได้รับหนังสือนัดประชุมช้ากว่ากำหนดมาอยู่ในที่ประชุมด้วยและไม่ได้คัดค้านการประชุม

๔. การกระทำการโดยตัวแทนในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง

ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองนั้น กฎหมายถือเป็นสิทธิของคู่กรณีที่จะแต่งตั้งผู้ทำการแทนได้ เนื่องจากในบางครั้งคู่กรณีอาจไม่สามารถดำเนินการเองได้ หรือไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือชำนาญการในเรื่องนั้นๆ ดีเพียงพอ คู่กรณีจึงอาจมีหนังสือแต่งตั้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตน เว้นแต่เป็นกรณีที่คู่กรณีมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำการนั้นด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่จะดำเนินการกระบวนการพิจารณาทางปกครองกับตัวคู่กรณีนั้น และต้องแจ้งให้คู่กรณีได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนทราบด้วย ทั้งนี้ ในการกระทำการโดยผู้ทำการแทนนั้น ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดสาระสำคัญไว้ ดังนี้

(๑) กรณีกฎหมายกำหนดให้คู่กรณีต้องปรากฏตัวต่อเจ้าหน้าที่โดยตรง

มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ วางหลักไว้ว่า คู่กรณีมีสิทธินำความหรือที่ปรึกษาของตน เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองได้ เพื่อช่วยเหลือในการชี้แจงหรือให้คำปรึกษาหารือ หรือคู่กรณีอาจมอบหมายให้ทนายความหรือที่ปรึกษานั้นชี้แจงแทนทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งกรณีนี้กฎหมายถือว่าเป็นการกระทำของคู่กรณีโดยตรง ดังนั้น หากคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำชี้แจงจะต้องคัดค้านเสียแต่ในขณะนั้น

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๒๐๕/๒๕๔๑

คำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นคำสั่งทางปกครอง การสอบสวนทางวินัยเป็นการพิจารณาทางปกครอง และผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยเป็นคู่กรณีตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่วนหลักเกณฑ์ตาม ข้อ ๒๑ ของ กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณาที่กำหนดว่า ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยาน ให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ซึ่งจะถูกสอบปากคำเข้ามาในที่สอบสวนคราวละหนึ่งคน ห้ามมิให้บุคคลอื่นอยู่ในที่สอบสวน เว้นแต่บุคคลซึ่งคณะกรรมการสอบสวนอนุญาตให้อยู่ในที่สอบสวนเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวนนั้น กรณีเป็นหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการ ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่ให้คู่กรณีมีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองได้ ดังนั้น ข้าราชการพลเรือนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย มีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการพิจารณาได้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องปรากฏตัวต่อหน้าคณะกรรมการสอบสวนในฐานะคู่กรณี

(๒) กรณีที่คู่กรณีไม่มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำการนั้นด้วยตนเอง

มาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ วางหลักไว้ว่า คู่กรณีอาจมีหนังสือแต่งตั้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตนในกระบวนการพิจารณาทางปกครองใดๆ ได้ ในการนี้ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการโดยติดต่อกับตัวแทนโดยตรง จะเรียกให้คู่กรณีกระทำการอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ได้ เพราะได้มอบอำนาจตั้งตัวแทนไว้แล้ว ดังนั้น การที่คู่กรณีจะตั้งตัวแทนคนใดกระทำการแทนตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คู่กรณีจะต้องพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของตัวแทนว่าสามารถทำหน้าที่แทนตนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ดี เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ปฏิบัติราชการเพื่อบริการประชาชนทุกคน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบโดยไม่ชักช้า หากปรากฏว่าผู้ได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนไม่ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นเพียงพอ หรือมีเหตุไม่ควรวางใจในความสามารถของบุคคลดังกล่าว

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที ๒๑๓/๒๕๕๐

การมอบอำนาจให้ นาย ข. เป็นตัวแทน ดำเนินการเกี่ยวกับการขอคัดเอกสาร และดำเนินคดีแทนคู่กรณี ย่อมหมายความว่ารวมถึง การดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการโต้แย้งและรักษาสีทธิตามกฎหมายของคู่กรณี

แต่อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางปกครองบางกรณีนั้น อาจเป็นเรื่องที่คู่กรณีมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำการนั้นด้วยตนเอง ซึ่งในการนี้ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องติดต่อกับคู่กรณีโดยตรงเท่านั้น และต้องแจ้งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนทราบด้วย

มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำการนั้นด้วยตนเอง ได้แก่ การขอให้การในฐานะพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่กรณีประสบมาด้วยตนเอง หรือขอให้คู่กรณียืนยันความหมายของคำขอที่ได้ยื่นไว้ก่อนตั้งตัวแทนเพื่อความมั่นใจในขอบเขตของปัญหา

การสิ้นสุดของการเป็นตัวแทน เนื่องจากฝ่ายปกครองมีหน้าที่ดูแลประโยชน์ของเอกชน ประกอบกับการที่จะต้องรอให้คู่กรณีเปลี่ยนตัวแทนอาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการพิจารณาทางปกครอง และไม่สะดวกแก่ฝ่ายเอกชน กฎหมายจึงวางหลักไว้แตกต่างจากหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๒๖ วรรคหนึ่ง “อันสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปด้วยการถอนตัวแทน หรือด้วยตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน” และวรรคสอง “อนึ่งสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้น”) ว่าการแต่งตั้งให้กระทำการแทน**ไม่ถือว่าสิ้นสุด**เพราะเหตุดังต่อไปนี้

- ๑) คู่กรณีถึงแก่ความตาย
- ๒) การที่ความสามารถของคู่กรณีเปลี่ยนแปลงไป เช่น คู่กรณีเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย
- ๓) การที่ความเป็นผู้แทนของคู่กรณีเปลี่ยนแปลงไป เช่น บริษัทมีการเปลี่ยนแปลงผู้เป็นกรรมการ

อย่างไรก็ตาม หากผู้สืบสิทธิตามกฎหมายของคู่กรณี (ผู้ที่อาจรับมรดกความ เช่น ทายาทโดยธรรม) เข้ามาเป็นผู้ใช้สิทธิในความเป็นคู่กรณีแทน หรือคู่กรณีจะถอนการแต่งตั้งดังกล่าว ย่อมมีผลทำให้ความเป็นตัวแทนนั้นสิ้นสุดลง

๕. การขอตรวจเอกสารที่จำเป็นต้องรู้ของคู่กรณี

มาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดสิทธิของคู่กรณีไว้โดยเฉพาะ ที่จะขอตรวจดูเอกสาร พยานหลักฐาน ที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครอง ทั้งนี้ เพื่อให้คู่กรณีได้ใช้ในการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายบัญญัติถ้อยคำว่า “คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตนได้...” ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงต้องให้ตรวจดูเอกสารตามที่จำเป็นเพื่อการดังกล่าว แต่คู่กรณีไม่สามารถขอตรวจดูเอกสาร หรือพยานหลักฐานได้ทั้งหมด โดยมีข้อจำกัด ดังนี้

- (๑) จะขอตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานเกินความจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตนไม่ได้
- (๒) ไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่เป็นต้นร่างคำวินิจฉัย ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น เพราะยังเป็นเพียงความเห็นเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่
- (๓) กรณีเป็นเอกสารที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ

หลักเกณฑ์ขอตรวจดูเอกสาร ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๐ ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยสรุปดังนี้

“เอกสาร” ให้หมายถึง สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราว ข้อเท็จจริง ข้อมูล รูปตัวเลข หรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำโดยสภาพของสิ่งนั้นเอง หรือผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำในรูปของหนังสือ แฟ้ม รายงาน แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้ และวัตถุใดๆ บรรดาที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาทางปกครอง

คู่กรณีอาจทำคำขอด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ โดยยื่นด้วยตนเองต่อเจ้าหน้าที่ หรือโดยส่งทางไปรษณีย์ โดยระบุเอกสารหรือลักษณะของเอกสารที่ต้องการจะได้ตรวจดู

กรณียื่นด้วยตนเองต่อเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะต้องให้คู่กรณีได้ตรวจดูเอกสาร ในขณะนั้น หรือถ้ายังไม่พร้อม ให้แจ้งกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะให้ตรวจดูเอกสารให้คู่กรณีทราบ

กรณีส่งทางไปรษณีย์ ให้แจ้งกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะให้ตรวจดูเอกสาร ให้คู่กรณีทราบ

เจ้าหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่การตรวจดูตามความเหมาะสม และ หน่วยงานอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติในการตรวจดูที่สมควร

การขอตรวจดู คู่กรณีไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้ามีค่าใช้จ่ายเกินกว่าการให้ ตรวจดูตามปกติ ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมได้

กรณีต้องการสำเนาเอกสารใด ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการให้

ทั้งนี้ ในการขอตรวจดูหรือขอสำเนาเอกสารหลักฐานนั้น นอกจากเป็นสิทธิของ คู่กรณีโดยเฉพาะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องถือปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของคู่กรณีให้สามารถใช้สิทธิได้ อย่างสมบูรณ์แล้ว พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ยังได้บัญญัติรับรอง สิทธิดังกล่าวในทำนองเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิของคู่กรณีตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ ราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แตกต่างจากสิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูล ข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เนื่องจากสิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น เป็นสิทธิของประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร นั้นหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีสิทธิที่จะขอตรวจดู ขอสำเนาข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือ ควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ รวมตลอดถึงการขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องได้ แต่สิทธิตาม พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นสิทธิของคู่กรณีโดยเฉพาะ ในการที่ จะขอตรวจดูหรือขอสำเนาเอกสารหลักฐาน เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตน ซึ่งเป็นความจำเป็นสำหรับคู่กรณีที่จะได้รับทราบข้อมูลดังกล่าว เพื่อคุ้มครอง ป้องกันสิทธิ จากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพิจารณาทางปกครอง อันมีผลกระทบต่อสิทธิของตน ดังนั้น ถ้าเรื่องใดเป็นกรณีจำเป็น หากไม่รู้แล้วจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาทางปกครอง ก็ต้องให้คู่กรณีดูเอกสารหรือพยานหลักฐานนั้น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๘๐/๒๕๕๓ โดยที่หนังสือร้องเรียนของ นายแพทย์ ส. ที่มีถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ และอยู่ในความครอบครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เป็นข้อมูล ข่าวสารของราชการ ตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เมื่อผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน โดยแนบสำเนาหนังสือร้องเรียนของ นายแพทย์ ส. ไปพร้อมกับคำชี้แจงของตนเองด้วย ดังนั้น

การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ให้เหตุผลว่าไม่อาจเปิดเผยได้และเป็นการดำเนินการในทางลับ ตามมาตรา ๑๕ (๒) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกอบหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๑๐๑๑/ว ๒๖ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๗ จึงไม่อาจรับฟังได้ เมื่อการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ เพราะไม่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผยข้อมูล คำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ที่ปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ฟ้องคดีซึ่งถือเป็นคู่กรณีที่มีสิทธิถูกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถึงแม้ว่าผู้ฟ้องคดีจะให้เห็นและทราบข้อความในหนังสือร้องเรียนของ นายแพทย์ ส. ได้จากทางอื่น เมื่อเอกสารดังกล่าวเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการ และยังอยู่ในความครอบครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ก็ยังมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ฟ้องคดีเมื่อผู้ฟ้องคดีร้องขอ ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ สำหรับคำวินิจฉัยของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ที่เห็นว่าการร้องเรียนเป็นเรื่องข้อพิพาทส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอาจจะขยายความขัดแย้งเรื่องส่วนตวาระหว่างผู้ร้องเรียนและผู้อุทธรณ์ (ผู้ฟ้องคดี) ให้เพิ่มขึ้นไปอีก ซึ่งมีไม่เจตนาารมณ์ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น เป็นคำวินิจฉัยที่มีได้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ฟ้องคดี ที่ชอบจะได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในฐานะผู้ร้องขอให้หน่วยงานที่ครอบครองหรือควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางต่อสู้อคดี และแม้ว่าเรื่องดังกล่าวจะเป็นข้อพิพาทส่วนตัวมิใช่ประโยชน์สาธารณะ แต่ก็เป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฟ้องคดี ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ดังนั้น คำวินิจฉัยของผู้ฟ้องคดีที่ ๑ จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๒๕๕/๒๕๔๕

มาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสาร เพื่อประโยชน์ในการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตนได้ ถ้ากรณีใดเป็นเรื่องจำเป็นต้องรู้ โดยผู้ที่จะให้คู่กรณีดูเอกสาร คือ เจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาและทำคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเป็นผู้พิจารณาในเบื้องต้นว่าเอกสารนั้นจำเป็นหรือไม่ การพิจารณาว่ากรณีใดเป็นกรณีที่จำเป็นหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากผลแห่งความเป็นธรรมของคู่กรณีเป็นหลัก ในอันที่จะโต้แย้ง ชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตน สิทธิที่จะขอตรวจดูเอกสารตามมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เป็นสิทธิที่กว้างขวางกว่าสิทธิของบุคคลทั่วไปที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๕๕๑/๒๕๔๒

การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบหาข้อเท็จจริง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการสอบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือเวียนแจ้งบุคลากรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ให้ร่วมลงชื่อเรียกร้องให้มีการแต่งตั้งผู้ตรวจบัญชี และตรวจสอบหลักฐานเอกสารทางการเงิน

ของสโมสรรสุโขทัยธรรมาธิราช ว่าเป็นไปด้วยความมุ่งหมายที่จะทำลายชื่อเสียง และสร้างความเสื่อมเสียแก่คณะกรรมการสโมสรรสุโขทัยธรรมาธิราช และอาจก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่สมาชิกสโมสรรสุโขทัยธรรมาธิราชหรือไม่ และการเสนองานต่ออธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยรายงานการสอบข้อเท็จจริงของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง มิได้มีคำสั่งทางปกครอง ฉะนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงจึงมิใช่ “การพิจารณาทางปกครอง” และบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่มีส่วนในการจัดทำหนังสือเวียนดังกล่าวจึงไม่มีสิทธิที่จะขอตรวจดูหรือคัดสำเนาเอกสารใดๆ ทั้งสิ้น (ไม่ใช่คู่กรณี)

ในกรณีที่เป็นเอกสารลับที่เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้คู่กรณีตรวจดูได้นั้น มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดประเภทของเอกสารที่หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยไว้แล้ว ดังนั้น การพิจารณาว่าเอกสารใดเป็นเอกสารที่เป็นความลับที่สมควรเปิดเผยหรือไม่ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็จำเป็นต้องพิจารณาตามหลักการดังกล่าว โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน เช่น

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๘๖/๒๕๔๗

ขอผลการสอบสวนข้อเท็จจริง ประกอบด้วย บันทึกรายงานการสอบสวน บันทึกคำให้การพยานบุคคล และพยานเอกสาร คณะกรรมการฯ วินิจฉัยว่า เมื่อผลการสอบสวนข้อเท็จจริงทำให้มีการสอบสวนทางวินัยแก่ผู้อุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์จึงมีเหตุอันสมควรที่จะขอตรวจดูข้อมูลข่าวสาร รายงานผลการสอบสวนข้อเท็จจริง และบันทึกคำให้การพยานบุคคล แม้ว่ากรณีนี้การสอบสวนทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ แต่การเปิดเผยรายงานผลการสอบสวนข้อเท็จจริง ก็ไม่มีเหตุให้ส่งผลกระทบต่อ การบังคับใช้กฎหมาย หรือทำให้การสอบสวนทางวินัยไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์แต่อย่างใด และเมื่อคำนึงถึงสิทธิของผู้อุทธรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเพื่อชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาแล้ว จึงเห็นควร ให้เปิดเผย และหากเห็นว่าการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลผู้ให้การเป็นพยาน หน่วยงานอาจใช้ดุลพินิจให้ปิดชื่อและตำแหน่งของบุคคลผู้ให้การได้ (คำวินิจฉัยที่ สค ๙๕/๒๕๔๗ และคำวินิจฉัยที่ สค ๙๐/๒๕๔๗ วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

๖. สิทธิจะได้รับแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง

มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ วางหลักว่า ในการพิจารณาคดีปกครอง เจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็นแก่กรณี เช่น สิทธิที่จะนำพยานความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองได้ (มาตรา ๒๓) สิทธิที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน (มาตรา ๓๐) สิทธิที่จะขออุทธรณ์

ที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตน (มาตรา ๓๑) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิอุทธรณ์ (มาตรา ๔๐) สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุผลของคำสั่งทางปกครอง (มาตรา ๓๗) เป็นต้น กรณีอย่างไรจะถือว่ามีความจำเป็นที่คู่กรณีต้องรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณา เช่น

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๒๙๕/๒๕๔๕

การที่เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็นแก่กรณี ตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ นั้น มุ่งหมายให้คู่กรณีได้รับความเป็นธรรม และมีโอกาสที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตนได้ ดังนั้น ถ้าเป็นสิทธิหน้าที่ใดที่คู่กรณีไม่ทราบแล้วจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้นั้น ย่อมถือว่าเป็นกรณีจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้คู่กรณีได้ทราบ การไม่แจ้งสิทธิและหน้าที่ที่จำเป็นแก่กรณีให้ทราบ ถ้าเป็นสาระสำคัญอันอาจทำให้คู่กรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาทางปกครอง คำสั่งทางปกครองที่เกิดขึ้นอาจถูกเพิกถอนได้ ด้วยเหตุที่เป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น มิได้แจ้งสิทธิที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน (มาตรา ๓๐) มิได้แจ้งเหตุผลของคำสั่งทางปกครอง (มาตรา ๓๗)

จึงเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงและใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องๆ ไปว่า จำเป็นที่คู่กรณีจะต้องได้ทราบสิทธินั้นหรือไม่ และการไม่แจ้งให้ทราบ จะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการเพื่อคุ้มครองความเป็นธรรมให้คู่กรณีหรือไม่ เช่น ในการดำเนินการทางวินัย ตามกฎ ก.พ.ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา เจ้าหน้าที่มิได้แจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทำนายความ มาร่วมด้วยได้ จะเป็นผลให้การสอบสวนทางวินัยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เรื่องเสรีจที่ ๗๖/๒๕๕๐

การที่มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบ เพื่อให้คู่กรณีได้ทราบหลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักประกันความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะแจ้งให้ทราบตามความจำเป็น ตามข้อเท็จจริงเป็นรายกรณี การดำเนินการตามมาตรา ๒๗ มิได้เป็นเงื่อนไขของความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง เพราะการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง จะต้องพิจารณาจากเนื้อหา และการปฏิบัติตามกระบวนการออกคำสั่งทางปกครองที่เป็นเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติก่อน การมิได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ทั่วไปที่มิใช่เป็นเงื่อนไขการออกคำสั่งทางปกครอง จึงมิได้ทำให้คำสั่งทางปกครองเสียไป มีผลทำนองเดียวกับการไม่แจ้งสิทธิอุทธรณ์ที่มีผลเป็นเพียงทำให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไป

ตามมาตรา ๔๐ หรือกรณีที่คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยฝ่าฝืนมาตรา ๔๑ ที่ให้รับฟังคู่กรณีเสียก่อน ถ้ามิได้รับฟังก็ไม่มีผลทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นไม่สมบูรณ์ หากได้มีการรับฟังในภายหลัง ดังนั้น การไม่แจ้งสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการสอบสวนทางวินัย จึงไม่เสียไป และไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของคำสั่งลงโทษทางวินัย

๗. การให้สิทธิโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของคู่กรณี

มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิของคู่กรณีในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง โดยการให้สิทธิคู่กรณีมีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริง และมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน โดยมีเจตนารมณ์สำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) เพื่อประกันความเป็นธรรมให้กับบุคคลที่เป็นคู่กรณี โดยการให้โอกาสคู่กรณีได้ทราบข้อเท็จจริงและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของตน

(๒) เพื่อประกันคุณภาพของคำสั่งทางปกครอง ซึ่งการเปิดโอกาสจะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับทราบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะออกคำสั่งอย่างรอบคอบ และสมเจตนารมณ์ของกฎหมายอันถือเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็กระทบกับสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชนน้อยที่สุด

การให้โอกาสแก่คู่กรณีที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เจ้าหน้าที่จะต้องคำนึงถึงหลักการที่ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้

(๑) **ต้องให้อย่างเพียงพอ** กล่าวคือ เจ้าหน้าที่จะต้องให้โอกาสด้วยการแจ้งให้คู่กรณีทราบถึงสิทธิของตนล่วงหน้า เพื่อให้มีระยะเวลาเตรียมตัวรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ พอสมควรด้วย ซึ่งหากได้ให้โอกาสเช่นนั้นแล้ว คู่กรณีไม่ได้ใช้โอกาสนั้น หรือไม่รักษาสิทธิของตน ก็ต้องถือว่าฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว ซึ่งก็ย่อมมีผลทำให้คำสั่งทางปกครองที่ออกไปนั้นมีผลสมบูรณ์และชอบด้วยกฎหมาย เช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๔/๒๕๔๗ ผู้อำนวยการวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง กรณีมีการร้องเรียนถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ฟ้องคดี หลังจากที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยได้รับรายงานผลการสอบสวน ได้สั่งลงโทษผู้ฟ้องคดีโดยทำบันทึกว่ากล่าวตักเตือน และรายงานเรื่องดังกล่าวต่อผู้ถูกฟ้องคดี (กรมอาชีวศึกษา) ซึ่งได้เพิ่มโทษเป็นตัดเงินเดือนและให้ติดตามความประพฤติ ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อ อ.ก.ค. กรมอาชีวศึกษา ซึ่งได้พิจารณาแล้วมีมติให้ยกอุทธรณ์ ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า แม้มาตรา ๑๐๒

วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งมาใช้บังคับแก่ข้าราชการครูโดยอนุโลม กำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องการลงโทษทางวินัยกรณีกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง โดยไม่ต้องสอบสวนหรือรับฟังพยานหลักฐานของผู้ที่จะถูกลงโทษ แต่การดำเนินการเพื่อให้มีคำสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดีเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง (๒) และมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งผู้อำนวยการวิทยาลัยได้ให้โอกาสผู้ฟ้องคดีได้แย้งข้อกล่าวหาและแสดงพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว แต่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาแต่อย่างใด เพียงมีบันทึกถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยยอมรับว่าปฏิบัติหน้าที่บกพร่องและประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ดังนั้น การดำเนินการทางวินัยของผู้อำนวยการวิทยาลัย จึงชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๓๑/๒๕๔๙ การที่ผู้ฟ้องคดีขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบสวนข้อเท็จจริง ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ภายหลังที่มีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากตำแหน่ง และผู้ถูกฟ้องคดีปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยอ้างว่าเอกสารการสอบสวนเป็นเอกสารราชการสำคัญ ไม่สามารถเปิดเผยได้ หากผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งปฏิเสธคำขอดังกล่าวเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ฟ้องคดีขอที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ การที่ผู้ฟ้องคดีไม่ใช้สิทธิตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ยังไม่อาจถือว่าเจ้าหน้าที่มิได้ให้โอกาสแก่ผู้ฟ้องคดี ที่ได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ ตามนัยมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

(๒) ใช้บังคับสำหรับคำสั่งทางปกครองที่อาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี การให้โอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ไม่ได้หมายถึงคำสั่งทางปกครองทั้งหมดทุกประเภท ดังนั้น หากคำสั่งทางปกครองนั้น ไม่ใช่คำสั่งที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิของคู่กรณี ฝ่ายปกครองผู้ทำคำสั่งก็ย่อมมีอำนาจที่จะทำคำสั่งโดยไม่จำเป็นต้องให้โอกาสดังกล่าวแต่อย่างใด ทั้งนี้ การพิจารณาว่าคำสั่งทางปกครองใดอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณีหรือไม่นั้น ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งจะต้องเป็นผู้พิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่า เป็นกรณีที่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองสิทธิของคู่กรณีดังกล่าวหรือไม่ หรือมีการรับรองสิทธิจากเจ้าหน้าที่ หรือผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายหรือไม่ หากพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีที่หากออกคำสั่งทางปกครองแล้ว สิทธิได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามกฎหมายหรือจากการได้รับอนุญาตของคู่กรณี อาจได้รับความกระทบกระเทือนจากคำสั่งของตน เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งจะต้องดำเนินการตาม มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ คือ การให้โอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานเสียก่อน จึงจะออกคำสั่ง แต่หาก

พิจารณาเห็นว่าผู้ที่ได้รับคำสั่ง หากได้มีสิทธิตามกฎหมายหรือตามที่ได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งจำเป็นต้องออกคำสั่งบังคับผู้นั้น เช่น กรณีที่ต้องออกคำสั่งเพื่อบังคับกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างชัดแจ้งโดยปราศจากข้อสงสัย เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งย่อมพิจารณาออกคำสั่งได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งดังกล่าว

(๓) **กรณีที่ไม่ถือปฏิบัติต่อสิทธิ** พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดข้อยกเว้นที่ฝ่ายปกครองไม่ต้องถือปฏิบัติต่อสิทธิที่จะได้ทราบข้อเท็จจริง และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตนไว้ ๒ ลักษณะ คือ

(๓.๑) ข้อยกเว้นเด็ดขาด เป็นข้อห้ามที่เจ้าหน้าที่ไม่ต้องใช้หลักการดังกล่าว คือ กรณีที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะ

(๓.๒) ข้อยกเว้นไม่เด็ดขาด เป็นข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะใช้สิทธินี้แก่คู่กรณีหรือไม่ก็ได้ คือ

๑) เมื่อมีความจำเป็นเร่งด่วน หากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

๒) เมื่อจะมีผลทำให้ระยะเวลาที่กฎหมายหรือกฎหมายกำหนดไว้ในการทำคำสั่งทางปกครองต้องล่าช้าออกไป

๓) เมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่คู่กรณีนั้นเองได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การหรือ คำแถลง เช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๘๒/๒๕๕๐ ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ว่า ก่อนออกคำสั่งลงโทษทางวินัย อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ (ผู้ถูกฟ้องคดี) มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานเพื่อประกอบข้ออ้างหรือข้อเถียง รวมทั้งโอกาสในการชี้แจง เห็นว่าคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นคำสั่งทางปกครองที่กระทบสิทธิของผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นคู่กรณีในคำสั่งทางปกครอง โดยหลักตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้ออกคำสั่งต้องให้ผู้ฟ้องคดีมีโอกาสรายข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่เมื่อผู้ฟ้องคดีได้ทำหนังสือชี้แจงลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔ ยอมรับว่า ได้นำเงินที่ค้างส่งให้สหกรณ์ออมทรัพย์กรมควบคุมโรคติดต่อกำกัด ไปใช้ชำระหนี้ส่วนตัวจริง ซึ่งเป็นการกระทำที่เข้าข่ายทุจริตต่อหน้าที่ กรณีจึงถือว่าเป็นการยอมรับข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีได้ให้ไว้ในคำให้การของตน จึงเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๓) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ดังนั้น อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ

(ผู้ฟ้องคดี) จึงไม่จำเป็นต้องให้โอกาสผู้ฟ้องคดีได้ทราบข้อเท็จจริง และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตนแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๕/๒๕๕๑ ถึงแม้คณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง จะมีได้ดำเนินการแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีได้ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องที่ถูกกล่าวหาว่าพฤติการณ์ของผู้ฟ้องคดีตามที่ถูกกล่าวหา นั้น อาจเป็นความผิดทางวินัยในเรื่องใดบ้างและมีพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาอย่างไร อันเป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีไม่มีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ถูกลงโทษทางวินัยในแต่ละเรื่องได้อย่างเพียงพอก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำของผู้ฟ้องคดีที่ให้ไว้แก่คณะกรรมการสืบสวนในกรณีดังกล่าว ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ฟ้องคดียอมรับว่าได้นำเอาต้นฉบับหนังสือกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ที่ ศธ ๐๔๑๔/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ไปจริง (ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา กรณีเอาไปเสียซึ่งเอกสารอันน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน แต่ในคำสั่งลงโทษทางวินัยระบุความผิดว่าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา กระทำการอันได้ชื่อว่าประพฤติชั่ว) และไม่สามารถคืนให้แก่โรงเรียนได้ เนื่องจากเป็นเอกสารทางคดีในศาล นอกจากนั้น ผู้ฟ้องคดียังได้แนบพยานเอกสารประกอบคำให้การอีก ๗ ฉบับ กรณีดังกล่าวจึงเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีได้ให้ไว้ในคำให้การตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๓) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ที่มีต้องแจ้งข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าวให้ผู้ฟ้องคดีทราบอีก

๔) เมื่อโดยสภาพเห็นได้ชัดในตัวว่า การให้โอกาสดังกล่าวไม่อาจกระทำได้

๕) เมื่อเป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบันกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดว่า ให้คำสั่งทางปกครองในกรณีดังต่อไปนี้ เป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๖)

ก) การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสั่งพักงาน หรือสั่งให้ออกจากงานไว้ก่อน หรือการให้พ้นจากตำแหน่ง

ข) การแจ้งผลการสอบหรือการวัดผลความรู้หรือความสามารถของบุคคล

ค) การไม่ออกหนังสือเดินทางสำหรับการเดินทางไปต่างประเทศ

ง) การไม่ตรวจลงตราหนังสือเดินทางของคนต่างด้าว

จ) การไม่ออกใบอนุญาตหรือการไม่ต่อใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าว

ฉ) การสั่งให้เนรเทศ

๘. ตัวอย่างคำพิพากษากรณีที่ถือว่าฝ่ายปกครองได้รับฟังคู่กรณีแล้ว

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๓๑/๒๕๔๙ นายอำเภอสะบ้าย้อย (ผู้ถูกฟ้องคดี) ในฐานะนายอำเภอผู้มีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลคูหา ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของราชการ ตามมาตรา ๙๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง เพื่อสอบสวนหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัย กรณีที่มีการร้องเรียนว่าประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (ผู้ฟ้องคดี) เรียกเงินค่าก่อสร้าง ตามมาตรา ๔๗ ตรี วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนไว้โดยเฉพาะ จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน ดังนั้น เมื่อคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงได้บันทึกถ้อยคำของผู้ฟ้องคดี และเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีได้ชี้แจงแสดงพยานหลักฐานแล้ว โดยผู้ฟ้องคดีปฏิเสธว่ามีได้เรียกรับเงินจาก นาย ด. แต่อย่างไร ทั้งเมื่อคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ผู้ฟ้องคดีก็ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมแต่อย่างไร กรณีจึงถือได้ว่าการสอบสวนข้อเท็จจริงดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีมีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน กระบวนการสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๔๐/๒๕๕๓ เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ (อธิบดีกรม) ได้รับเรื่องร้องเรียนจาก นักโทษชาย อ. ว่าผู้ฟ้องคดีประพฤติฉ้อฉลกับภรรยาของตน จึงมีคำสั่งให้ผู้ตรวจราชการกรมดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งในการตรวจสอบ ได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบข้อร้องเรียนกล่าวหา และให้โอกาสผู้ฟ้องคดีชี้แจงข้อเท็จจริงแก้ข้อกล่าวหาแล้ว โดยผู้ฟ้องคดีแก้ข้อกล่าวหาว่าไม่เคยเกี่ยวข้องกับฉ้อฉลตามที่ถูกร้องเรียน และไม่เคยไปมาหาสู่บ้านของ นาง ว. ซึ่งเป็นภรรยาของผู้ร้องเรียน และหลังจากได้รับรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อสอบสวนอีก ซึ่งตามบันทึกกระบวนไต่ถามการแจ้งว่า ผู้ฟ้องคดีมีพฤติการณ์ในทำนองมีความสัมพันธ์ฉ้อฉลกับภรรยาของ นักโทษชาย อ. โดยผู้ฟ้องคดีให้ถ้อยคำปฏิเสธ จึงเห็นได้ว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้ให้ผู้ฟ้องคดีได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งแล้ว และเมื่อผู้ฟ้องคดีขอคัดสำเนารายงานการสอบ

ข้อเท็จจริงและคำให้การของพยานทุกฉบับ แม้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ จะมีคำสั่งให้ส่งสำเนารายงาน การสอบข้อเท็จจริง แต่ในรายงานดังกล่าวก็มีการสรุปสาระสำคัญของข้อร้องเรียนกล่าวหา ถ้อยคำ พยาน และหลักฐานที่ใช้ในการพิจารณาคำสั่งลงโทษอย่างครบถ้วน กรณีจึงถือว่า ผู้ฟ้องคดีมีโอกา สที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน ตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แล้ว

๙. ตัวอย่างคำพิพากษากรณีที่ฝ่ายปกครองยังไม่ดำเนินการตามขั้นตอนการรับฟังคู่กรณี

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๖๑/๒๕๔๘ ประกาศยกเลิกการประกวด ราคา เป็นคำสั่งทางปกครองตามความในวรรคสอง ข้อ ๑ (๓) ของกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๓) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เมื่อคดีนี้ ผู้อำนวยการของผู้ฟ้องคดีที่ ๒ ได้สั่งให้ นาย ส. ไปสังเกตการณ์การยื่นซองประกวดราคา โดยทางลับ ต่อมา นาย ส. ได้รายงานมายังผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ว่ามีการกระทำในลักษณะสมยอม ในการเสนอราคา โดยมีกลุ่มบุคคลจำนวน ๑๐ คน ยื่นคอยกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นมายื่นซองประกวด ราคาโดยคอยพูดว่า “งานนี้ สจ. ขอแล้ว เอาไว้งานหน้าจะให้” และยังได้ยื่นกลุ่มบุคคลดังกล่าว พุดคุยกันว่า ได้จ่ายค่าหัวให้ผู้ที่ไม่ได้มายื่นซองรายละเอียด ๓๐,๐๐๐ บาท เรียบร้อยแล้ว จึงเชื่อได้ว่า น่าจะมีพฤติกรรมในการฮั้วประมูล การที่ผู้อำนวยการของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ อาศัยรายงานลับของ นาย ส. มาเป็นเหตุผลสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ สั่งยกเลิกการประกวดราคา โดยมิได้มีการสอบสวน พยานบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณา และมีได้รวบรวม ข้อเท็จจริงที่จะใช้เป็นเหตุผลในการประกาศยกเลิกการประกวดราคาครั้งนี้ แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบ และให้โอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน แล้วนำพยานหลักฐานจากทั้งสองฝ่าย มาพิจารณาเปรียบเทียบกันว่าพยานหลักฐานฝ่ายใดมีความน่าเชื่อถือกว่ากัน และการไม่แจ้ง ข้อเท็จจริงและให้โอกาสผู้ฟ้องคดีโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานดังกล่าว ก็มีใช้กรณีที่จะก่อให้เกิด ผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะ อันจะเข้าข่ายกเว้นตามความในมาตรา ๓๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน กรณีจึงถือว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ประกาศยกเลิกการประกวด ราคาไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญตามที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๙๗/๒๕๔๘ ผู้ฟ้องคดีถูกตั้งคณะกรรมการ สอบสวน กล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงโดยต้องหาคดีอาญา และมีคำสั่งที่ ๓๓๔/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ โดยระบุว่า ผู้ฟ้องคดีมีความผิดเพราะเมาสุรายังป็นด้วยความคึกคะนองหรือยังป็นด้วยความคึกคะนอง ซึ่งปรากฏว่าไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ฟ้องคดีว่าเมาสุรายังป็นด้วยความคึกคะนองหรือยังป็น ด้วยความคึกคะนอง คงตั้งข้อกล่าวหาเพียงว่าต้องหาคดีอาญาฐานยังป็นซึ่งใช้ดินระเบิดโดยใช้เหตุ

ในเมืองฯ เท่านั้น ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณี มีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าการออกคำสั่งปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการนั้น ไม่ได้แจ้ง ข้อกล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีเมาสุรายังป็นด้วยความคึกคะนองหรือยังป็นด้วยความคึกคะนอง ซึ่งเท่ากับ ว่าผู้ฟ้องคดีไม่มีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงในข้อกล่าวหาอันนำไปสู่การลงโทษได้เพียงพอ และไม่มีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน อีกทั้งไม่ปรากฏว่ามีเหตุจำเป็นต้อง ไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ ดังนั้น คำสั่งปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการ จึงขัดต่อมาตรา ๓๐ แห่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๑๔/๒๕๔๘ เมื่อข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏ ว่าผู้ฟ้องคดีและนายอนันต์ ซึ่งเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด มีเหตุ ทะเลาะวิวาทกัน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง แล้วผู้ถูกฟ้องคดี (ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา) นำผลการสืบสวนมาลงโทษผู้ฟ้องคดี ตามมาตรา ๑๐๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดว่า การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการพลเรือนซึ่งมีกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ให้ดำเนินการตามวิธีการที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร และในการสอบสวนนี้ต้องแจ้งข้อกล่าวหา และสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ถูก กล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาตามมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่กรณีนี้ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกฟ้องคดีหรือ คณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ฟ้องคดีทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดี โต้แย้ง หรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาตามมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ ราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่อย่างไรก็ดี การสอบสวนเพื่อลงโทษทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดีใน กรณีนี้ จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายมาตรา ๑๐๒ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื่องจากไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญในการออก คำสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดี สำหรับกรณีผู้ถูกฟ้องคดีนำข้อความบางตอนในหนังสือของผู้ฟ้องคดี ที่ร้องเรียนขอให้ดำเนินการทางวินัยแก่นายอนันต์ มาเป็นมูลกล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีกระทำผิดวินัยอีก กรณีหนึ่ง ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดีในมูลกรณีดังกล่าว ไม่ปรากฏว่าได้มีการแจ้ง ข้อกล่าวหาให้ผู้ฟ้องคดีทราบ เพื่อจะได้นำพยานหลักฐานนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ถึงแม้จะได้เปิด โอกาสให้ผู้ฟ้องคดีชี้แจงข้อเท็จจริง ก็เป็นการชี้แจงโดยที่ยังไม่ทราบชัดว่าตนถูกกล่าวหาว่ากระทำ ผิดวินัยฐานใด และยังไม่มีโอกาสจะนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เนื่องจากยังไม่ชัดเจนในข้อกล่าวหา จึงไม่ได้เป็นไปตามเงื่อนไขมาตรา ๑๐๒ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกอบมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติ

วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ การสั่งลงโทษผู้ฟ้องคดีจึงเป็นการสั่งลงโทษที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๑๘/๒๕๔๘ ผู้ฟ้องคดีถูกร้องเรียนว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการกล่าววาจาลามกอนาจาร และพยายามถูกเนื้อต้องตัวเด็กนักเรียนหญิง ส่อไปในทางอนาจาร ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ (ผู้อำนวยการเขต) จึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ มีคำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ซึ่งเป็นโทษทางวินัยตามมาตรา ๑๐๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ คำสั่งดังกล่าวจึงเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็น และต้องให้โอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน และมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตน ตามมาตรา ๒๗ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แม้เป็นการกระทำ ความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงตามมาตรา ๑๐๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ เมื่อการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงมิได้มีการแจ้งสิทธิและหน้าที่ให้ผู้ฟ้องคดีทราบตามความจำเป็น และมีได้ให้ผู้ฟ้องคดีได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ถูกร้องเรียนและพยานหลักฐานที่สนับสนุนการร้องเรียนอย่างเพียงพอ ทำให้ไม่มีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน ตลอดจนผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับสิทธิในการตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้ อันได้แก่ บันทึกปากคำพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงป้องกันสิทธิของตนได้ จึงเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยมาตรา ๒๗ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้พิจารณารายงานการสอบสวนข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว แล้วมีคำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ฟ้องคดี จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากกระทำไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๙๓/๒๕๕๐ ในการดำเนินการกรณีกล่าวหาข้าราชการว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาต้องทำการสอบสวน และในการสอบสวนจะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อให้ชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา การที่จะถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา ๑๐๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ในเบื้องต้นผู้ถูกกล่าวหาต้องทราบก่อนว่า ขณะนั้นตนถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ในการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างน้อยที่สุดต้องระบุพฤติการณ์การกระทำที่เข้าข่ายเป็นความผิดวินัยให้พอที่จะเข้าใจได้ เมื่อบันทึกถ้อยคำระบุว่าคณะกรรมการได้สอบถามปากคำเพื่อให้ผู้ฟ้องคดีแก้

ข้อกล่าวหาในเรื่องที่ถูกกลั่นแกล้ง โดยไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการได้แจ้งให้ทราบว่าได้กระทำการใดอันเข้าข่ายเป็นความผิดวินัย อีกทั้ง การระบุข้อความในหมายเหตุว่า พยานไม่ยอมลงชื่อ ถือเป็น การสอบปากคำในฐานะพยาน และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนไม่ได้ระบุว่าผู้ฟ้องคดี ได้กระทำการอันเข้าข่ายเป็นความผิดวินัยอย่างไร จึงไม่อาจเข้าใจได้ว่าเป็นการแจ้งข้อกล่าวหา แก่ผู้ฟ้องคดี และถึงแม้ในคำอุทธรณ์ ผู้ฟ้องคดีได้ชี้แจงแสดงเหตุผลเพื่อหักล้างข้อกล่าวหา กรณี เป็นเพียงการใช้สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๒๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ หาใช่เป็นการให้โอกาสชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ดังนั้น จึงถือไม่ได้ว่ามีการ สอบสวนตามมาตรา ๑๐๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกอบ มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๓/๒๕๕๓ ระเบียบสถาบันพระปกเกล้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนวินัย พ.ศ. ๒๕๔๕ มิได้กำหนดถึงการแจ้งสรุปพยานหลักฐาน ที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบไว้ หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามระเบียบ ดังกล่าว จึงมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่า หลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น คณะกรรมการสอบสวนทางวินัยจึงต้องปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เมื่อผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อคณะกรรมการ กลั่นกรองการบริหารงานบุคคล โดยโต้แย้งว่าคณะกรรมการสอบสวนวินัยมิได้แจ้งหรือมอบบันทึก สรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหา ทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่สามารถโต้แย้งคัดค้านหรือนำพยานหลักฐานมาหักล้างข้อกล่าวหาได้ คณะกรรมการกลั่นกรองการบริหารงานบุคคลจึงมีมติ ให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ไปดำเนินการในชั้นคณะกรรมการสอบสวนวินัย โดยให้ส่งสรุปพยานหลักฐาน ที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ฟ้องคดีทราบ พร้อมทั้งให้โอกาสผู้ฟ้องคดียื่นคำชี้แจงเป็นหนังสือหรือให้ถ้อยคำและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้ส่งบันทึกการแจ้งและรับทราบ ข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาในลักษณะของการแจกแจงรายการ พยานบุคคลว่า ประกอบด้วยบันทึกการสอบสวนของพยานบุคคลรายใดบ้าง ส่วนพยานเอกสาร ได้แจกแจงรายการต่างๆ รายงานการสอบสวนข้อเท็จจริงผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่ทำให้ คณะกรรมการสอบสวนเชื่อว่าผู้ฟ้องคดีได้กระทำผิดวินัยร้ายแรงตามข้อกล่าวหา แต่โดยที่บันทึก ดังกล่าว มิได้มีการสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่ได้จากถ้อยคำของพยานบุคคล และพยานเอกสารในลักษณะของการระบุวัน เวลา สถานที่ และการกระทำของพยานบุคคล ตลอดจนความเกี่ยวข้องของพยานเอกสารที่อ้างอิง ว่ามีลักษณะเป็นการสนับสนุนข้อกล่าวหา อย่างเพียงพอ ตามแบบ สว.๓ อันเป็นมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับวินัย การรักษาวินัย และการ ดำเนินการทางวินัย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีสามารถเข้าใจข้อกล่าวหาอย่างชัดแจ้งและสามารถ ชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ กรณีจึงถือได้ว่า คณะกรรมการสอบสวนมิได้สรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ฟ้องคดีทราบ

และมีได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นคู่กรณีในการพิจารณาทางปกครองได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอที่จะทำให้มีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานเป็นข้อต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาดังนั้น การส่งบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าว จึงไม่เข้าลักษณะของการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การรับฟังคู่กรณีที่จำเป็นต้องกระทำให้สมบูรณ์ในภายหลัง ก่อนสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ ตามความในมาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง (๓) และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ การดำเนินการเพื่อออกคำสั่งลงโทษปลดผู้ฟ้องคดีออกจากพนักงาน จึงไม่ได้ดำเนินการตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ ตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

บทที่ ๓

คำวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวินัย

๑. ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดความหมายให้ “ข้อมูลข่าวสาร” หมายความว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะสื่อความหมายนั้น จะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเอง หรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่จะทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้ แต่ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หมายความว่าเฉพาะ “ข้อมูลข่าวสารของราชการ” ซึ่งจำแนกได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑.๑ ข้อมูลข่าวสารของราชการทั่วไป

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔ กำหนดความหมาย “ข้อมูลข่าวสารของราชการ” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน ดังนั้น จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาคำว่า “ครอบครอง” และ “ควบคุม” ว่ามีความหมายเพียงใด

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ ดังนี้

“ครอบครอง” หมายถึง ยึดถือไว้ มีสิทธิปกครอง ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ จึงหมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐยึดถือหรือครอบครองไว้ในทางกายภาพ

“ควบคุม” หมายถึง การดูแล การกำกับดูแล ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความควบคุมของหน่วยงานของรัฐ จึงหมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานอื่น แต่หน่วยงานของรัฐมีสิทธิและอำนาจที่จะกระทำการใดได้ เช่น เอกสารฝากไว้ที่ธนาคารแต่เรามีกุญแจที่จะไปเปิดออกได้

๑.๒ ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔ กำหนดความหมายของ “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้น หรือมีหมายเลขรหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้นั้นถึงแก่กรรมแล้วด้วย ดังนั้นจึงสามารถสรุปลักษณะสำคัญของข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลได้ว่า เป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเรื่องราวหรือสิ่งเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆ เป็นแดนอิสระของบุคคลที่คนอื่นต้องให้ความเคารพ ไม่ล่วงล้ำรบกวนสอดแทรก โดยพิจารณาจากกฎหมาย จารีตประเพณี ความรู้สึกนึกคิดตามมาตรฐานวิญญูชน ว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานะบุคคล ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สมมติแทนตัวตนของบุคคลนั้น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ วันเดือนปีเกิด ชื่อบิดามารดา ชื่อคู่สมรส ประวัติการศึกษา ประวัติสุขภาพ สถานที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ กรุปเลือด เชื้อชาติ ศาสนา ภูมิฐานะ สถานภาพสมรส ใบสมัครของผู้สมัครสอบ ผลการตรวจปัสสาวะ หรือรายชื่อผู้สมัครเป็นกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีพร้อมประวัติซึ่งประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ ข้อมูลทางการเมือง วิสัยทัศน์ และประสบการณ์ในการทำงาน ถือเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล แต่เฉพาะชื่อนามสกุล รหัสตำแหน่ง เพศ สัญชาติ เป็นเครื่องหมายชี้ตัวบุคคล เป็นสิ่งที่สมมติขึ้นแทนตัวตน แต่มิใช่ข้อมูลแสดงสิ่งเฉพาะตัวหรือข้อมูลเฉพาะตัวบุคคล เป็นเพียงสิ่งที่ให้รู้ตัวบุคคลเท่านั้น ไม่สามารถสื่อถึงเรื่องราวของบุคคลนั้นได้

๒. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยได้

๒.๑ ประเภทของข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยได้

ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยได้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้เป็นการทั่วไป หน่วยงานของรัฐจะปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารไม่ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการเปิดเผยที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดไว้ ดังนี้

(๑) ข้อมูลข่าวสารที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา คือ โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ

และวิธีดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสาร หรือคำแนะนำ ในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่งหรือหนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยสภาอย่างกฎ เพื่อให้มีผล เป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

โดยที่มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๔) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดให้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่มีสภาอย่าง “กฎ” เท่านั้น ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารใดที่ไม่มีสภาอย่าง “กฎ” หน่วยงานของรัฐก็ไม่จำเป็นต้องนำลงพิมพ์ ในราชกิจจานุเบกษา จึงมีประเด็นสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจ คือ คำว่า “กฎ” มีความหมาย เพียงใด และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มิได้กำหนดนิยามคำว่า “กฎ” ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องพิจารณาความหมายของ “กฎ” ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งได้นิยามคำว่า “กฎ” หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่น ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคล ใดโดยเฉพาะ ซึ่งมีความหมายเดียวกับความหมายของ “กฎ” ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งจากนิยามดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า “กฎ” มีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) กฎเป็นข้อความที่กำหนดบังคับแก่บุคคลโดยทั่วไป

๒) กฎมิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดเป็นการเฉพาะ แต่เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยยังไม่เกิดผลกับข้อเท็จจริงกรณีใดกรณีหนึ่งโดยตรง แต่เมื่อมีข้อเท็จจริง เกิดขึ้นตรงกับที่กำหนดในกฎนั้น จึงจะเกิดสภาพบังคับทางกฎหมาย มีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ ในทันที ดังนั้น จึงต้องพิมพ์เผยแพร่ให้ทราบก่อนเป็นการล่วงหน้า เพื่อให้ประชาชนได้เตรียมตัว ปฏิบัติตามกฎหมายได้

โดยปกติ “กฎ” จำแนกออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

ก. กฎที่มีผลเฉพาะต่อเจ้าหน้าที่ในองค์กร เช่น ผู้บังคับบัญชาวางระเบียบ กำหนดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่มีผลต่อเอกชน กฎประเภทนี้จึงไม่ต้อง ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

ข. กฎที่มีผลต่อเอกชนทั่วไป กฎประเภทนี้มีลักษณะตามนิยามคำว่า “กฎ” ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังที่กล่าวข้างต้น เช่น พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงที่ออกโดยคณะรัฐมนตรี หรือกฎ ก.พ. ว่าด้วยการเลื่อนขั้น เงินเดือน พ.ศ. ๒๕๔๔ หรือประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่ครอบครองหรือควบคุมดูแล จึงมีหน้าที่ต้องนำกฎประเภทนี้ลงพิมพ์ในราชกิจจา

นุเบกษา นอกจากนั้น บทบัญญัติดังกล่าวยังได้นิยามความหมายของ “กฎ” ต่อไปอีกว่า “...หรือ บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ” ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องพิจารณาว่า ข้อความหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่หน่วยงานของรัฐกำหนดขึ้นนั้น มีสภาพเป็นกฎหรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยไว้เป็นแนวทาง ดังนี้

- ข้อบังคับกองบัญชาการตำรวจนครบาลว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมการกำหนดให้ รถเดินทางเดียวและการใช้ทางเดินรถสำหรับรถบางประเภทในถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ มีผลบังคับเป็นการทั่วไป จึงเป็นกฎ (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๒๗๒/๒๕๔๖)

- หนังสือเวียนของกระทรวงการคลังที่แจ้งส่วนราชการต่างๆ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการเบิกจ่ายเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการ ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยค่าเช่าบ้านข้าราชการ มีลักษณะเป็น “กฎ” ที่มีได้ออกโดยคณะรัฐมนตรี หรือโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีผลบังคับเป็นการทั่วไป (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๑๑๘/๒๕๔๔)

(๒) ข้อมูลข่าวสารที่ต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยดังต่อไปนี้ ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

๑) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

๒) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา ๗ (๔)

๓) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ

๔) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน

๕) สิ่งพิมพ์ที่ได้มีการอ้างอิงถึงตามมาตรา ๗ วรรคสอง

๖) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือสัญญาร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

๗) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมายหรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริงหรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

๘) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

ปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้ออกประกาศ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ กำหนดให้ประกาศประกวดราคาและประกาศสอบราคา ของหน่วยงานของรัฐที่หัวหน้าส่วนราชการลงนามแล้ว เป็นข้อมูลข่าวสารที่ต้องจัดไว้ให้ประชาชน เข้าตรวจสอบได้ตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๘) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และมีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑ ปีนับแต่วันประกาศ (คำวินิจฉัยที่ สค ๑๑๒/๒๕๔๗)

(๓) ข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผยให้แก่ผู้ขอเป็นการเฉพาะราย

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า นอกจากข้อมูลข่าวสารของราชการที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว หรือที่จัดไว้ให้ ประชาชนเข้าตรวจสอบได้แล้ว หรือที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้าตามมาตรา ๒๖ แล้ว ถ้าบุคคลใด ขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการ และคำขอของผู้นั้นระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่ อาจเข้าใจได้ตามสมควร ให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ จัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายใน เวลาอันสมควร เว้นแต่ผู้นั้นขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

นอกจากประชาชนทั่วไปไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียหรือไม่ก็ตาม จะมีสิทธิที่จะได้ รู้ถึงข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา หรือมีสิทธิที่จะได้ รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่จัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบได้ หรือที่จัดไว้ให้ ประชาชนได้ค้นคว้าแล้ว ถ้าบุคคลใดขอข้อมูลข่าวสารของราชการอื่นๆ หรือขอสำเนาที่มี คำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบมีหน้าที่ต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร

“เวลาอันสมควร” กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องพิจารณา ตามชนิด ประเภท และจำนวนของข้อมูลข่าวสารประกอบ อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดไว้ว่า

มาตรา ๓๗ ในการปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชน หรือติดต่อประสานงานระหว่างส่วนราชการด้วยกัน ให้ส่วนราชการกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จ ของงานแต่ละงาน และประกาศให้ประชาชนและข้าราชการทราบเป็นการทั่วไป ส่วนราชการใด มิได้กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของงานใด และ ก.พ.ร. พิจารณาเห็นว่า งานนั้นมีลักษณะที่ สามารถกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จได้ หรือส่วนราชการได้กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จไว้ แต่ ก.พ.ร. เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่ล่าช้าเกินสมควร ก.พ.ร. จะกำหนดเวลาแล้วเสร็จให้ ส่วนราชการนั้นต้องปฏิบัติก็ได้

ให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องตรวจสอบให้ข้าราชการ ปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๓๘ เมื่อส่วนราชการใดได้รับการติดต่อสอบถามเป็นหนังสือจากประชาชนหรือจากส่วนราชการด้วยกัน เกี่ยวกับงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ที่จะต้องตอบคำถามหรือแจ้งการดำเนินการให้ทราบภายในสิบห้าวันหรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๓๗

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้วางหลักเกณฑ์ให้ส่วนราชการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยเร็ว ประกอบกับคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๗ ให้หน่วยงานของรัฐ ให้บริการข้อมูลข่าวสารราชการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว โดยต้องถือปฏิบัติเมื่อประชาชนขอข้อมูลข่าวสารดังนี้

๑) กรณีที่ประชาชนขอข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของรัฐมีข้อมูลข่าวสารนั้นและพร้อมที่จะจัดให้ได้ จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็วหรือภายในวันที่รับคำขอ

๒) ในกรณีที่ข้อมูลข่าวสารตามที่ขอมีจำนวนมาก หรือไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๑๕ วัน จะต้องแจ้งให้ผู้ขอข้อมูลข่าวสารทราบภายใน ๑๕ วัน รวมทั้งแจ้งกำหนดวันที่จะดำเนินการแล้วเสร็จให้ผู้ขอข้อมูลข่าวสารทราบด้วย

(๔) ข้อมูลข่าวสารประวัติศาสตร์

มาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดเกี่ยวกับเอกสารประวัติศาสตร์ที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องส่งมอบให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับเก็บรักษาไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะเก็บรักษาไว้

๒) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยตามมาตรา ๑๔ เมื่อมีอายุครบ ๗๕ ปี นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารนั้น

๓) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยตามมาตรา ๑๕ เมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปี นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารนั้น

๒.๒ การปฏิเสธการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ขอ

โดยปกติหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ขอ แต่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็สามารถปฏิเสธการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ขอได้ในบางกรณี หากเป็นการขอข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ขอระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่ไม่อาจเข้าใจได้ตามสมควร หรือเป็นคำขอที่ไม่ชัดเจน

เช่น ระบุขอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสำนวนการร้องเรียนทั้งหมด กรณีเช่นนี้ ถือว่าเป็นคำขอที่ไม่ชัดเจนว่าขอข้อมูลข่าวสารอะไร (*คำวินิจฉัยที่ สค ๑๐๘/๒๕๔๗*) หรือระบุข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองประเภท ปูน ทราย เหล็กก่อสร้าง ไม้แปรรูป ตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ – ๒๕๔๗ ถือว่าเป็นคำขอที่กว้าง (*คำวินิจฉัยที่ สค ๓๖/๒๕๔๗*) หน่วยงานของรัฐ กีย่อมที่จะปฏิเสธการจัดหาข้อมูลข่าวสารตามที่ขอให้กับผู้ขอ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐ ที่รับคำขอมิหน้าที่ต้องให้คำแนะนำให้ผู้ขอระบุข้อความให้ชัดเจนเพื่อจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ขอต่อไป

(๒) เป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของ หน่วยงานของรัฐ

หากข้อมูลข่าวสารที่ขอ ไม่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของ หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอ หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอก็ไม่จำเป็นต้องจัดหาให้ เช่น รายงานการประชุมของ อ.ก.ค. เกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ของผู้อุทธรณ์ และสำเนาสมุดเงินสด รายงานเงินคงเหลือประจำวัน ทะเบียนคุมเงินหมวดเงินอุดหนุนอาหารเสริม (นม) วัสดุการศึกษา เงินบำรุงการศึกษา บัญชีรายรับ-รายจ่าย และงบดุลของสหกรณ์ร้านค้าและสหกรณ์บริการน้ำดื่ม ระหว่างปี ๒๕๓๙-๒๕๔๔ ไม่มีข้อมูลอยู่ในความครอบครองของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการฯ วินิจฉัยว่า ไม่ต้องจัดหาให้ (*คำวินิจฉัย สค ๘/๒๕๔๓*)

แต่ถ้าข้อมูลข่าวสารที่ขออยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่รับ คำขอ หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอจะต้องจัดหาให้ เช่น รายงานการสืบสวนข้อเท็จจริงของ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นข้อมูลข่าวสารที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีไว้ในครอบครองเพื่อดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ เป็นข้อมูลข่าวสารที่อยู่ใน ความครอบครองของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่เปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้ (*คำวินิจฉัยที่ สค ๖/๒๕๔๔*)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอไม่มีข้อมูลตามที่ขอ เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ขอนั้น อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานอื่น เช่น อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานในส่วนกลาง หรือสาขาของหน่วยงานของรัฐ ที่รับคำขอ หรือหน่วยงานของรัฐแห่งอื่น หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอมิหน้าที่ต้องให้คำแนะนำว่า ให้ไปขอข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐแห่งใด เพื่อให้ผู้ขอข้อมูลข่าวสารยื่นคำขอข้อมูลข่าวสาร ต่อหน่วยงานของรัฐที่ครอบครองหรือควบคุมดูแลต่อไป ดังนั้น ถ้าเป็นข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความ ครอบครองของหน่วยงานอื่น หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอมิหน้าที่เพียงแนะนำเท่านั้น ตามมาตรา

๑๒ พรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ “ในกรณีที่มีผู้ยื่นคำขอ ข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๑๑ แม้ว่าข้อมูลข่าวสารที่ขอจะอยู่ในความควบคุมดูแลของ หน่วยงานส่วนกลาง หรือส่วนสาขาของหน่วยงานแห่งนั้น หรือจะอยู่ในความควบคุมดูแลของ หน่วยงานของรัฐแห่งอื่นก็ตาม ให้หน่วยงานของรัฐที่รับคำขอ ให้คำแนะนำเพื่อไปยื่นคำขอต่อ หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารนั้นโดยไม่ชักช้า”

(๓) เป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะให้ได้

โดยหลักการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ขอเป็นการเฉพาะราย ข้อมูลที่จะขอ จะต้องมียู่แล้วในสภาพพร้อมที่จะให้ได้ ไม่ใช่ข้อมูลข่าวสารที่ต้องจัดทำ วิเคราะห์ จำแนก รวบรวม หรือจัดให้มีขึ้นใหม่ เว้นแต่ เป็นการแปรสภาพเป็นเอกสารจากข้อมูลข่าวสารที่บันทึกไว้ใน ระบบการบันทึกภาพหรือเสียง ระบบคอมพิวเตอร์ หรือระบบอื่นใด เช่น ขอตรวจดูทะเบียน รับหนังสือของอำเภอ ซึ่งเป็นทะเบียนเกี่ยวกับการรับหนังสือจากหน่วยงานต่างๆ ที่ส่งมาถึงอำเภอ คณะกรรมการฯ วินิจฉัยว่า บุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียหรือไม่ ย่อมมีสิทธิที่จะเข้าตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารนั้น เมื่อผู้ขอได้ขอตรวจดูทะเบียนรับหนังสือ เล่มปัจจุบัน และเพิ่งขอเพียงครั้งเดียว มิได้ขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้ง อีกทั้ง เป็นข้อมูลข่าวสาร ที่อยู่ในสภาพพร้อมจะให้ได้อยู่แล้ว จึงไม่ต้องพิจารณาถึงประโยชน์หรือความจำเป็นของผู้ขอ ตรวจดู ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (คำวินิจฉัยที่ สค ๓๒/๒๕๔๗)

แต่ถ้าเป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะให้กับผู้ขอได้ หน่วยงาน ของรัฐก็ไม่จำเป็นต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ขอ เช่น กรณีที่เป็นสัญญายังมีได้ลงนาม ถือเป็น ข้อมูลข่าวสารที่มีได้มียู่แล้วในสภาพที่พร้อมจะให้ได้ เพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ (คำวินิจฉัย ที่ สค ๙๖/๒๕๔๗)

(๔) เป็นข้อมูลที่ขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

กรณีที่มีการขอข้อมูลข่าวสารเป็นจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผล อันสมควร หน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องจัดทำข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอ เช่น ขอสำเนาเอกสาร กรณีที่ผู้อุทธรณ์กล่าวหา นาย พ. เทศมนตรีกับพวก ว่ากระทำผิดเกี่ยวกับการจัดจ้างตามโครงการ ปรับปรุงเตาเผาศพระบบไร้ควันไร้กลิ่น จำนวน ๘ วัด ในเขตเทศบาล รวมเอกสารจำนวน ๑๓๓ รายการ เพื่อประกอบการให้ถ้อยคำกับคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากผู้อุทธรณ์ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดตามกฎหมายจากคณะกรรมการฯ ดังกล่าว ผู้อุทธรณ์ จึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว และมีเหตุจำเป็นต้องใช้ข้อมูลประกอบ หลักฐานคำชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อปกป้องสิทธิของตน การเปิดเผยมิได้มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐตามปกติ

แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การขอข้อมูลดังกล่าวมิใช่เป็นการขบถร้ายหรือ
โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และการดำเนินการสอบสวนเป็นที่ยุติแล้ว (คำวินิจฉัยที่ สค ๑๐๔/๒๕๕๗)

การพิจารณาว่าเป็นการขอจำนวนมากหรือไม่ จำเป็นต้องคำนึงถึงขอบเขต
ของข้อมูลข่าวสารที่ขอ ปริมาณของข้อมูลข่าวสารที่ขอ และภาระของหน่วยงานของรัฐที่รับคำขอ
ประกอบกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ข้อมูลข่าวสารที่ขอจะมีจำนวนมาก หากผู้ขอข้อมูลเป็นผู้มีส่วน
ได้เสียเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร และจำเป็นต้องใช้ข้อมูลข่าวสารนั้นเพื่อป้องกันสิทธิของตน หรือเป็น
ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐเผยแพร่อยู่แล้ว แม้จะขอจำนวนมาก หน่วยงานของรัฐต้องจัดหา
ให้แก่ผู้ขอ

(๕) เป็นการขอข้อมูลที่ได้จัดขึ้นความลับโดยหน่วยงานอื่น

หากเป็นข้อมูลที่ได้จัดขึ้นความลับโดยหน่วยงานอื่น หน่วยงานของรัฐที่รับ
คำขอ ไม่มีหน้าที่ต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้ แต่จะต้องส่งคำขอให้หน่วยงานของรัฐที่เป็น
เจ้าของข้อมูลนั้นพิจารณา ตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
ราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เช่น สภาความมั่นคงส่งเอกสารลับมาที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
ต่อมามีประชาชนมาขอข้อมูลข่าวสารนั้นจากกระทรวงแรงงานฯ กระทรวงแรงงานฯ ไม่มีหน้าที่
ให้ข้อมูลข่าวสารตามที่ขอ แต่จะต้องแนะนำให้ไปขอจากหน่วยงานของรัฐเจ้าของข้อมูลที่ประทับ
ชั้นความลับนั้น เพื่อให้หน่วยงานของรัฐแห่งนั้นพิจารณาและมีคำสั่งต่อไป ทั้งนี้ เพราะหน่วยงาน
ของรัฐที่ประทับชั้นความลับย่อมมีเหตุผลในการจัดชั้นความลับนั้น

๓. หลักพิจารณาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

๓.๑ หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ มีดังนี้

๑. คำสั่งมิให้เปิดเผยหรือคำสั่งปฏิเสธ ต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย
กล่าวคือเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งต้องเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ และต้องใช้อำนาจปฏิเสธการเปิดเผยตาม
มาตรา ๑๔ หรือใช้ดุลพินิจตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง หรือปฏิเสธ
คำคัดค้านของผู้มีประโยชน์ได้เสียตามมาตรา ๑๗ หรือปฏิเสธคำขอให้แก้ไขข้อมูลข่าวสาร
ส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๕ แล้วแต่กรณี

๒. ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐจะใช้อำนาจปฏิเสธ หรือใช้ดุลพินิจ
ปฏิเสธ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ ต้องมีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด

๓. คำสั่งมิให้เปิดเผยหรือคำสั่งปฏิเสธ ต้องระบุไว้ด้วยว่าเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด

๔. คำสั่งมิให้เปิดเผยหรือคำสั่งปฏิเสธ ต้องระบุการแจ้งสิทธิ และระยะเวลาอุทธรณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย จึงจะสมบูรณ์ครบถ้วนตามกฎหมาย

๓.๒ ขั้นตอนการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบหลักเกณฑ์เบื้องต้น ดังนี้

๑. เป็นคำขอโดยชอบด้วยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือไม่

๒. ผู้ขอเป็นผู้ทรงสิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือไม่

๓. ข้อมูลข่าวสารที่ขอ อยู่ในขอบเขตบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือไม่

๔. ข้อมูลข่าวสารที่ขอ อยู่ในความครอบครอง ควบคุม ดูแล ในหน่วยงานของตนหรือไม่ หรืออยู่ในความครอบครองของหน่วยงานอื่น (กรณีอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานอื่นต้องถือปฏิบัติตามมาตรา ๑๒)

๕. ข้อมูลข่าวสารที่ขอ เป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด มีการกำหนดชั้นความลับไว้หรือไม่ กรณีมีการกำหนดชั้นความลับไว้โดยหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น ให้เสนอผู้มีอำนาจกำหนดชั้นความลับนั้น ลดชั้น ยกเลิก หรือปลดชั้นความลับเสียก่อนที่จะมีคำสั่งให้เปิดเผย และกรณีที่หน่วยงานของรัฐแห่งอื่นเป็นผู้กำหนดชั้นความลับ ต้องถือปฏิบัติตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง

๖. หากจะปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามคำขอ ต้องตรวจสอบเสียก่อนว่า มีข้อยกเว้นของกฎหมายให้อำนาจไว้หรือไม่ และจะปฏิเสธด้วยเหตุผลใดตามหลักเกณฑ์ในมาตรา ๑๕

กรณีที่ไมเข้าหลักเกณฑ์ ตามข้อ (๑) ถึงข้อ (๓) ให้พิจารณายกคำขอและแจ้งให้ผู้ขอทราบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำให้ผู้ขอไปใช้สิทธิในช่องทางอื่นที่เหมาะสม

๓.๓ กระบวนการใช้ดุลพินิจ

เจ้าหน้าที่ควรใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ดังนี้

๑. ให้โอกาสผู้ขอข้อมูลได้โต้แย้งแสดงสิทธิของตนอย่างเต็มที่ โดยรับฟังข้อเท็จจริง เหตุผล และความจะเป็นในการเปิดเผยหรือการนำข้อมูลข่าวสารนั้นไปใช้

๒. หากเจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการใด อาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของผู้ใด เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้นั้นเสนอคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด

๓. กรณีเป็นการขอข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลอื่น หน่วยงานต้องแจ้งให้ผู้ขอแสดงหนังสือยินยอมของเจ้าของข้อมูลเสียก่อน กรณีผู้ขอไม่มีหนังสือยินยอมมาแสดง เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งหลักการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลให้ผู้ขอทราบ และให้โอกาสผู้ขอข้อมูลได้โต้แย้งแสดงเหตุผลความจำเป็นของตนอย่างเต็มที่

๔. เมื่อดำเนินการครบถ้วนตามข้อ ๑ ถึงข้อ ๓ แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพื่อดำเนินการใช้ดุลพินิจวินิจฉัย หากพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นเรื่องที่สำคัญหรือหน่วยงานมีระเบียบกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เสนอผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเพื่อวินิจฉัยต่อไป

๕. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหรือผู้มีหน้าที่วินิจฉัย ใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

๖. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตัดสินใจออกคำสั่งมิให้เปิดเผย เมื่อพิจารณาถึงผลดีผลเสียแล้ว

ในการพิจารณาว่าข้อมูลข่าวสารใดเปิดเผยได้หรือไม่ เป็นดุลพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา

๓.๔ การออกคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

เมื่อจะปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใด ควรปฏิบัติดังนี้

๑. จัดทำคำสั่งปฏิเสธให้แจ้งชัด และต้องระบุด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด ในการจัดทำคำสั่งปฏิเสธ หน่วยงานของรัฐมีอำนาจจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ คำสั่งปฏิเสธดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครอง จึงต้องกระทำ

โดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๒ และมาตรา ๓๙ และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๕ วรรคสอง)

๒. รูปแบบคำสั่ง เจ้าหน้าที่ควรจัดทำคำสั่งปฏิเสธเป็นหนังสือ ต้องระบุวันเดือนปีที่ทำคำสั่ง ชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่ง พร้อมทั้งลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้น (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๓๖)

๓. การจัดทำคำสั่งปฏิเสธเป็นหนังสือ ต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วย (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๓๗)

๔. คำสั่งปฏิเสธที่อาจอุทธรณ์โต้แย้งต่อไปได้ ให้ระบุกรณีที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๐)

๕. แจ้งคำสั่งให้ผู้ขอข้อมูลข่าวสารทราบโดยเร็ว กรณีนี้เจ้าหน้าที่ควรเก็บหลักฐานการส่งคำสั่งแนบติดเรื่องไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ได้ในภายหลัง

๓.๕ ตัวอย่างคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

กรณีผู้ถูกกล่าวหาขอถ่ายเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๓๓/๒๕๕๐

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์เป็นอดีตพนักงานองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ได้มีหนังสือขอข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับผู้อุทธรณ์ทั้งหมด ที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ไม่ได้มีคำสั่งลงโทษผู้อุทธรณ์ออกจากงาน เพื่อประกอบในการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอเฉพาะบันทึกคำให้การของผู้อุทธรณ์ และรายงานการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวน โดยปกปิดชื่อบุคคลที่อ้างถึง และไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ตามที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอโดยไม่แจ้งเหตุผลในการไม่เปิดเผย

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาเห็นว่า เอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัย ประกอบด้วยบันทึกถ้อยคำพยาน และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รายงานการสอบสวน รายงานการประชุมของ ก.พ.อ. ที่พิจารณาผลการสอบสวนทางวินัยกับผู้อุทธรณ์ มีผลกระทบต่อผู้อุทธรณ์โดยตรง ผู้อุทธรณ์จึงมีสิทธิได้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนให้ได้รับความเป็นธรรม และเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใดตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๔) ทั้งผู้ให้ถ้อยคำ

เป็นพยานทุกคนล้วนเป็นเจ้าของหน้าที่ในองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ มีหน้าที่ให้ข้อมูลความจริงต่อคณะกรรมการสอบสวน ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์จึงเป็นข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยได้

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ พส ๑/๒๕๔๙

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์มีหนังสือถึงปลัดกระทรวงสาธารณสุข ขอคัดสำเนารายงานการสอบสวนทางวินัย และเอกสารประกอบทั้งหมด กรณีสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขดำเนินการสอบสวนทางวินัย แล้วมีคำสั่งไล่ผู้อุทธรณ์ออกจากราชการ เพื่อประกอบการยื่นอุทธรณ์ต่อ ก.พ. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขจัดส่งสำเนารายงานการสอบสวนทางวินัย และเอกสารประกอบ โดยระบุว่า รายละเอียดเกี่ยวกับข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหา ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ผู้อุทธรณ์อาจใช้เป็นข้อโต้แย้งในการอุทธรณ์คำสั่งไล่ออกจากราชการนั้น ปรากฏว่าอยู่ในเอกสาร สว.๓ ที่แจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบแล้ว

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า การสอบสวนทางวินัยแก่ผู้อุทธรณ์ได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้น โดยสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขมีคำสั่งลงโทษผู้อุทธรณ์แล้ว เรื่องอยู่ระหว่างการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อ ก.พ. ของผู้อุทธรณ์ การเปิดเผยรายละเอียดการสอบสวนทางวินัย ในส่วนบันทึกถ้อยคำพยาน (แบบ สว.๕) ตามที่ผู้อุทธรณ์มีคำขอ จึงไม่น่าจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อุทธรณ์ได้ปกป้องสิทธิของตนตามกฎหมาย ทั้งนี้ หากสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขเห็นว่า การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายชีวิตหรือความปลอดภัยของพยาน หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๔) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็อาจใช้ดุลพินิจปกปิดชื่อ ที่อยู่ และข้อความที่อาจทำให้ทราบถึงบุคคลที่ให้การเป็นพยานหรือให้ถ้อยคำนั้นได้

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๖๕/๒๕๔๙

พิจารณาเห็นว่า บันทึกถ้อยคำพยาน และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องในสำนวนการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง ที่ตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานีพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้อุทธรณ์กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง และมีคำสั่งที่ ๒๙๕/๒๕๔๙ ลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ลงโทษไล่ผู้อุทธรณ์ออกจากราชการนั้น ผู้อุทธรณ์ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจึงควรมีสิทธิได้ทราบข้อมูลข่าวสารนั้น เพื่อใช้ปกป้องสิทธิของตนให้ได้รับความเป็นธรรม และแม้สำนวนการสอบสวนทางวินัยดังกล่าว คณะกรรมการสอบสวนทางวินัย จะได้นำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในคดีอาญาที่กล่าวหาว่า ผู้อุทธรณ์กระทำผิดอาญาในเรื่องเดียวกัน มารวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนทางวินัย แต่ถ้อยคำพยานที่ผู้อุทธรณ์ขอคัด ไม่ใช่พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมส่งให้พนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาต่อผู้อุทธรณ์ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์จึงไม่มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาแต่อย่างใด ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์

จึงเปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้ แต่เนื่องจากผู้เสียหายและพยานเป็นเด็กและเยาวชนหญิง จึงควรให้ตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานีปกปิดชื่อพยาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏ โดยให้ใช้นามสมมุติแทน รวมทั้งให้ปิดที่อยู่ และข้อความอื่นใดที่อาจทำให้ทราบชื่อพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ จึงวินิจฉัยให้ตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานีเปิดเผยบันทึกถ้อยคำพยาน และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องในสำนวนสอบสวนทางวินัยตามอุทธรณ์ เฉพาะส่วนที่ไม่เป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในคดีอาญา พร้อมทั้งสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องให้แก่ผู้อุทธรณ์ แต่สมควรให้ปกปิดชื่อพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในเอกสารโดยให้ใช้นามสมมุติแทน รวมทั้งให้ปิดที่อยู่และข้อความอื่นใดที่อาจทำให้ทราบชื่อพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๘๖/๒๕๔๗

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์มีหนังสือถึงประธานกรรมการสอบสวนทางวินัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับรายงานการสอบสวนข้อเท็จจริง และบันทึกคำให้การพยานบุคคล หน่วยงานปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าเป็นข้อมูลข่าวสารลับ และอยู่ระหว่างการใช้อ้างอิงข้อมูลและพยานหลักฐานในชั้นการสอบสวนทางวินัย การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ว่าการสอบสวนทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ แต่การเปิดเผยรายงานการสอบสวนข้อเท็จจริง ก็ไม่มีเหตุให้ส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมาย หรือทำให้การสอบสวนทางวินัยไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่อย่างไรก็ดี หน่วยงานอาจใช้ดุลพินิจให้ปิดชื่อและตำแหน่งของผู้ให้การได้ และแม้ว่าจะมีการกำหนดชั้นความลับไว้ ก็ไม่ตัดอำนาจคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จะวินิจฉัยให้เปิดเผยได้ จึงมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เปิดเผยรายงานผลการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยใช้ดุลพินิจลบ หรือตัดทอน หรือทำด้วยประการอื่นใด ที่ไม่เป็นการเปิดเผยชื่อ ลายมือชื่อ และตำแหน่งของผู้ให้การเป็นพยาน และข้อความที่อาจแสดงให้เห็นถึงตัวผู้ให้การเป็นพยาน

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๑๔๑/๒๕๕๐

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์เป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖๖ สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ได้มีหนังสือถึงสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการยุติเรื่อง ที่นางสาว ม. ร้อยเรียนกล่าวหาผู้อุทธรณ์ ว่ามีความประพฤติไม่เหมาะสม แต่สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวโดยให้เหตุผลว่า เอกสารเกี่ยวกับ การพิจารณาโทษทางวินัย เป็นความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงาน ถือเป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผย ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้อุทธรณ์ เป็นผู้ถูกกล่าวหา ย่อมมีเหตุผลอันสมควรที่จะได้รับทราบผลการสอบสวน เรื่องที่มีการร้องเรียน กล่าวหาตน เพื่อป้องกันสิทธิหรือประโยชน์ของตนตามกฎหมาย เมื่อการสอบสวนเพื่อดำเนินการ

ทางวินัยเรื่องที่มีการร้องเรียนดังกล่าวได้ดำเนินการเสร็จสิ้น โดยสำนักงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งให้ว่ากล่าวตักเตือนผู้อุทธรณ์แล้ว การเปิดเผยบันทึกข้อความลับ ที่ มท ๐๒๐๒.๒/๒๒๙ ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ เรื่อง ข้าราชการถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ที่เสนอโดยกองการเจ้าหน้าที่ ถึงหัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย ย่อมไม่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และไม่ตัดอำนาจคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่จะวินิจฉัยให้เปิดเผยตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ ข้อ ๒๔ ทั้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ก็ไม่ใช่ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน และไม่มีข้อความอ้างอิงถึงบุคคลอื่นนอกจากการพิจารณาเรื่องของผู้อุทธรณ์ถูกร้องเรียนกล่าวหา อันจำเป็นที่จะต้องมีการปกปิดข้อความ จึงมีคำวินิจฉัยให้สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามคำขอของผู้อุทธรณ์

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๑๒๔/๒๕๕๐

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์ซึ่งเป็นข้าราชการครู ได้มีหนังสือถึงสำนักงานเขต ขอให้ข้อมูลข่าวสารจำนวน ๓ รายการ คือ เอกสารในสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริง คำให้การพยานจำนวน ๗ คน และบันทึกที่ กท ๗๗๑๑.๔/๑๔๕ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๗ สำนักงานเขตได้เปิดเผยข่าวสารในสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริง และบันทึกที่ กท ๗๗๑๑.๔/๑๔๕ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๗ ให้ผู้อุทธรณ์แล้ว ยกเว้นคำให้การของพยานจำนวน ๗ คน โดยให้เหตุผลว่า เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไม่อาจเปิดเผยได้ตามมาตรา ๑๕ (๔) และ (๕) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้อุทธรณ์ถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนฐานกระทำผิดวินัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบันการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น นับว่าเป็นการสอบสวนที่ล่าช้าเกินสมควร จึงมีเหตุอันควรที่ผู้อุทธรณ์จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสอบสวน และเมื่อได้พิจารณาถ้อยคำของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่ให้การเป็นพยานทั้ง ๗ คน ซึ่งผู้อุทธรณ์ทราบชื่อที่อยู่แล้ว เห็นว่าเป็นการให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และพฤติกรรมของผู้อุทธรณ์ตามที่มีการกล่าวหา อันเป็นเหตุการณ์และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้อุทธรณ์ มิใช่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ถ้อยคำแต่อย่างใด การเปิดเผยจึงไม่เป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควรตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๕) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ อย่างไรก็ตาม หากสำนักงานเขตสวนหลวงเห็นว่าการเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยาน ก็อาจใช้ดุลพินิจปกปิดชื่อ หรือข้อความอื่นใดที่จะทำให้ทราบถึงบุคคลผู้ให้ถ้อยคำนั้นได้ จึงวินิจฉัยให้สำนักงานเขตสวนหลวงเปิดเผยบันทึกถ้อยคำพยานแก่ผู้อุทธรณ์ โดยให้ใช้ดุลพินิจปกปิดชื่อหรือข้อความอื่นเท่าที่จำเป็นเพื่อไม่ให้รู้ว่าบุคคลใดเป็นผู้ให้ถ้อยคำนั้น

กรณีผู้ร้องเรียนขอถ่ายเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๒๐/๒๕๔๙

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ขอคัดสำเนาข้อมูลข่าวสาร จำนวน ๓ รายการ ดังนี้ (๑) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน (๒) คำให้การในสำนวนสอบสวนวินัย (๓) ผลการสอบสวนวินัย จังหวัดมีหนังสือจัดส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยให้แก่ผู้อุทธรณ์ แต่ปฏิเสธการเปิดเผยคำให้การในสำนวนสอบสวนวินัย และผลการสอบสวนวินัย โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากอยู่ระหว่างดำเนินการสอบสวน และการเปิดเผยจะทำให้กระทบสิทธิของบุคคลอื่น และจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๕ (๒)

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารรายการที่ ๑ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย จังหวัดได้จัดส่งให้แก่ผู้อุทธรณ์แล้ว จึงไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย ข้อมูลข่าวสารรายการที่ ๒ คำให้การในสำนวนสอบสวนวินัย แม้อยู่ระหว่างการสอบสวนวินัย แต่เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า ศาลจังหวัดลพบุรีได้มีคำพิพากษา ลงโทษจำคุก นาย ช. ในความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ดังนั้น คณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่า กรณีนี้สามารถเปิดเผยสำนวนการสอบสวนวินัยได้ โดยไม่ทำให้ การสอบสวนวินัยเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อีกทั้ง ไม่ปรากฏ ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร กลับแสดงถึงความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกระบวนการสอบสวนวินัยของจังหวัด ลพบุรี ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการ ตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้อมูลข่าวสารรายการที่ ๒ คำให้การในสำนวนสอบสวน วินัย จึงเป็นข้อมูลข่าวสารที่สามารถเปิดเผยได้ ส่วนข้อมูลข่าวสารรายการที่ ๓ ผลการสอบสวน วินัย เนื่องจากขณะนี้การสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ จึงยังไม่มีผลการสอบสวนวินัย ดังนั้น จึงไม่มี ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๓๘/๒๕๕๐

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์มีหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียน ว่าผู้อุทธรณ์ในฐานะผู้ร้องเรียนความ ประพฤติของ นาย ก. ข้าราชการครู มีความประสงค์ขอทราบข้อมูล ๒ รายการ คือ รายนาม คณะกรรมการสอบสวนวินัยที่ทำการสอบสวน นาย ก. และผลการสอบสวนและคำสั่งลงโทษ โรงเรียนเห็นว่า ผู้อุทธรณ์เป็นบุคคลภายนอกไม่ใช่คู่กรณี ไม่ได้เป็นบุคคลผู้ถูกกระทบสิทธิ ไม่ได้ เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ไม่อาจเปิดเผยรายชื่อคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้ ส่วนผลการสอบสวนและคำสั่งลงโทษเป็นประการใดจะแจ้งให้ทราบต่อไป

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้อุทธรณ์ เป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำของ นาย ก. และได้รับร้องเรียนกล่าวโทษ นาย ก. เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัย การเปิดเผยรายชื่อคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย นาย ก. จึงเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปโดยถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อให้ผู้อุทธรณ์จะได้ใช้สิทธิโต้แย้งในกรณีที่เห็นว่าการดำเนินการไม่ถูกต้อง จึงเป็นข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ได้ จึงวินิจฉัยให้เปิดเผย

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่ สค ๔๗/๒๕๕๒

สรุปได้ว่า ผู้อุทธรณ์ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ได้รับแจ้งจากกรมที่ดินว่า มีผู้มาใช้สิทธิขอสำนวนการสอบสวนวินัยของผู้อุทธรณ์ ได้แก่ หนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงของผู้อุทธรณ์ ฉบับลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๔๙ และหนังสือสำนักงานที่ดินจังหวัดพัทลุง สาขาตะโหมด ที่ พท ๐๐๑๙.๐๓/๕๒๔๑ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๘ ซึ่งผู้อุทธรณ์เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของตน จึงได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมที่ดิน เพื่อใช้สิทธิตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ **คัดค้านการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว** กรมที่ดินมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบว่า กรมที่ดินพิจารณาเห็นว่า คำคัดค้านของผู้อุทธรณ์ไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังได้

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารซึ่งผู้อุทธรณ์คัดค้านไม่ให้เปิดเผย ได้แก่ หนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงของผู้อุทธรณ์ และหนังสือสำนักงานที่ดินจังหวัดพัทลุง สาขาตะโหมด ที่ พท๐๐๑๙.๐๓/๕๒๔๑ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๘ เป็นการชี้แจงข้อเท็จจริงตามข้อร้องเรียน แม้จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้อุทธรณ์ แต่ข้อมูลดังกล่าวอยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ จึงมีลักษณะเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยที่ข้อที่ ๑-๕ เป็นการร้องเรียนในลักษณะของบัตรสนเท่ห์ในเรื่องที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นเพื่อให้ผู้ถูกล่าสิทธิต่างบุคคลโดยไม่สมควร จึงมิให้เปิดเผยคำชี้แจงข้อร้องเรียนข้อที่ ๑-๕ ส่วนเรื่องร้องเรียนข้อที่ ๖ เป็นการร้องเรียนของผู้ขอข้อมูลข่าวสาร ซึ่งถือเป็นผู้มีประโยชน์ได้เสียในข้อมูลข่าวสารที่ร้องขอ แม้ในขณะนี้การดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนวินัยผู้อุทธรณ์ยังไม่แล้วเสร็จ แต่จากคำชี้แจงดังกล่าว ไม่ได้มีเนื้อหาสาระอันจะทำให้การเปิดเผยมีผลให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ และมีได้ทำให้ผู้อุทธรณ์ได้รับความเสียหายจากการเปิดเผยดังกล่าวแต่ประการใด คำคัดค้านของผู้อุทธรณ์จึงฟังไม่ขึ้น ส่วนหนังสือสำนักงานที่ดินจังหวัดพัทลุง สาขาตะโหมดที่ พท๐๐๑๙.๐๓/๕๒๔๑ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๘ เป็นเพียงหนังสือที่ผู้อุทธรณ์ขอขยายระยะเวลาการทำคำชี้แจงออกไปเท่านั้น การเปิดเผยหนังสือดังกล่าวก็ได้ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และมีได้ทำให้ผู้อุทธรณ์ได้รับความเสียหายจากการเปิดเผย คำคัดค้านของผู้อุทธรณ์จึงฟังไม่ขึ้นเช่นเดียวกัน

ข้อควรคำนึง

ในการขอข้อมูลข่าวสารเรื่องร้องเรียนโดยเฉพาะในส่วนของหนังสือร้องเรียน และรายชื่อผู้ร้องเรียน ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยให้พิจารณาไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๑ เพื่อคุ้มครอง ผู้ร้อง พยาน และบุคคลที่ให้ข้อมูลในการสืบสวนสอบสวน อย่าให้ต้องรับภัยหรือความไม่ชอบธรรม ซึ่งอาจเนื่องมาจากการร้องเรียน การเป็นพยาน หรือการให้ข้อมูลนั้น (หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๖/ว ๒๑๘ ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙
เป็นปีที่ ๕๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่สมควรมีกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ และมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่กำหนดในกฎหมาย

มาตรา ๔ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่

- (๑) รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี
- (๒) องค์การที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ
- (๓) การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในงานทางนโยบายโดยตรง
- (๔) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์
- (๕) การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์และการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (๖) การดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ
- (๗) การดำเนินงานเกี่ยวกับราชการทหารหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางยุทธการร่วมกับทหารในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ
- (๘) การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- (๙) การดำเนินกิจการขององค์การทางศาสนา

การยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับแก่การดำเนินกิจการใดหรือกับหน่วยงานใดนอกจากที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามข้อเสนอของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

"วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง" หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองหรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใดๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้

"การพิจารณาทางปกครอง" หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง

"คำสั่งทางปกครอง" หมายความว่า

(๑) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล ในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(๒) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

"กฎ" หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มีมุ่งหมายแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

"คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท" หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายที่มีการจัดองค์การและวิธีพิจารณาสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

"เจ้าหน้าที่" หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐหรือไม่ก็ตาม

"คู่กรณี" หมายความว่า ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๖ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงและประกาศ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑**คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง**

มาตรา ๗ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง" ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงมหาดไทย เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็นกรรมการ

ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิโดยแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในทางนิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ผู้นั้นต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๘ ให้กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละสามปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้แต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้แต่งตั้งกรรมการใหม่

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๘ กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้ออกหรือเมื่อมีเหตุหนึ่งเหตุใดตามมาตรา ๗๖

มาตรา ๑๐ ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาหาข้อมูลและกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

มาตรา ๑๑ คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) สอดส่องดูแล และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) ให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนด

(๓) มีหนังสือเรียกให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่นใดมาชี้แจง หรือแสดงความเห็นประกอบการพิจารณาได้

(๔) เสนอแนะในการตราพระราชกฤษฎีกา และการออกกฎกระทรวง หรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) จัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ เสนอคณะรัฐมนตรีเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมแต่อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติราชการทางปกครองให้เป็นไปได้โดยมีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๖) เรื่องอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด ๒

คำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ ๑

เจ้าหน้าที่

มาตรา ๑๒ คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้ จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

(๑) เป็นคู่กรณีเอง

- (๒) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
- (๓) เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (๔) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี
- (๕) เป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี
- (๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๔ เมื่อมีกรณีตามมาตรา ๑๓ หรือคู่กรณีคัดค้านว่าเจ้าหน้าที่ผู้ใดเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๓ ให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นหยุดการพิจารณาเรื่องไว้ก่อน และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปชั้นหนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวจะได้มีคำสั่งต่อไป

การยื่นคำคัดค้าน การพิจารณาคัดค้าน และการสั่งให้เจ้าหน้าที่อื่นเข้าปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ที่ถูกคัดค้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๕ เมื่อมีกรณีตามมาตรา ๑๓ หรือคู่กรณีคัดค้านว่ากรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองคณะใดมีลักษณะดังกล่าว ให้ประธานกรรมการเรียกประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเหตุคัดค้านนั้น ในการประชุมดังกล่าว กรรมการผู้ถูกคัดค้านเมื่อได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและตอบข้อซักถามแล้วต้องออกจากที่ประชุม

ถ้าคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองคณะใดมีผู้ถูกคัดค้าน ในระหว่างที่กรรมการผู้ถูกคัดค้านต้องออกจากที่ประชุม ให้ถือว่าคณะกรรมการคณะนั้นประกอบด้วยกรรมการทุกคนที่ไม่ถูกคัดค้าน

ถ้าที่ประชุมมีมติให้กรรมการผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการที่ไม่ถูกคัดค้าน ก็ให้กรรมการผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ มติดังกล่าวให้กระทำโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เป็นที่สุด

การยื่นคำคัดค้านและการพิจารณาคัดค้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๖ ในกรณีมีเหตุอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง ซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ถ้าผู้นั้นเห็นเองว่าตนมีกรณีดังกล่าว ให้ผู้นั้นหยุดการพิจารณาเรื่องไว้ก่อนและแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปชั้นหนึ่งหรือประธานกรรมการทราบแล้วแต่กรณี

(๒) ถ้ามีคู่กรณีคัดค้านว่าผู้นั้นมีเหตุดังกล่าว หากผู้นั้นเห็นว่าตนไม่มีเหตุตามที่คัดค้านนั้น ผู้นั้นจะทำการพิจารณาเรื่องต่อไปก็ได้แต่ต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปชั้นหนึ่งหรือประธานกรรมการทราบแล้วแต่กรณี

(๓) ให้ผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งผู้นั้นเป็นกรรมการอยู่มีคำสั่งหรือมีมติโดยไม่ชักช้า แล้วแต่กรณี ว่าผู้นั้นมีอำนาจในการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นหรือไม่

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔ วรรคสอง และมาตรา ๑๕ วรรคสองวรรคสาม และวรรคสี่มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา ๑๗ การกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่ได้กระทำไปก่อนหยุดการพิจารณาตามมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๖ ย่อมไม่เสียไป เว้นแต่เจ้าหน้าที่ ผู้เข้าปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ถูกคัดค้านหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง แล้วแต่กรณี จะเห็นสมควรดำเนินการส่วนหนึ่งส่วนใดเสียใหม่ก็ได้

มาตรา ๑๘ บทบัญญัติมาตรา ๑๓ ถึงมาตรา ๑๖ ไม่ให้นำมาใช้บังคับกับกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน หากปล่อยให้ล่าช้าไปจะเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะหรือสิทธิของบุคคลจะเสียหายโดยไม่มีทางแก้ไขได้ หรือไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นปฏิบัติหน้าที่แทนผู้นั้นได้

มาตรา ๑๙ ถ้าปรากฏภายหลังว่า เจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่

มาตรา ๒๐ ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปชั้นหนึ่งตามมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๖ ให้ความหมายรวมถึง ผู้ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจกำกับหรือควบคุมดูแลสำหรับกรณีของเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีผู้บังคับบัญชาโดยตรง และนายกรัฐมนตรีสำหรับกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นเป็นรัฐมนตรี

ส่วนที่ ๒ คู่กรณี

มาตรา ๒๑ บุคคลธรรมดา คณะบุคคล หรือนิติบุคคล อาจเป็นคู่กรณีในการพิจารณาทางปกครองได้ตามขอบเขตที่สิทธิของตนถูกกระทบกระเทือนหรืออาจถูกกระทบกระเทือนโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้

มาตรา ๒๒ ผู้มีความสามารถกระทำการในกระบวนการพิจารณาทางปกครองได้ จะต้องเป็น

- (๑) ผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะ
- (๒) ผู้ซึ่งมีบทกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีความสามารถกระทำการในเรื่องที่กำหนดได้ แม้ผู้นั้นจะยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือความสามารถถูกจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (๓) นิติบุคคลหรือคณะบุคคลตามมาตรา ๒๑ โดยผู้แทนหรือตัวแทนแล้วแต่กรณี
- (๔) ผู้ซึ่งมีประกาศของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้มีความสามารถกระทำการในเรื่องที่กำหนดได้ แม้ผู้นั้นจะยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือความสามารถถูกจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๒๓ ในการพิจารณาทางปกครองที่คู่กรณีต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ คู่กรณีมีสิทธิ นำนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองได้

การใดที่นายความหรือที่ปรึกษาได้ทำลงต่อหน้าคู่กรณีให้ถือว่าเป็นการกระทำของคู่กรณี เว้นแต่ คู่กรณีจะได้คัดค้านเสียแต่ในขณะนั้น

มาตรา ๒๔ คู่กรณีอาจมีหนังสือแต่งตั้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะกระทำการอย่าง หนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตนในกระบวนการพิจารณาทางปกครองใดๆ ได้ ในการนี้เจ้าหน้าที่จะดำเนิน กระบวนการพิจารณาทางปกครองกับตัวคู่กรณีได้เฉพาะเมื่อเป็นเรื่องที่ผู้นั้นมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำกรณด้วย ตนเองและต้องแจ้งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนทราบด้วย

หากปรากฏว่าผู้ได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนผู้ใดไม่ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นเพียงพอ หรือมีเหตุไม่ควรไว้วางใจในความสามารถของบุคคลดังกล่าว ให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้คู่กรณีทราบโดยไม่ชักช้า

การแต่งตั้งให้กระทำการแทนไม่ถึงว่าสิ้นสุดลงเพราะความตายของคู่กรณีหรือการที่ความสามารถ หรือความเป็นผู้แทนของคู่กรณีเปลี่ยนแปลงไป เว้นแต่ผู้สืบสิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีหรือคู่กรณีจะถอนการ แต่งตั้งดังกล่าว

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่มีการยื่นคำขอโดยมีผู้ลงชื่อร่วมกันเกินห้าสิบคนหรือมีคู่กรณีเกินห้าสิบคน ยื่นคำขอที่มีข้อความอย่างเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน ถ้าในคำขอมีการระบุให้บุคคลใดเป็นตัวแทนของบุคคล ดังกล่าวหรือมีข้อความปริยายให้เข้าใจได้เช่นนั้น ให้ถือว่าผู้ที่ถูกระบุชื่อดังกล่าวเป็นตัวแทนร่วมของคู่กรณี เหล่านั้น

ในกรณีที่มีคู่กรณีเกินห้าสิบคนยื่นคำขอให้มีการสั่งทางปกครองในเรื่องเดียวกันโดยไม่มี การกำหนดให้บุคคลใดเป็นตัวแทนร่วมของตนตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าหน้าที่ในเรื่องนั้นแต่งตั้งบุคคลที่คู่กรณีฝ่ายข้าง มากเห็นชอบเป็นตัวแทนร่วมของบุคคลดังกล่าว ในกรณีนี้ให้นำมาตรา ๒๔ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ตัวแทนร่วมตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองต้องเป็นบุคคลธรรมดา

คู่กรณีจะบอกเลิกการให้ตัวแทนร่วมดำเนินการแทนตนเมื่อใดก็ได้แต่ต้องมีหนังสือแจ้งให้ เจ้าหน้าที่ทราบและดำเนินการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองต่อไปด้วยตนเอง

ตัวแทนร่วมจะบอกเลิกการเป็นตัวแทนเมื่อใดก็ได้ แต่ต้องมีหนังสือแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบกับต้อง แจ้งให้คู่กรณีทุกรายทราบด้วย

ส่วนที่ ๓

การพิจารณา

มาตรา ๒๖ เอกสารที่ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ให้จัดทำเป็นภาษาไทย ถ้าเป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเป็น ภาษาต่างประเทศ ให้คู่กรณีจัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยที่มีการรับรองความถูกต้องมาให้ภายในระยะเวลาที่ เจ้าหน้าที่กำหนด ในกรณีนี้ให้ถือว่าเอกสารดังกล่าวได้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ในวันที่เจ้าหน้าที่ได้รับคำแปลนั้น เว้นแต่ เจ้าหน้าที่จะยอมรับเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ และในกรณีนี้ให้ถือว่าวันที่ได้ยื่นเอกสารฉบับที่สร้างขึ้น เป็นภาษาต่างประเทศเป็นวันที่เจ้าหน้าที่ได้รับเอกสารดังกล่าว

การรับรองความถูกต้องของคำแปลเป็นภาษาไทยหรือการยอมรับเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๗ ให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็นแก่กรณี

ถ้าคำขอหรือคำแถลงมีข้อบกพร่องหรือมีข้อความที่อ่านไม่เข้าใจหรือผิดพลาดอันเห็นได้ชัดว่าเกิดจากความไม่รู้หรือความเลินเล่อของคู่กรณี ให้เจ้าหน้าที่แนะนำให้คู่กรณีแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง

มาตรา ๒๘ ในการพิจารณาทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมในเรื่องนั้นๆ โดยไม่ต้องผูกพันอยู่กับคำขอหรือพยานหลักฐานของคู่กรณี

มาตรา ๒๙ เจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ตนเห็นว่าจำเป็นแก่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการนี้ ให้รวมถึงการดำเนินการดังต่อไปนี้

- (๑) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- (๒) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของคู่กรณีหรือของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่กรณีกล่าวอ้าง เว้นแต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือยหรือเพื่อประวิงเวลา
- (๓) ขอข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากคู่กรณี พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ
- (๔) ขอให้ผู้ครอบครองเอกสารส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- (๕) ออกไปตรวจสอบสถานที่

คู่กรณีต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง และมีหน้าที่แจ้งพยานหลักฐานที่ตนทราบแก่เจ้าหน้าที่

พยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่เจ้าหน้าที่เรียกมาให้ถ้อยคำหรือทำความเห็น มีสิทธิได้รับค่าป่วยการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๐ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน

ความในวรรคหนึ่งมีให้นำมาใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะเห็นสมควรปฏิบัติเป็นอย่างอื่น

(๑) เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

(๒) เมื่อจะมีผลทำให้ระยะเวลาที่กฎหมายหรือกฎหมายกำหนดไว้ในการทำคำสั่งทางปกครองต้องล่าช้าออกไป

(๓) เมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่คู่กรณีนั้นเองได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การ หรือคำแถลง

(๔) เมื่อโดยสภาพเห็นได้ชัดในตัวเองว่าการให้โอกาสดังกล่าวไม่อาจกระทำได้

(๕) เมื่อเป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

(๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ให้โอกาสตามวรรคหนึ่ง ถ้าจะก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๑ คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น คู่กรณีไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารอันเป็นต้นร่างคำวินิจฉัย

การตรวจดูเอกสาร ค่าใช้จ่ายในการตรวจดูเอกสาร หรือการจัดทำสำเนาเอกสารให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๒ เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานได้ ถ้าเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ

มาตรา ๓๓ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ความประหยัดและความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของรัฐ ให้คณะรัฐมนตรีวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้เจ้าหน้าที่กำหนดเวลาสำหรับการพิจารณาทางปกครองขึ้นไว้ตามความเหมาะสมแก่กรณี ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายหรือกฎในเรื่องนั้น

ในกรณีการดำเนินงานในเรื่องใดจะต้องผ่านการพิจารณาของเจ้าหน้าที่มากกว่าหนึ่งราย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ต้องประสานงานกันในการกำหนดเวลาเพื่อการดำเนินงานในเรื่องนั้น

ส่วนที่ ๔

รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๓๔ คำสั่งทางปกครองอาจทำเป็นหนังสือหรือวาจาหรือโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ต้องมีข้อความหรือความหมายที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งด้วยวาจา ถ้าผู้รับคำสั่งนั้นร้องขอและการร้องขอได้กระทำโดยมีเหตุอันสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มิคำสั่งดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งนั้นต้องยืนยันคำสั่งนั้นเป็นหนังสือ

มาตรา ๓๖ คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องระบุ วัน เดือน และปีที่ทำคำสั่ง ชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่ง พร้อมทั้งมีลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้น

มาตรา ๓๗ คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือและการยืนยันคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วย และเหตุผลนั้นอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (๑) ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ
- (๒) ข้อกฎหมายที่อ้างอิง
- (๓) ข้อพิจารณาและข้อสนับสนุนในการใช้ดุลพินิจ

นายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้คำสั่งทางปกครองกรณีหนึ่งกรณีใดต้องระบุเหตุผลไว้ในคำสั่งนั้นเองหรือในเอกสารแนบท้ายคำสั่งนั้นก็ได้

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นกรณีที่มีผลตรงตามคำขอและไม่กระทบสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น
- (๒) เหตุผลนั้นเป็นที่รู้จักอยู่แล้วโดยไม่ต้องระบุอีก
- (๓) เป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับตามมาตรา ๓๖
- (๔) เป็นการออกคำสั่งทางปกครองด้วยวาจาหรือเป็นกรณีเร่งด่วน แต่ต้องให้เหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาอันควรหากผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งนั้นร้องขอ

มาตรา ๓๘ บทบัญญัติตามมาตรา ๓๖ และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดในกฎกระทรวงทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๙ การออกคำสั่งทางปกครองเจ้าหน้าที่อาจกำหนดเงื่อนไขใดๆ ได้เท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดข้อจำกัดดุลพินิจเป็นอย่างอื่น

การกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการกำหนดเงื่อนไขในกรณีดังต่อไปนี้ ตามความเหมาะสมแก่กรณีด้วย

- (๑) การกำหนดให้สิทธิหรือภาระหน้าที่เริ่มมีผลหรือสิ้นสุด ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง
- (๒) การกำหนดให้การเริ่มมีผลหรือสิ้นสุดของสิทธิหรือภาระหน้าที่ต้องขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอน
- (๓) ข้อสงวนสิทธิที่จะยกเลิกคำสั่งทางปกครอง
- (๔) การกำหนดให้ผู้ได้รับประโยชน์ต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำหรือต้องมีภาระหน้าที่หรือยอมรับภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบบางประการ หรือการกำหนดข้อความในการจัดให้มี เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มข้อกำหนดดังกล่าว

มาตรา ๔๐ คำสั่งทางปกครองที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปได้ให้ระบุงรณที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้ง การยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่และระยะเวลาดังกล่าวมีระยะเวลาสั้นกว่าหนึ่งปี ให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่รับคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๔๑ คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ไม่เป็นเหตุให้คำสั่งทางปกครองนั้นไม่สมบูรณ์

- (๑) การออกคำสั่งทางปกครองโดยยังไม่มีผู้ยื่นคำขอในกรณีที่เจ้าหน้าที่จะดำเนินการเองไม่ได้ นอกจากจะมีผู้ยื่นคำขอ ถ้าต่อมาในภายหลังได้มีการยื่นคำขอเช่นนั้นแล้ว
- (๒) คำสั่งทางปกครองที่ต้องจัดให้มีเหตุผลตามมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง ถ้าได้มีการจัดให้มีเหตุผลดังกล่าวในภายหลัง
- (๓) การรับฟังคู่กรณีที่เป็นต้องกระทำได้ดำเนินการมาโดยไม่สมบูรณ์ ถ้าได้มีการรับฟังให้สมบูรณ์ในภายหลัง
- (๔) คำสั่งทางปกครองที่ต้องให้เจ้าหน้าที่อื่นให้ความเห็นชอบก่อนถ้าเจ้าหน้าที่นั้นได้ให้ความเห็นชอบในภายหลัง

เมื่อมีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) แล้ว และเจ้าหน้าที่ผู้มีคำสั่งทางปกครอง ประสงค์ให้ผลเป็นไปตามคำสั่งเดิม ให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นบันทึกข้อเท็จจริงและความประสงค์ของตนไว้ในหรือแนบไว้กับคำสั่งเดิมและต้องมีหนังสือแจ้งความประสงค์ของตนให้คู่กรณีทราบด้วย

กรณีตาม (๒) (๓) และ (๔) จะต้องกระทำก่อนสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ตามส่วนที่ ๕ ของหมวดนี้ หรือตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกรณีนั้น หรือถ้าเป็นกรณีที่ไม่ต้องมีการอุทธรณ์ดังกล่าว ก็ต้องก่อนมีการนำคำสั่งทางปกครองไปสู่การพิจารณาของผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองนั้น

มาตรา ๔๒ คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้ยันต่อบุคคลตั้งแต่ขณะที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป คำสั่งทางปกครองย่อมมีผลตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอนหรือสิ้นผลลงโดยเงื่อนไขหรือโดยเหตุอื่น

เมื่อคำสั่งทางปกครองสิ้นผลลง ให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเรียกผู้ซึ่งครอบครองเอกสารหรือวัตถุอื่นใด ที่ได้จัดทำขึ้นเนื่องในการมีคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ซึ่งมีข้อความหรือเครื่องหมายแสดงถึงการมีอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้น ให้ส่งคืนสิ่งนั้นหรือให้นำสิ่งของดังกล่าวอันเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้นั้นมาให้เจ้าหน้าที่จัดทำเครื่องหมายแสดงการสิ้นผลของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวได้

มาตรา ๔๓ คำสั่งทางปกครองที่มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดหลงเล็กน้อยนั้น เจ้าหน้าที่อาจแก้ไขเพิ่มเติมได้เสมอ

ในการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งทางปกครองตามวรรคหนึ่งให้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบตามควรแก่กรณี ในการนี้เจ้าหน้าที่อาจเรียกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจัดส่งคำสั่งทางปกครอง เอกสารหรือวัตถุอื่นใดที่ได้จัดทำขึ้นเนื่องในการมีคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมาเพื่อการแก้ไขเพิ่มเติมได้

ส่วนที่ ๕

การทบทวนคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๔๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๔ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้น โดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครองเว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๔๕ ให้เจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง พิจารณาคำอุทธรณ์และแจ้งผู้อุทธรณ์โดยไม่ชักช้า แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่รับอุทธรณ์ ในกรณีที่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองตามความเห็นของตนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย

ถ้าเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง ไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ให้เร่งรายงานความเห็นพร้อมเหตุผลไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มี

อำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตนได้รับรายงาน ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์มีหนังสือแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในการนี้ ให้ขยายระยะเวลาพิจารณาคำอุทธรณ์ออกไปได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ผู้ใดจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ใช้กับกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๔๖ ในการพิจารณาคำอุทธรณ์ ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาบทวนคำสั่งทางปกครองได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มภาระหรือลดภาระหรือใช้ดุลพินิจแทนในเรื่องความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครองหรือมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขอย่างไรก็ได้

มาตรา ๔๗ การใดที่กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคณะกรรมการ ขอบเขตการพิจารณาคำอุทธรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น สำหรับกระบวนการพิจารณาให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติหมวด ๒ นี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายดังกล่าว

มาตรา ๔๘ คำสั่งทางปกครองของบรรดาคณะกรรมการต่างๆ ไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหรือไม่ ให้คู่กรณีมีสิทธิโต้แย้งต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น แต่ถ้าคณะกรรมการดังกล่าวเป็นคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท สิทธิการอุทธรณ์และกำหนดเวลาอุทธรณ์ให้เป็นไปตามที่บัญญัติในกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา

ส่วนที่ ๖

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๔๙ เจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา ๕๑ มาตรา ๕๒ และมาตรา ๕๓ ไม่ว่าจะพ้นขั้นตอนการกำหนดให้อุทธรณ์หรือให้โต้แย้งตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมาแล้วหรือไม่

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์ต้องกระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่ได้รู้ ถึงเหตุที่จะให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น เว้นแต่คำสั่งทางปกครองจะได้ทำขึ้นเพราะการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งหรือการข่มขู่หรือการชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๕๐ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วน โดยจะให้มีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลไปในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ แต่ถ้าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับการเพิกถอนต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

มาตรา ๕๑ การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่งจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(๑) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(๓) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครองหรือการไม่รู้เป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้น หากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน

มาตรา ๕๒ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๕๑ อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนได้ แต่ผู้ได้รับผลกระทบจากการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำความในมาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ต้องร้องขอค่าทดแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ได้รับแจ้งให้ทราบถึงการเพิกถอนนั้น

ค่าทดแทนความเสียหายตามมาตรานี้จะต้องไม่สูงกว่าประโยชน์ที่ผู้นั้นอาจได้รับหากคำสั่งทางปกครองดังกล่าวไม่ถูกเพิกถอน

มาตรา ๕๓ คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครองอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลตั้งแต่ขณะที่เพิกถอนหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ต้องทำคำสั่งทางปกครองที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันนั้นอีก หรือเป็นกรณีที่การเพิกถอนไม่อาจกระทำได้เพราะเหตุอื่น ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ของบุคคลภายนอกประกอบด้วย

คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครองอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลตั้งแต่ขณะที่เพิกถอนหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้เฉพาะเมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

(๑) มีกฎหมายกำหนดให้เพิกถอนได้หรือมีข้อสงวนสิทธิให้เพิกถอนได้ในคำสั่งทางปกครองนั้นเอง

(๒) คำสั่งทางปกครองนั้นมีข้อกำหนดให้ผู้รับประโยชน์ต้องปฏิบัติแต่ไม่มีการปฏิบัติภายในเวลาที่กำหนด

(๓) ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมีข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เช่นนี้ในขณะที่ทำคำสั่งทางปกครอง แล้วเจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้

(๔) บทกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมีบทกฎหมายเช่นนี้ในขณะที่ทำคำสั่งทางปกครองแล้ว เจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น แต่การเพิกถอนในกรณีนี้ให้กระทำได้เท่าที่ผู้รับประโยชน์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือยังไม่ได้รับประโยชน์ตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าว และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้

(๕) อาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะหรือต่อประชาชนอันจำเป็นต้องป้องกันหรือขจัดเหตุดังกล่าว

ในกรณีที่มีการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเพราะเหตุตามวรรคสอง (๓) (๔) และ (๕) ผู้ได้รับประโยชน์มีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอันเกิดจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำมาตรา ๕๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลย้อนหลังหรือไม่มีผลย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง

(๒) ผู้ได้รับประโยชน์มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของคำสั่งทางปกครอง

ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา ๕๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๗

การขอให้พิจารณาใหม่

มาตรา ๕๔ เมื่อคู่กรณีมีคำขอ เจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งทางปกครองที่พ้นกำหนดอุทธรณ์ตามส่วนที่ ๕ ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) มีพยานหลักฐานใหม่ อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(๒) คู่กรณีที่แท้จริงมิได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองหรือได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาครั้งก่อนแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง

(๓) เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น

(๔) ถ้าคำสั่งทางปกครองได้ออกโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด และต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่คู่กรณี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) หรือ (๓) ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคู่กรณีไม่อาจทราบถึงเหตุนั้นในการพิจารณาครั้งที่แล้วมาก่อนโดยไม่ใช้ความผิดของผู้ยื่น

การยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ต้องกระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่ผู้นั้นได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาใหม่ได้

ส่วนที่ ๘ การบังคับทางปกครอง

มาตรา ๕๕ การบังคับทางปกครองไม่ใช้กับเจ้าหน้าที่ด้วยกัน เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕๖ เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลการบังคับไว้ก่อน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้เจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง โดยกระทบกระเทือนผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองน้อยที่สุด

มาตรา ๕๗ คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน

วิธีการยึด อายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยอนุโลม ส่วนผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดหรือขายทอดตลาดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๘ คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำหรือละเว้นกระทำ ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน โดยผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของค่าใช้จ่ายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่

(๒) ให้มีการชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุแต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน

เจ้าหน้าที่ระดับใดมีอำนาจกำหนดค่าปรับทางปกครองจำนวนเท่าใดสำหรับในกรณีใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับการโดยเร่งด่วนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญาหรือมิให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยไม่ต้องออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำหรือละเว้นกระทำก่อนก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุและภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน

มาตรา ๕๙ ก่อนใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามมาตรา ๕๘ เจ้าหน้าที่จะต้องมีคำเตือนเป็นหนังสือให้มีการกระทำหรือละเว้นกระทำตามคำสั่งทางปกครองภายในระยะเวลาที่กำหนดตามสมควรแก่กรณี คำเตือนดังกล่าวจะกำหนดไปพร้อมกับคำสั่งทางปกครองก็ได้

คำเตือนนั้นจะต้องระบุ

(๑) มาตรการบังคับทางปกครองที่จะใช้ให้ชัดเจน แต่จะกำหนดมากกว่าหนึ่งมาตรการในคราวเดียวกันไม่ได้

(๒) ค่าใช้จ่ายในการที่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน หรือจำนวนค่าปรับทางปกครอง แล้วแต่กรณี

การกำหนดค่าใช้จ่ายในคำเตือน ไม่เป็นการตัดสิทธิที่จะเรียกค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น หากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายจริงมากกว่าที่ได้กำหนดไว้

มาตรา ๖๐ เจ้าหน้าที่จะต้องใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในคำเตือนตามมาตรา ๕๙ การเปลี่ยนแปลงมาตรการจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่ามาตรการที่กำหนดไว้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์

ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองต่อสู้ขัดขวางการบังคับทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจใช้กำลังเข้าดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามมาตรการบังคับทางปกครองได้ แต่ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุ ในกรณีจำเป็นเจ้าหน้าที่อาจขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจได้

มาตรา ๖๑ ในกรณีไม่มีการชำระค่าปรับทางปกครองให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๗

มาตรา ๖๒ ผู้ถูกดำเนินการตามมาตรการบังคับทางปกครองอาจอุทธรณ์การบังคับทางปกครองนั้นได้ การอุทธรณ์การบังคับทางปกครองให้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการเดียวกันกับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๖๓ ถ้าบทกฎหมายใดกำหนดมาตรการบังคับทางปกครองไว้โดยเฉพาะแล้ว แต่เจ้าหน้าที่เห็นว่ามาตรการบังคับนั้นมีลักษณะที่จะเกิดผลน้อยกว่ามาตรการบังคับตามหมวดนี้ เจ้าหน้าที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามหมวดนี้แทนก็ได้

หมวด ๓

ระยะเวลาและอายุความ

มาตรา ๖๔ กำหนดเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปีนั้น มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วย เว้นแต่จะได้เริ่มการในวันนั้นหรือมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นโดยเจ้าหน้าที่

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้นับวันสิ้นสุดของระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยแม้ว่าวันสุดท้ายเป็นวันหยุดทำการงานสำหรับเจ้าหน้าที่

ในกรณีที่บุคคลใดต้องทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยกฎหมายหรือโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ถ้าวันสุดท้ายเป็นวันหยุดทำการงานสำหรับเจ้าหน้าที่หรือวันหยุดตามประเพณีของบุคคลผู้รับคำสั่ง ให้ถือว่าระยะเวลานั้นสิ้นสุดในวันทำงานที่ถัดจากวันหยุดนั้น เว้นแต่กฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ที่มีคำสั่งจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๖๕ ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่งของเจ้าหน้าที่อาจมีการขยายอีกได้ และถ้าระยะเวลา นั้นได้สิ้นสุดลงแล้วเจ้าหน้าที่อาจขยายโดยกำหนดให้มีผลย้อนหลังได้เช่นกันถ้าการสิ้นสุดตามระยะเวลาเดิมจะ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะให้สิ้นสุดลงตามนั้น

มาตรา ๖๖ ในกรณีที่ผู้ใดไม่อาจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน กฎหมายได้เพราะมีพฤติการณ์ที่จำเป็นอันมิได้เกิดขึ้นจากความผิดของผู้นั้น ถ้าผู้นั้นมีคำขอเจ้าหน้าที่อาจขยาย ระยะเวลาและดำเนินการส่วนหนึ่งส่วนใดที่ล่วงมาแล้วเสียใหม่ก็ได้ ทั้งนี้ ต้องยื่นคำขอภายในสิบห้าวันนับแต่ พฤติการณ์เช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลง

มาตรา ๖๗ เมื่อมีการอุทธรณ์ตามบทบัญญัติในส่วนที่ ๕ ของหมวด ๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้หรือ การยื่นคำขอต่อคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทหรือคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วย คณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าการ พิจารณาจะถึงที่สุดหรือเสร็จไปโดยประการอื่น แต่ถ้าเสร็จไปเพราะเหตุถอนคำขอหรือทิ้งคำขอให้ถือว่าอายุ ความเรียกร้องของผู้ยื่นคำขอไม่เคยมีการสะดุดหยุดอยู่เลย

หมวด ๔ การแจ้ง

มาตรา ๖๘ บทบัญญัติในหมวดนี้มีมิให้ใช้บังคับกับการแจ้งซึ่งไม่อาจกระทำโดยวาจาหรือเป็น หนังสือได้หรือมีกฎหมายกำหนดวิธีการแจ้งไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีคำสั่งทางปกครองที่แสดงให้ทราบโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่นตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง ให้มีผลเมื่อได้แจ้ง

มาตรา ๖๙ การแจ้งคำสั่งทางปกครอง การนัดพิจารณา หรือการอย่างอื่นที่เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอาจกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าผู้นั้นประสงค์จะให้กระทำเป็นหนังสือก็ให้แจ้งเป็นหนังสือ

การแจ้งเป็นหนังสือให้ส่งหนังสือแจ้งต่อผู้นั้น หรือถ้าได้ส่งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นก็ให้ถือว่าได้รับ แจ้งตั้งแต่วันที่ไปถึง

ในการดำเนินการเรื่องใดที่มีการให้ที่อยู่ไว้กับเจ้าหน้าที่ไว้แล้ว การแจ้งไปยังที่อยู่ดังกล่าวให้ถือว่า เป็นการแจ้งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นแล้ว

มาตรา ๗๐ การแจ้งเป็นหนังสือโดยวิธีให้บุคคลนำไปส่ง ถ้าผู้รับไม่ยอมรับหรือถ้าขณะนำไปส่ง ไม่พบผู้รับ และหากได้ส่งให้กับบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะที่อยู่หรือทำงานในสถานทีนั้น หรือในกรณีที่ผู้นั้น ไม่ยอมรับ หากได้วางหนังสือนั้นหรือปิดหนังสือนั้นไว้ในที่ซึ่งเห็นได้ง่าย ณ สถานที่นั้นต่อหน้าเจ้าพนักงานตามที่ กำหนดในกฎกระทรวงที่ไปเป็นพยานก็ให้ถือว่าได้รับแจ้งแล้ว

มาตรา ๗๑ การแจ้งโดยวิธีส่งทางไปรษณีย์ตอบรับให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อครบกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันส่งสำหรับกรณีภายในประเทศหรือเมื่อครบกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันส่งสำหรับกรณีส่งไปยังต่างประเทศ เว้นแต่จะมีการพิสูจน์ได้ว่าไม่มีการได้รับหรือได้รับก่อนหรือหลังจากวันนั้น

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่มีผู้รับเกินห้าสิบคนเจ้าหน้าที่จะแจ้งให้ทราบตั้งแต่เริ่มดำเนินการในเรื่องนั้นว่าการแจ้งต่อบุคคลเหล่านั้นจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการของเจ้าหน้าที่และที่ว่าการอำเภอที่ผู้รับมีภูมิลำเนาก็ได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว

มาตรา ๗๓ ในกรณีที่ไม่รู้ตัวผู้รับหรือรู้ตัวแต่ไม่รู้ภูมิลำเนาหรือรู้ตัวและภูมิลำเนาแต่มีผู้รับเกินหนึ่งร้อยคน การแจ้งเป็นหนังสือจะกระทำโดยการประกาศในหนังสือพิมพ์ซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นนั้นก็ได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว

มาตรา ๗๔ ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนการแจ้งคำสั่งทางปกครองจะใช้วิธีส่งทางเครื่องโทรสารก็ได้ แต่ต้องมีหลักฐานการได้ส่งจากหน่วยงานผู้จัดบริการโทรคมนาคมที่เป็นสื่อในการส่งโทรสารนั้น และต้องจัดส่งคำสั่งทางปกครองตัวจริงโดยวิธีใดวิธีหนึ่งตามหมวดนี้ให้แก่ผู้รับในทันทีที่อาจกระทำได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าผู้รับได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือตามวัน เวลา ที่ปรากฏในหลักฐานของหน่วยงานผู้จัดบริการโทรคมนาคมดังกล่าว เว้นแต่จะมีการพิสูจน์ได้ว่าไม่มีการได้รับหรือได้รับก่อนหรือหลังจากนั้น

หมวด ๕

คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง

มาตรา ๗๕ การแต่งตั้งกรรมการในลักษณะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้แต่งตั้งโดยระบุตัวบุคคล

มาตรา ๗๖ นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (๖) มีเหตุต้องพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๗๗ ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทนได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งไว้แล้ว

มาตรา ๗๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๗๖ การให้กรรมการในคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุบกพร่องอย่างยิ่งต่อหน้าที่หรือมีความประพฤติเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง

มาตรา ๗๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๕ วรรคสอง การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งจึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือกฎหรือคำสั่งที่จัดให้มีคณะกรรมการชุดนั้นจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่มีกรรมการครบที่จะเป็นองค์ประชุมได้ แต่การพิจารณาเรื่องใดถ้าต้องเลื่อนมาเพราะไม่ครบองค์ประชุม ถ้าเป็นการประชุมของคณะกรรมการซึ่งมิใช่คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท หากได้มีการนัดประชุมเรื่องนั้นอีกภายในสิบสี่วันนับแต่วันนัดประชุมที่เลื่อนมา และการประชุมครั้งหลังนี้มีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดให้ถือว่าเป็นองค์ประชุม แต่ทั้งนี้ ต้องระบุนามประสงคฺให้เกิดผลตามบทบัญญัตินี้ไว้ในหนังสือนัดประชุมด้วย

มาตรา ๘๐ การประชุมให้เป็นไปตามระเบียบการที่คณะกรรมการกำหนด

การนัดประชุมต้องทำเป็นหนังสือและแจ้งให้กรรมการทุกคนทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน เว้นแต่กรรมการนั้นจะได้ทราบการบอกนัดในที่ประชุมแล้ว กรณีดังกล่าวนี้จะทำหนังสือแจ้งนัดเฉพาะกรรมการที่ไม่ได้มาประชุมก็ได้

บทบัญญัติในวรรคสองมิให้นำมาใช้บังคับในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนซึ่งประธานกรรมการจะนัดประชุมเป็นอย่างอื่นก็ได้

มาตรา ๘๑ ประธานกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการประชุม และเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการประชุม ให้ประธานมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ตามความจำเป็นได้

ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการทำหน้าที่แทน ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่แทน

ในกรณีประธานกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการใด ๆ นอกจากการดำเนินการประชุม ให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๒ การลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

กรรมการคนหนึ่งให้มีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

เรื่องใดถ้าไม่มีผู้คัดค้าน ให้ประธานถามที่ประชุมว่ามีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่น ให้ถือว่าที่ประชุมลงมติเห็นชอบในเรื่องนั้น

มาตรา ๘๓ ในการประชุมต้องมีรายงานการประชุมเป็นหนังสือ

ถ้ามีความเห็นแย้งให้บันทึกความเห็นแย้งพร้อมทั้งเหตุผลไว้ในรายงานการประชุม และถ้ากรรมการฝ่ายข้างน้อยเสนอความเห็นแย้งเป็นหนังสือก็ให้บันทึกความเห็นแย้งนั้นไว้ด้วย

มาตรา ๘๔ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทต้องมีลายมือชื่อของกรรมการที่วินิจฉัยเรื่องนั้น

ถ้ากรรมการคนใดมีความเห็นแย้ง ให้มีสิทธิทำความเห็นแย้งของตนรวมไว้ในคำวินิจฉัยได้

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๘๕ ให้ถือว่าระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นระเบียบที่คณะรัฐมนตรีวางขึ้นตามมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๘๖ บรรดาคำขอเพื่อให้มีคำสั่งทางปกครองที่เจ้าหน้าที่ได้รับไว้ก่อนที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้เจ้าหน้าที่ทำการพิจารณาคำขอดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายหรือกฎสำหรับเรื่องนั้นได้กำหนดไว้

มาตรา ๘๗ เมื่อได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นแล้ว บทบัญญัติมาตรา ๔๘ ให้เป็นอันยกเลิก

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

บรรหาร ศิลปะอาชา

นายกรัฐมนตรี

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๓ ตอนที่ ๖๐ก หน้า ๑ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๙)

หมายเหตุ :

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การดำเนินงานทางปกครองในปัจจุบัน ยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑
เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕

(๒) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๗

(๓) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๘

(๔) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๔

มิให้นำคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ที่ ๓๘/๒๕๑๙ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ มาใช้บังคับแก่ข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“ข้าราชการพลเรือน” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ให้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณในกระทรวง กรมฝ่ายพลเรือน

“ข้าราชการฝ่ายพลเรือน” หมายความว่า ข้าราชการพลเรือน และข้าราชการอื่นในกระทรวง กรมฝ่ายพลเรือน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภ่นั้น

“กระทรวง” หมายความว่า สำนักราชเลขาธิการและทบวง

“รัฐมนตรีเจ้าสังกัด” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีว่าการทบวง และหมายความรวมถึงนายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาสำนักนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและไม่สังกัดกระทรวง

“ปลัดกระทรวง” หมายความว่า ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและปลัดทบวง

“กรม” หมายความว่า ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม

“อธิบดี” หมายความว่า หัวหน้าส่วนราชการระดับกรมหรือเทียบเท่ากรม

“ส่วนราชการ” หมายความว่า ส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและมีฐานะไม่ต่ำกว่ากรม

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ลักษณะ ๑

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๖ ให้มีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.พ.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน ปลัดกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร ทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกฎหมายซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และเป็นผู้ที่ได้รับการสรรหาตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเจ็ดคน และให้เลขาธิการ ก.พ. เป็นกรรมการและเลขานุการ

กรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองและมีได้เป็นกรรมการโดยตำแหน่งอยู่แล้ว

มาตรา ๗ กรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสามปี ถ้าตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนกำหนดและยังมีกรรมการดังกล่าวเหลืออยู่อีกไม่น้อยกว่าสามคนให้กรรมการที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

เมื่อตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนกำหนดให้ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการแทนภายในกำหนดสามสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่แต่งตั้งกรรมการแทนก็ได้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่ง จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นกรรมการอีกก็ได้

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการใหม่

มาตรา ๘ ก.พ. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหาร ทรัพยากรบุคคลภาครัฐในด้านมาตรฐานค่าตอบแทน การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลรวมทั้ง การวางแผนกำลังคนและด้านอื่น ๆ เพื่อให้ส่วนราชการใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ

(๒) รายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาปรับปรุงเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มค่าครองชีพสวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับข้าราชการฝ่ายพลเรือนให้เหมาะสม

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ ข้าราชการพลเรือน เพื่อส่วนราชการใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ

(๔) ให้ความเห็นชอบกรอบอัตราค่าจ้างของส่วนราชการ

(๕) ออกกฎ ก.พ. และระเบียบเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ รวมตลอดทั้งการให้คำแนะนำหรือวางแนวทางในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้กฎ ก.พ. เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

(๖) ติความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ รวมตลอดทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติในกรณีที่เป็นปัญหา มติของ ก.พ. ตามข้อนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

(๗) กำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือนในกระทรวงและกรม เพื่อรักษาความเป็นธรรมและมาตรฐานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล รวมทั้งตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีนี้ ให้มีอำนาจเรียกเอกสารและหลักฐานจากส่วนราชการ หรือให้ผู้แทนส่วนราชการ ข้าราชการหรือบุคคลใด ๆ มาชี้แจงข้อเท็จจริง และให้มีอำนาจออกระเบียบให้กระทรวง และกรมรายงานเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ไปยัง ก.พ.

(๘) กำหนดนโยบายและอกระเปียบเกี่ยวกับทุนเล่าเรียนหลวงและทุนของรัฐบาลให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการฝ่ายพลเรือน ตลอดจนจัดสรรผู้รับทุนที่สำเร็จการศึกษาแล้วเข้ารับราชการในกระทรวงและกรมหรือหน่วยงานของรัฐ

(๙) ออกข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาและควบคุมดูแลและการให้ความช่วยเหลือบุคลากรภาครัฐ นักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง นักเรียนทุนของรัฐบาล และนักเรียนทุนส่วนตัวที่อยู่ในความดูแลของ ก.พ. ตลอดจนการเก็บเงินชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลจัดการการศึกษา ทั้งนี้ ให้ถือว่าเงินชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลจัดการการศึกษาเป็นเงินรายรับของส่วนราชการที่เป็นสถานอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณประโยชน์ ตามความหมายในกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

(๑๐) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อรับรองคุณสมบัติของผู้ได้รับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือคุณวุฒิอย่างอื่น เพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือน และการกำหนดอัตราเงินเดือนหรือค่าตอบแทน รวมทั้งระดับตำแหน่งและประเภทตำแหน่งสำหรับคุณวุฒิดังกล่าว

(๑๑) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้

(๑๒) พิจารณาจัดระบบทะเบียนประวัติและแก้ไขทะเบียนประวัติเกี่ยวกับวัน เดือน ปีเกิด และการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือน

(๑๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น
การออกกฎ ก.พ. ตาม (๕) ในกรณีที่เห็นสมควรให้สำนักงาน ก.พ. หรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาของ ก.พ. ด้วย

มาตรา ๙ ในกรณีที่ ก.พ. มีมติว่ากระทรวง กรม หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือปฏิบัติการโดยขัดหรือแย้งกับแนวทางตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ให้ ก.พ. แจ้งให้กระทรวง กรม หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติดังกล่าวดำเนินการแก้ไข ยกเลิก หรือยุติการดำเนินการดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนดในกรณีที่กระทรวง กรม หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติดังกล่าวไม่ดำเนินการตามมติ ก.พ. ภายในเวลาที่กำหนดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าปลัดกระทรวง อธิบดี หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี กระทำผิดวินัย

การดำเนินการทางวินัยตามวรรคหนึ่งและการสั่งลงโทษให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.พ. ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ในกรณีที่ผู้ไม่ปฏิบัติตามมติ ก.พ. ตามวรรคหนึ่งเป็นรัฐมนตรีเจ้าสังกัด ให้ ก.พ. รายงานนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรต่อไป

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่ ก.พ. เห็นว่าการบริหารทรัพยากรบุคคลในเรื่องใดที่ข้าราชการฝ่ายพลเรือนทุกประเภทหรือบางประเภทควรมีมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์เดียวกัน ให้ ก.พ. จัดให้มีการประชุมเพื่อหารือร่วมกันระหว่างผู้แทน ก.พ. ผู้แทน ก.พ.ร. และผู้แทนองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการฝ่ายพลเรือนประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์กลางการบริหารทรัพยากรบุคคลในเรื่องนั้นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี และเมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้วให้ใช้บังคับมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์กลางดังกล่าวกับข้าราชการฝ่ายพลเรือนทุกประเภทหรือประเภทนั้น ๆ แล้วแต่กรณี

ความในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคลของรัฐในเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๑ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับแก่การประชุม ก.พ. โดยอนุโลม เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๓๖ วรรคสอง

มาตรา ๑๒ ก.พ. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.พ. วิสามัญ” เพื่อทำการใด ๆ แทนได้

จำนวน คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้ง อ.ก.พ. วิสามัญ รวมตลอดทั้งวิธีการได้มาวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๑๓ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ก.พ.” โดยมีเลขาธิการ ก.พ. เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบริหารราชการของสำนักงาน ก.พ. ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

สำนักงาน ก.พ. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในหน้าที่ของ ก.พ. และ ก.พ.ค. และดำเนินการตามที่ ก.พ. หรือ ก.พ.ค. มอบหมาย

(๒) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่กระทรวง กรม เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐ

(๓) พัฒนา ส่งเสริม วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ ระบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือน

(๔) ติดตามและประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือน

(๕) ดำเนินการเกี่ยวกับแผนกำลังคนของข้าราชการพลเรือน

(๖) เป็นศูนย์กลางข้อมูลทรัพยากรบุคคลภาครัฐ

(๗) จัดทำยุทธศาสตร์ ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของข้าราชการฝ่ายพลเรือน

(๘) ส่งเสริม ประสานงาน เผยแพร่ ให้คำปรึกษาแนะนำ และดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับทรัพยากรบุคคลภาครัฐ

(๙) ดำเนินการเกี่ยวกับทุนเล่าเรียนหลวงและทุนของรัฐบาลตามนโยบายและระเบียบของ ก.พ. ตามมาตรา ๘ (๘)

(๑๐) ดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลบุคลากรภาครัฐและนักเรียนทุนตามข้อบังคับหรือระเบียบของ ก.พ. ตามมาตรา ๘ (๙)

(๑๑) ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองคุณวุฒิของผู้ได้รับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือคุณวุฒิอย่างอื่น เพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือน และการกำหนดอัตราเงินเดือนหรือค่าตอบแทน รวมทั้งระดับตำแหน่งและประเภทตำแหน่งสำหรับคุณวุฒิดังกล่าว

(๑๒) ดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาทะเบียนประวัติและการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือน

(๑๓) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลในราชการพลเรือนเสนอต่อ ก.พ. และคณะรัฐมนตรี

(๑๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือ ก.พ. มอบหมาย

มาตรา ๑๔ ให้มีคณะอนุกรรมการสามัญ เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.พ.สามัญ” เพื่อเป็นองค์กรบริหารทรัพยากรบุคคลในส่วนราชการต่าง ๆ ดังนี้

(๑) คณะอนุกรรมการสามัญประจำกระทรวง เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.พ. กระทรวง” โดยออกนามกระทรวง

(๒) คณะอนุกรรมการสามัญประจำกรม เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.พ. กรม” โดยออกนามกรม

(๓) คณะอนุกรรมการสามัญประจำจังหวัด เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.พ. จังหวัด” โดยออกนามจังหวัด

(๔) คณะอนุกรรมการสามัญประจำส่วนราชการอื่นนอกจากส่วนราชการตาม (๑) (๒) และ (๓) การเรียกชื่อ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. ตาม (๔) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๑๕ อ.ก.พ. กระทรวง ประกอบด้วยรัฐมนตรีเจ้าสังกัด เป็นประธาน ปลัดกระทรวง เป็นรองประธาน และผู้แทน ก.พ. ซึ่งตั้งจากข้าราชการพลเรือนในสำนักงาน ก.พ. หนึ่งคนเป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง และอนุกรรมการซึ่งประธาน อ.ก.พ. แต่งตั้งจาก

(๑) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และมีได้เป็นข้าราชการในกระทรวงนั้นจำนวนไม่เกินสามคน

(๒) ข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงในกระทรวงนั้น ซึ่งได้รับเลือกจากข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จำนวนไม่เกินห้าคน

ให้ อ.ก.พ. นี้ตั้งเลขาธิการหนึ่งคน

มาตรา ๑๖ อ.ก.พ. กระทรวง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) พิจารณากำหนดนโยบาย ระบบ และระเบียบวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคลในกระทรวง ซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานที่ ก.พ. กำหนดตามมาตรา ๘ (๓)
- (๒) พิจารณาการเกลี้ยอัตรากำลังระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ภายในกระทรวง
- (๓) พิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการสั่งให้ออกจากราชการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๔) ปฏิบัติการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้และช่วย ก.พ. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่ ก.พ. มอบหมาย

มาตรา ๑๗ อ.ก.พ. กรม ประกอบด้วยอธิบดี เป็นประธาน รองอธิบดีที่อธิบดีมอบหมายหนึ่งคน เป็นรองประธาน และอนุกรรมการซึ่งประธาน อ.ก.พ. แต่งตั้งจาก

- (๑) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารและการจัดการและด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และมีได้เป็นข้าราชการในกรมนั้นจำนวนไม่เกินสามคน
- (๒) ข้าราชการพลเรือนซึ่งดำรงตำแหน่งประเภทบริหารหรือประเภทอำนวยการในกรมนั้นซึ่งได้รับเลือกจากข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จำนวนไม่เกินหกคน
ให้ อ.ก.พ. นี้ ตั้งเลขานุการหนึ่งคน

มาตรา ๑๘ อ.ก.พ. กรม มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) พิจารณากำหนดนโยบาย ระบบ และระเบียบวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคลในกรมซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานที่ ก.พ. กำหนดตามมาตรา ๘ (๓) และนโยบายและระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ อ.ก.พ. กระทรวงกำหนดตามมาตรา ๑๖ (๑)
- (๒) พิจารณาการเกลี้ยอัตรากำลังระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ภายในกรม
- (๓) พิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการสั่งให้ออกจากราชการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๔) ปฏิบัติการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้และช่วย ก.พ. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่ ก.พ. มอบหมาย

มาตรา ๑๙ อ.ก.พ. จังหวัด ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายหนึ่งคน เป็นรองประธาน และอนุกรรมการ ซึ่งประธาน อ.ก.พ. แต่งตั้งจาก

- (๑) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และมีได้เป็นข้าราชการพลเรือนในจังหวัดนั้นจำนวนไม่เกินสามคน
- (๒) ข้าราชการพลเรือนซึ่งดำรงตำแหน่งประเภทบริหารหรือประเภทอำนวยการซึ่งกระทรวงหรือกรมแต่งตั้งไปประจำจังหวัดนั้น และได้รับเลือกจากข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งแต่ละคนต้องไม่สังกัดกระทรวงเดียวกัน
ให้ อ.ก.พ. นี้ ตั้งเลขานุการหนึ่งคน

มาตรา ๒๐ อ.ก.พ. จังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) พิจารณากำหนดแนวทางและวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานที่ ก.พ. กำหนดตามมาตรา ๘ (๓)
- (๒) พิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการสั่งให้ออกจากราชการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๓) ปฏิบัติตามที่ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม มอบหมาย
- (๔) ปฏิบัติการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้และช่วย ก.พ. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่ ก.พ. มอบหมาย

มาตรา ๒๑ หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาหรือการเลือกบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการตามมาตรา ๑๕ (๑) และ (๒) มาตรา ๑๗ (๑) และ (๒) และมาตรา ๑๙ (๑) และ (๒) วาระการดำรงตำแหน่ง และจำนวนขั้นต่ำของอนุกรรมการดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่กระทรวงใดมีเหตุพิเศษ ก.พ. จะอนุมัติให้มีแต่ อ.ก.พ. กระทรวงเพื่อทำหน้าที่ อ.ก.พ. กรม ก็ได้

ในกรณีส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและไม่สังกัดกระทรวง แต่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี หรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและมีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ให้บรรดาอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. กระทรวงเป็นอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. กรมด้วย แต่ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้มีรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นประธาน และอธิบดีเป็นรองประธาน และผู้แทน ก.พ. ซึ่งตั้งจากข้าราชการพลเรือนในสำนักงาน ก.พ. หนึ่งคน เป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง

ในกรณีสำนักงานรัฐมนตรี ให้ อ.ก.พ. กรมของสำนักงานปลัดกระทรวงทำหน้าที่ อ.ก.พ. กรมของสำนักงานรัฐมนตรี

มาตรา ๒๓ให้นำมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับแก่การประชุมของ อ.ก.พ. วิสามัญ และ อ.ก.พ. สามัญโดยอนุโลม

ลักษณะ ๒

คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

มาตรา ๒๔ ให้มีคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.พ.ค.” ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคนซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามมาตรา ๒๖

กรรมการ ก.พ.ค. ต้องทำงานเต็มเวลา

ให้เลขาธิการ ก.พ. เป็นเลขานุการของ ก.พ.ค.

มาตรา ๒๕ ผู้จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ ก.พ.ค. ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี

(๓) มีคุณสมบัติอื่นอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) เป็นหรือเคยเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการข้าราชการครู คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา หรือคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ

(ข) เป็นหรือเคยเป็นกรรมการกฤษฎีกา

(ค) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือเทียบเท่า หรือตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองชั้นต้น

(ง) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอัยการพิเศษประจำเขตหรือเทียบเท่า

(จ) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงหรือเทียบเท่าตามที่ ก.พ. กำหนด

(ฉ) เป็นหรือเคยเป็นผู้สอนวิชาในสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวิชาที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินในสถาบันอุดมศึกษา และดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ แต่ในกรณีที่ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ต้องดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา ๒๖ ให้มีคณะกรรมการคัดเลือกกรรมการ ก.พ.ค. ประกอบด้วยประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นประธาน รองประธานศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาหนึ่งคน กรรมการ ก.พ. ผู้ทรงคุณวุฒิหนึ่งคนซึ่งได้รับเลือกโดย ก.พ. และให้เลขาธิการ ก.พ. เป็นกรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการคัดเลือกมีหน้าที่คัดเลือกบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕ จำนวนเจ็ดคน ให้ผู้ได้รับคัดเลือกตามวรรคสองประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ ก.พ.ค. แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกรรมการ ก.พ.ค. ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการคัดเลือกกำหนด

มาตรา ๒๗ กรรมการ ก.พ.ค. ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นข้าราชการ

(๒) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลใด

(๓) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

(๔) เป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจ

(๕) เป็นกรรมการในองค์กรกลางบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของรัฐ

(๖) ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพออย่างอื่นหรือดำรงตำแหน่งหรือประกอบกรใด ๆ หรือเป็นกรรมการในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน อันขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๒๘ ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการ ก.พ.ค. ผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๗ ผู้นั้นต้องลาออกจากการเป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามหรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือการประกอบการอันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวต่อเลขานุการ ก.พ.ค. ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคัดเลือก

ในกรณีที่ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการ ก.พ.ค. มิได้ลาออกหรือเลิกการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือการประกอบการดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นมิเคยได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการ ก.พ.ค. และให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการ ก.พ.ค. ขึ้นใหม่

มาตรา ๒๙ กรรมการ ก.พ.ค. มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

ให้กรรมการ ก.พ.ค. ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการ ก.พ.ค. ใหม่

มาตรา ๓๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการ ก.พ.ค. พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๕ หรือมาตรา ๒๗

(๕) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดหุ้โทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

(๖) ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มเวลาอย่างสม่ำเสมอตามระเบียบของ ก.พ.ค.

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้กรรมการ ก.พ.ค. เท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ และให้ถือว่า ก.พ.ค. ประกอบด้วยกรรมการ ก.พ.ค. เท่าที่เหลืออยู่ เว้นแต่มีกรรมการ ก.พ.ค. เหลืออยู่ไม่ถึงห้าคน

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งหรือกรณีที่กรรมการ ก.พ.ค. พ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้คณะกรรมการคัดเลือกดำเนินการคัดเลือกกรรมการ ก.พ.ค. แทนกรรมการ ก.พ.ค. ซึ่งพ้นจากตำแหน่งโดยเร็ว

มาตรา ๓๑ ก.พ.ค. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะต่อ ก.พ. หรือองค์กรกลางบริหารงานบุคคลอื่น เพื่อให้ ก.พ. หรือองค์กรกลางบริหารงานบุคคลอื่น ดำเนินการจัดให้มีหรือปรับปรุงนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

(๒) พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๑๔

(๓) พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๒๓

(๔) พิจารณาเรื่องการคุ้มครองระบบคุณธรรมตามมาตรา ๑๒๖

(๕) ออกกฎ ก.พ.ค. ระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎ ก.พ.ค. เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

(๖) แต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่ ก.พ.ค. กำหนด เพื่อเป็นกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์หรือเป็นกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์

มาตรา ๓๒ ให้กรรมการ ก.พ.ค. กรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ และกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ ได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และให้มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามพระราชกฤษฎีกากว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการเช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูง

มาตรา ๓๓ การประชุมของคณะกรรมการ ก.พ.ค. กรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ และกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ.ค. กำหนด

ลักษณะ ๓ บททั่วไป

มาตรา ๓๔ การจัดระเบียบข้าราชการพลเรือนต้องเป็นไปเพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความสำเร็จมีประสิทธิภาพ และความคุ้มค่า โดยให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

มาตรา ๓๕ ข้าราชการพลเรือนมี ๒ ประเภท คือ

(๑) ข้าราชการพลเรือนสามัญ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนซึ่งรับราชการโดยได้รับบรรจุแต่งตั้งตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ

(๒) ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนซึ่งรับราชการโดยได้รับบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในพระองค์พระมหากษัตริย์ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓๖ ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต้องมีคุณสมบัติทั่วไป และไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

ก. คุณสมบัติทั่วไป

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปี

(๓) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข. ลักษณะต้องห้าม

(๑) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๒) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

(๓) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น

(๔) เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

(๕) เป็นกรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

(๖) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๗) เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๘) เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

(๙) เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก หรือปลดออก เพราะกระทำความผิดวินัยตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายอื่น

(๑๐) เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก เพราะกระทำความผิดวินัยตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายอื่น

(๑๑) เป็นผู้เคยกระทำการทุจริตในการสอบเข้ารับราชการ หรือเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ

ผู้ที่เข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตาม ข. (๔) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) หรือ (๑๑) ก.พ. อาจพิจารณาขอยกเว้นให้เข้ารับราชการได้ แต่ถ้าเป็นกรณีมีลักษณะต้องห้ามตาม (๘) หรือ (๙) ผู้นั้นต้องออกจากงานหรือออกจากราชการไปเกินสองปีแล้ว และในกรณีมีลักษณะต้องห้ามตาม (๑๐) ผู้นั้นต้องออกจากงานหรือออกจากราชการไปเกินสามปีแล้ว และต้องมีไม่ใช่เป็นกรณีออกจากงานหรือออกจากราชการเพราะทุจริตต่อหน้าที่ มติของ ก.พ. ในการยกเว้นดังกล่าวต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการที่มาประชุม การลงมติให้กระทำโดยลับ

การขอยกเว้นตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนด

ในกรณีตามวรรคสอง ก.พ. จะยกเว้นให้เป็นการเฉพาะราย หรือจะประกาศยกเว้นให้เป็นการทั่วไปก็ได้

มาตรา ๓๗ การจ่ายเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งให้ข้าราชการพลเรือนให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๘ ข้าราชการพลเรือนอาจได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่ประจำอยู่ในต่างประเทศ ตำแหน่งในบางท้องที่ ตำแหน่งในบางสายงาน หรือตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ข้าราชการพลเรือนอาจได้รับเงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราวตามภาวะเศรษฐกิจตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ในการเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการตามวรรคสอง ให้ ก.พ. เสนอแนะสำหรับข้าราชการประเภทอื่นในคราวเดียวกันด้วย

มาตรา ๓๙ วันเวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการพลเรือน ให้เป็นไปตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๔๐ เครื่องแบบของข้าราชการพลเรือนและระเบียบการแต่งเครื่องแบบให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๔๑ บำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือนให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ลักษณะ ๔

ข้าราชการพลเรือนสามัญ

หมวด ๑

การจัดระเบียบข้าราชการพลเรือนสามัญ

มาตรา ๔๒ การจัดระเบียบข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คำนึงถึงระบบคุณธรรมดังต่อไปนี้

(๑) การรับบุคคลเพื่อบรรจุเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถของบุคคล ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และประโยชน์ของทางราชการ

(๒) การบริหารทรัพยากรบุคคล ต้องคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพขององค์กรและลักษณะของงาน โดยไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

(๓) การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง และการให้ประโยชน์อื่นแก่ข้าราชการ ต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรมโดยพิจารณาจากผลงาน ศักยภาพ และความประพฤติ และจะนำความคิดเห็นทางการเมืองหรือสังกัดพรรคการเมืองมาประกอบการพิจารณามีได้

(๔) การดำเนินการทางวินัย ต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ

(๕) การบริหารทรัพยากรบุคคลต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง

มาตรา ๔๓ ข้าราชการพลเรือนสามัญมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดทำบริการสาธารณะ และต้องไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการรวมกลุ่มตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

หมวด ๒

การกำหนดตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง

มาตรา ๔๔ นอกจากตำแหน่งที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแล้ว อ.ก.พ. กระทรวงอาจกำหนดตำแหน่งที่มีชื่ออย่างอื่นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน และแจ้งให้ ก.พ. ทราบด้วย

มาตรา ๔๕ ตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญมี ๔ ประเภท ดังต่อไปนี้

(๑) ตำแหน่งประเภทบริหาร ได้แก่ ตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการและรองหัวหน้าส่วนราชการ ระดับกระทรวง กรม และตำแหน่งอื่นที่ ก.พ. กำหนดเป็นตำแหน่งประเภทบริหาร

(๒) ตำแหน่งประเภทอำนวยการ ได้แก่ ตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการที่ต่ำกว่าระดับกรมและตำแหน่งอื่นที่ ก.พ. กำหนดเป็นตำแหน่งประเภทอำนวยการ

(๓) ตำแหน่งประเภทวิชาการ ได้แก่ ตำแหน่งที่จำเป็นต้องใช้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา ตามที่ ก.พ. กำหนดเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น

(๔) ตำแหน่งประเภททั่วไป ได้แก่ ตำแหน่งที่ไม่ใช่ตำแหน่งประเภทบริหาร ตำแหน่งประเภทอำนวยการ และตำแหน่งประเภทวิชาการ ทั้งนี้ ตามที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๔๖ ระดับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญ มีดังต่อไปนี้

- (๑) ตำแหน่งประเภทบริหาร มีระดับดังต่อไปนี้
 - (ก) ระดับต้น
 - (ข) ระดับสูง
- (๒) ตำแหน่งประเภทอำนวยการ มีระดับดังต่อไปนี้
 - (ก) ระดับต้น
 - (ข) ระดับสูง
- (๓) ตำแหน่งประเภทวิชาการ มีระดับดังต่อไปนี้
 - (ก) ระดับปฏิบัติการ
 - (ข) ระดับชำนาญการ
 - (ค) ระดับชำนาญการพิเศษ
 - (ง) ระดับเชี่ยวชาญ
 - (จ) ระดับทรงคุณวุฒิ
- (๔) ตำแหน่งประเภททั่วไป มีระดับดังต่อไปนี้
 - (ก) ระดับปฏิบัติงาน
 - (ข) ระดับชำนาญงาน
 - (ค) ระดับอาวุโส
 - (ง) ระดับทักษะพิเศษ

การจัดประเภทตำแหน่งและระดับตำแหน่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๔๗ ตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญจะมีในส่วนราชการใด จำนวนเท่าใด และเป็นตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด ให้เป็นไปตามที่ อ.ก.พ. กระทรวงกำหนด โดยต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความไม่ซ้ำซ้อนและประหยัดเป็นหลัก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด และต้องเป็นไปตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งตามมาตรา ๔๘

มาตรา ๔๘ ให้ ก.พ. จัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง โดยจำแนกตำแหน่งเป็นประเภทและสายงานตามลักษณะงาน และจัดตำแหน่งในประเภทเดียวกันและสายงานเดียวกันที่คุณภาพของงานเท่ากัน โดยประมาณเป็นระดับเดียวกัน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะหน้าที่ความรับผิดชอบและคุณภาพของงาน

ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่งให้ระบุชื่อตำแหน่งในสายงาน หน้าที่ความรับผิดชอบหลักและคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งไว้ด้วย

มาตรา ๔๙ ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตำแหน่งใดบังคับบัญชาข้าราชการพลเรือนในส่วนราชการหรือหน่วยงานใด ในฐานะใดให้เป็นไปตามที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ กำหนด โดยทำเป็นหนังสือตามหลักเกณฑ์ที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๕๐ ให้ข้าราชการพลเรือนสามัญได้รับเงินเดือนตามตำแหน่งในแต่ละประเภทตามที่กำหนดไว้ในบัญชีเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญท้ายพระราชบัญญัตินี้

ผู้ดำรงตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด จะได้รับเงินเดือนเท่าใดตามบัญชีเงินเดือนขั้นต่ำชั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ข้าราชการพลเรือนสามัญอาจได้รับเงินประจำตำแหน่งตามบัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญท้ายพระราชบัญญัตินี้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด

ผู้ดำรงตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด จะได้รับเงินประจำตำแหน่งตามบัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญท้ายพระราชบัญญัตินี้ในอัตราใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎ ก.พ.

เงินประจำตำแหน่งตามมาตรานี้ ไม่ถือเป็นเงินเดือนเพื่อเป็นเกณฑ์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา ๕๑ คณะรัฐมนตรีจะพิจารณาปรับเงินเดือนขั้นต่ำชั้นสูงหรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญให้เหมาะสมยิ่งขึ้นตามความจำเป็นก็ได้ โดยหากเป็นการปรับเงินเดือนขั้นต่ำชั้นสูงหรือเงินประจำตำแหน่งเพิ่มไม่เกินร้อยละสิบของเงินเดือน หรือเงินประจำตำแหน่งที่ใช้บังคับอยู่ ให้กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้ถือว่าเงินเดือนขั้นต่ำชั้นสูง และเงินประจำตำแหน่งท้ายพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว เป็นเงินเดือนขั้นต่ำชั้นสูง และเงินประจำตำแหน่งท้ายพระราชบัญญัตินี้

เมื่อมีการปรับเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง การปรับเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญที่ได้รับอยู่เดิมเข้าสู่อัตราในบัญชีที่ได้รับการปรับใหม่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๓

การสรรหา การบรรจุ และการแต่งตั้ง

มาตรา ๕๒ การสรรหาเพื่อให้ได้บุคคลมาบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมและคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลดังกล่าว ตลอดจนประโยชน์ของทางราชการ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในหมวดนี้

มาตรา ๕๓ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด ให้บรรจุและแต่งตั้งจากผู้สอบแข่งขันได้ในตำแหน่งนั้น โดยบรรจุและแต่งตั้งตามลำดับที่ในบัญชีผู้สอบแข่งขันได้

การสอบแข่งขัน การขึ้นบัญชีผู้สอบแข่งขันได้ และรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบแข่งขันให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับการบรรจุบุคคลเข้ารับราชการตามมาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ มาตรา ๖๓ มาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕

มาตรา ๕๔ ผู้สมัครสอบแข่งขันในตำแหน่งใด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปและไม่มีลักษณะต้องห้าม หรือได้รับการยกเว้นในกรณีที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๖ และต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งหรือได้รับอนุมัติจาก ก.พ. ตามมาตรา ๖๒ ด้วย

สำหรับผู้มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๖ ข. (๑) ให้มีสิทธิสมัครสอบแข่งขันได้แต่จะมีสิทธิได้รับบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญที่สอบแข่งขันได้ต่อเมื่อพ้นจากการเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว

มาตรา ๕๕ ในกรณีที่มีเหตุพิเศษ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ อาจคัดเลือกบรรจุบุคคลเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยไม่ต้องดำเนินการสอบแข่งขันตามมาตรา ๕๓ ก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๕๖ กระทรวงหรือกรมใดมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างยิ่ง จะบรรจุบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญงานสูง เข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ เชี่ยวชาญ หรือทรงคุณวุฒิ หรือตำแหน่งประเภททั่วไประดับทักษะพิเศษก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๕๗ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๓ มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ มาตรา ๖๓ มาตรา ๖๔ มาตรา ๖๕ และมาตรา ๖๖ ให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้ เป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง หัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๒) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงตำแหน่งรองหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง หัวหน้าส่วนราชการระดับกรม รองหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรีแล้วแต่กรณี หรือตำแหน่งอื่นที่ ก.พ. กำหนดเป็นตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูง ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี เสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมดังกล่าวเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๓) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับต้น ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๔) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการ ประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ และเชี่ยวชาญ และประเภททั่วไปในสำนักงานรัฐมนตรี ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๕) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการระดับสูง ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๖) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการระดับต้น ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชาเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวง ส่วนการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการระดับต้นในส่วนราชการระดับกรมที่หัวหน้าส่วนราชการอยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี หรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณีให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๗) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับทรงคุณวุฒิ ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๘) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับเชี่ยวชาญ ให้ปลัดกระทรวงหรือหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๙) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ และตำแหน่งประเภททั่วไประดับทักษะพิเศษ ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวง ส่วนการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ และตำแหน่งประเภททั่วไประดับทักษะพิเศษในส่วนราชการระดับกรมที่หัวหน้าส่วนราชการอยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑๐) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ ชำนาญการ ตำแหน่งประเภททั่วไประดับปฏิบัติงาน ชำนาญงาน และอาวุโส ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑๑) การบรรจุและแต่งตั้งตามมาตรา ๕๓ และการย้ายตามมาตรา ๖๓ ให้ดำรงตำแหน่งตาม (๙) ซึ่งไม่ใช่ตำแหน่งประเภททั่วไประดับทักษะพิเศษ และตำแหน่งตาม (๑๐) ในราชการบริหารส่วนภูมิภาค ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

ในการเสนอเพื่อแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญให้ดำรงตำแหน่ง ให้รายงานความสมควรพร้อมทั้งเหตุผล ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนดไปด้วย

มาตรา ๕๘ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารผู้ใดปฏิบัติหน้าที่เดียวติดต่อกันเป็นเวลาครบสี่ปี ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ดำเนินการให้มีการสับเปลี่ยนหน้าที่ ย้าย หรือโอนไปปฏิบัติหน้าที่อื่น เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการจะขออนุมัติคณะรัฐมนตรีให้คงอยู่ปฏิบัติหน้าที่เดิมต่อไปเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

ความในวรรคหนึ่งไม่ให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งที่ ก.พ. กำหนดว่าเป็นตำแหน่งที่มีลักษณะงานเฉพาะอย่าง

มาตรา ๕๙ ผู้ได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามมาตรา ๕๓ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๕๕ ให้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและให้ได้รับการพัฒนาเพื่อให้รู้ระเบียบแบบแผนของทางราชการและเป็นข้าราชการที่ดีตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ผู้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการตามวรรคหนึ่งผู้ใดมีผลการประเมินทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งให้ผู้นั้นรับราชการต่อไป ถ้าผู้นั้นมีผลการประเมินทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด ก็ให้สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการได้ไม่ว่าจะครบกำหนดเวลาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการแล้วหรือไม่ก็ตาม

ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคสอง ให้ถือเสมือนว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการในระหว่างผู้นั้นอยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ

ผู้อยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการผู้ใดมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๗ การดำเนินการทางวินัย และถ้าผู้นั้นมีกรณีที่จะต้องออกจากราชการตามวรรคสอง ก็ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการตามวรรคสองไปก่อน

ความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามให้ใช้บังคับกับข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งโอนมาตามมาตรา ๖๔ ในระหว่างที่ยังทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๖๐ ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งอยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา ๑๑๑ และต่อมาปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีที่จะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา ๕๙ หรือตามมาตราอื่น ก็ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ หรือผู้มีอำนาจตามมาตราอื่นนั้น แล้วแต่กรณี มีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่ง เป็นให้ออกจากราชการตามมาตรา ๕๙ หรือตามมาตราอื่นนั้นได้

มาตรา ๖๑ การแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญให้ดำรงตำแหน่งในสายงานที่ไม่มีกำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง จะกระทำมิได้

มาตรา ๖๒ ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งใดต้องมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้นตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง

ในกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็น ก.พ. อาจอนุมัติให้แต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญที่มีคุณสมบัติต่างไปจากคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งก็ได้

ในกรณีนี้ ก.พ. กำหนดให้ปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือคุณวุฒิใดเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง ให้หมายถึงปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือคุณวุฒิที่ ก.พ. รับรอง

มาตรา ๖๓ การย้าย การโอน หรือการเลื่อนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญในหรือต่างกระทรวงหรือกรม แล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎ ก.พ.

การโอนข้าราชการพลเรือนสามัญจากกระทรวงหรือกรมหนึ่ง ไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญในต่างประเทศสังกัดอีกกระทรวงหรือกรมหนึ่ง เป็นการชั่วคราวตามระยะเวลาที่กำหนด ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

การย้ายหรือการโอนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่ต่ำกว่าเดิม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้น

การบรรจุข้าราชการพลเรือนสามัญที่ได้ออกจากราชการไปเนื่องจากถูกสั่งให้ออกจากราชการ เพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร หรือได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ไปปฏิบัติงานใด ๆ ซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นสำหรับการคำนวณบำเหน็จบำนาญเหมือนเต็มเวลาราชการหรือออกจากราชการไปที่มีใช่เป็นการออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการกลับเข้ารับราชการในกระทรวงหรือกรม ตลอดจนจะสั่งบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทใดสายงานใด ระดับใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ข้าราชการพลเรือนสามัญที่ได้ออกจากราชการไป เนื่องจากถูกสั่งให้ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร หรือได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ไปปฏิบัติงานใด ๆ ซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นสำหรับการคำนวณบำเหน็จบำนาญเหมือนเต็มเวลาราชการ เมื่อได้รับบรรจุกลับเข้ารับราชการให้มีสิทธินับวันรับราชการก่อนถูกสั่งให้ออกจากราชการรวมกับวันรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร หรือวันที่ได้ปฏิบัติงานใด ๆ ตามที่ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี และวันรับราชการเมื่อได้รับบรรจุกลับเข้ารับราชการเป็นเวลาราชการติดต่อกันเสมือนว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกสั่งให้ออกจากราชการสำหรับผู้ซึ่งออกจากราชการไปที่มีใช่เป็นการออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการซึ่งได้รับบรรจุกลับเข้ารับราชการตามวรรคสี่ ให้มีสิทธินับเวลาราชการก่อนออกจากราชการเพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖๔ การโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น การโอนข้าราชการที่ไม่ใช่ข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้และไม่ใช่ข้าราชการการเมือง และการโอนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ ก.พ. กำหนด มาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ตลอดจนจะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทใดสายงานใด ระดับใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการ ให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้ที่โอนมารับราชการตามวรรคหนึ่ง เป็นเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๖๕ พนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งไม่ใช่ออกจากงานในระหว่างทดลองปฏิบัติงานหรือข้าราชการที่ไม่ใช่ข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้ และไม่ใช่ข้าราชการการเมือง ข้าราชการวิสามัญ หรือข้าราชการซึ่งออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ผู้ใดออกจากงานหรือออกจากราชการไปแล้ว ถ้าสมัครเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญและทางราชการต้องการจะรับผู้นั้นเข้ารับราชการให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ พิจารณาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ทางราชการจะได้รับ ทั้งนี้ จะบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการ ให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้เข้ารับราชการตามวรรคหนึ่งในขณะที่เป็นข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๖๖ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๖๒ แล้วหากภายหลังปรากฏว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติไม่ตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้นให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ แต่งตั้งผู้นั้นให้กลับไปดำรงตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภท

เดียวกันและระดับเดียวกันโดยพลัน แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับอยู่ก่อนได้รับคำสั่งให้กลับไปดำรงตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภทเดียวกันและระดับเดียวกัน

การรับเงินเดือน สิทธิและประโยชน์ของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้กลับไปดำรงตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภทเดียวกันและระดับเดียวกันตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

ในกรณีที่ไม่สามารถแต่งตั้งให้กลับไปดำรงตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภทเดียวกันและระดับเดียวกันตามวรรคหนึ่งได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใดให้ ก.พ. พิจารณาเป็นการเฉพาะราย

มาตรา ๖๗ ผู้ได้รับบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใดตามมาตรา ๕๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ มาตรา ๖๓ มาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕ หากภายหลังปรากฏว่าขาดคุณสมบัติทั่วไปหรือมีลักษณะต้องห้ามโดยไม่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา ๓๖ หรือขาดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้นโดยไม่ได้รับอนุมัติจาก ก.พ. ตามมาตรา ๖๒ อยู่ก่อนก็ดี มีกรณีต้องหาอยู่ก่อนและภายหลังเป็นผู้ขาดคุณสมบัติเนื่องจากกรณีต้องหานั้นก็ดี ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการโดยพลัน แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการก่อนมีคำสั่งให้ออกนั้นและถ้าการเข้ารับราชการเป็นไปโดยสุจริตแล้วให้ถือว่าเป็นการสั่งให้ออกเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา ๖๘ ในกรณีที่ตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญว่างลง หรือผู้ดำรงตำแหน่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ และเป็นกรณีที่มีได้บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนที่เห็นสมควรรักษาการในตำแหน่งนั้นได้

ผู้รักษาการในตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้มีอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่งที่รักษาการนั้น ในกรณีที่มีกฎหมายอื่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติของคณะรัฐมนตรี มติคณะกรรมการตามกฎหมายหรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา แต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เป็นกรรมการ หรือให้มีอำนาจหน้าที่อย่างใด ก็ให้ผู้รักษาการในตำแหน่งทำหน้าที่กรรมการ หรือมีอำนาจหน้าที่อย่างนั้นในระหว่างที่รักษาการในตำแหน่งแล้วแต่กรณี

มาตรา ๖๙ ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็น ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญให้ประจำส่วนราชการเป็นการชั่วคราวโดยให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่เดิมได้ตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

การให้ได้รับเงินเดือน การแต่งตั้ง การเลื่อนเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย และการออกจากราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๗๐ ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็น ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญพ้นจากตำแหน่งหน้าที่และขาดจากอัตราเงินเดือนในตำแหน่งเดิมโดยให้รับเงินเดือนในอัตรากำลังทดแทนโดยมีระยะเวลาตามที่ ก.พ. กำหนดได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ.

การให้พ้นจากตำแหน่ง การให้ได้รับเงินเดือน การแต่งตั้ง การเลื่อนเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย และการออกจากราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ในกรณีที่หมดความจำเป็นหรือครบกำหนดระยะเวลาการให้รับเงินเดือนในอัตรากำลังทดแทนให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นพ้นจากการรับเงินเดือนในอัตรากำลังทดแทนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภทเดียวกันและระดับเดียวกัน

มาตรา ๗๑ ในกรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุดสั่งให้เพิกถอนคำสั่งแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญ ให้เป็นหน้าที่ของ ก.พ. โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีในการสั่งการตามสมควรเพื่อเยียวยาและแก้ไขหรือดำเนินการตามที่เหมาะสมสมควรได้

หมวด ๔

การเพิ่มพูนประสิทธิภาพและ เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ

มาตรา ๗๒ ให้ส่วนราชการมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญ เพื่อให้ข้าราชการพลเรือนสามัญมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิต มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

ในกรณีที่เห็นสมควร และเพื่อการประหยัด สำนักงาน ก.พ. จะจัดให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจแทนส่วนราชการตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๗๓ ผู้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตนต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างมีคุณธรรมและเที่ยงธรรมและเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาดำรงตนเป็นข้าราชการที่ดี

มาตรา ๗๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดประพฤติตนอยู่ในจรรยาและระเบียบวินัยและปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเลื่อนเงินเดือนให้สมควรแก่กรณีตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. และจะให้บำเหน็จความชอบอย่างอื่น ซึ่งอาจเป็นคำชมเชย เครื่องเชิดชูเกียรติ หรือรางวัลด้วยก็ได้

มาตรา ๗๕ การให้ข้าราชการพลเรือนสามัญไปศึกษาเพิ่มเติม ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติการวิจัยในประเทศหรือต่างประเทศ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๗๖ ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้ง และเลื่อนเงินเดือน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

ผลการประเมินตามวรรคหนึ่งให้นำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและเพิ่มพูนประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการด้วย

มาตรา ๗๗ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดถึงแก่ความตายเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเลื่อนเงินเดือนให้ผู้นั้นเป็นกรณีพิเศษเพื่อประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญ หรือให้ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๕

การรักษาจรรยาข้าราชการ

มาตรา ๗๘ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องรักษาจรรยาข้าราชการตามที่ส่วนราชการกำหนดไว้โดยมุ่งประสงค์ให้เป็นข้าราชการที่ดี มีเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นข้าราชการ โดยเฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) การยึดมั่นและยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง
- (๒) ความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ
- (๓) การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้
- (๔) การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม
- (๕) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ให้ส่วนราชการกำหนดข้อบังคับว่าด้วยจรรยาข้าราชการเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของงานในส่วนราชการนั้นตามหลักวิชาและจรรยาวิชาชีพ

ในการกำหนดข้อบังคับว่าด้วยจรรยาข้าราชการตามวรรคสอง ให้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของข้าราชการและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

มาตรา ๗๙ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไม่ปฏิบัติตามจรรยาข้าราชการอันมิใช่เป็นความผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาตักเตือน นำไปประกอบการพิจารณาแต่งตั้งเลื่อนเงินเดือน หรือสั่งให้ข้าราชการผู้นั้นได้รับการพัฒนา

หมวด ๖

วินัยและการรักษาวินัย

มาตรา ๘๐ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องรักษาวินัยโดยกระทำการหรือไม่กระทำการตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ปฏิบัติราชการในต่างประเทศนอกจากต้องรักษาวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้แล้ว ต้องรักษาวินัยโดยกระทำการหรือไม่กระทำการตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. ด้วย

มาตรา ๘๑ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

มาตรา ๘๒ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องกระทำการอันเป็นข้อปฏิบัติดังต่อไปนี้

- (๑) ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม

(๒) ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบของทางราชการ มติของคณะรัฐมนตรี นโยบายของรัฐบาล และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

(๓) ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการด้วยความตั้งใจ อุตสาหะ เอาใจใส่ และรักษาประโยชน์ของทางราชการ

(๔) ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการ โดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ โดยไม่ขัดขืนหรือหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเห็นว่าการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นจะทำให้เสียหายแก่ราชการ หรือจะเป็นการไม่รักษาประโยชน์ของทางราชการจะต้องเสนอความเห็นเป็นหนังสือทันทีเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาทบทวนคำสั่งนั้น และเมื่อได้เสนอความเห็นแล้ว ถ้าผู้บังคับบัญชายืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่งเดิมผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม

(๕) ต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการมิได้

(๖) ต้องรักษาความลับของทางราชการ

(๗) ต้องสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคีและต้องช่วยเหลือกันในการปฏิบัติราชการระหว่างข้าราชการด้วยกันและผู้ร่วมปฏิบัติราชการ

(๘) ต้องต้อนรับ ให้ความสะดวก ให้ความเป็นธรรม และให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนผู้ติดต่อราชการเกี่ยวกับหน้าที่ของตน

(๙) ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและในการปฏิบัติภารกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน กับจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยมารยาททางการเมืองของข้าราชการด้วย

(๑๐) ต้องรักษาชื่อเสียงของตน และรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย

(๑๑) กระทำการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๘๓ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่กระทำการใดอันเป็นข้อห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องแจ้งถือว่าเป็นการรายงานเท็จด้วย

(๒) ต้องไม่ปฏิบัติราชการอันเป็นการกระทำการข่มผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปเป็นผู้สั่งให้กระทำหรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษชั่วคราว

(๓) ต้องไม่อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น

(๔) ต้องไม่ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ

(๕) ต้องไม่กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรมหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน

(๖) ต้องไม่เป็นการกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

(๗) ต้องไม่กระทำการอย่างใดที่เป็นการก่อกวน กัดขี หรือข่มเหงกันในการปฏิบัติราชการ

(๘) ต้องไม่กระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

(๙) ต้องไม่ดูหมิ่น เหยียดหยาม กัดขี หรือข่มเหงประชาชนผู้ติดต่อราชการ

(๑๐) ไม่กระทำการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๘๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติตามมาตรา ๘๑ และมาตรา ๘๒ หรือฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา ๘๓ ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดวินัย

มาตรา ๘๕ การกระทำผิดวินัยในลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(๑) ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยทุจริต

(๒) ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง

(๓) ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือโดยมีพฤติการณ์อันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ

(๔) กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

(๕) ดุหมั่น เหยียดหยาม กดขี่ ช่มเหง หรือทำร้ายประชาชนผู้ติดต่อราชการอย่างร้ายแรง

(๖) กระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุกหรือโทษที่หนักกว่าโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือให้รับโทษที่หนักกว่าโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๗) ละเว้นการกระทำหรือระทำการใด ๆ อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๘๒ หรือฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา ๘๓ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง

(๘) ละเว้นการกระทำหรือระทำการใด ๆ อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๘๐ วรรคสอง และมาตรา ๘๒ (๑๑) หรือฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา ๘๓ (๑๐) ที่มีกฎ ก.พ. กำหนดให้เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา ๘๖ กฎ ก.พ. ตามมาตรา ๘๐ วรรคสอง มาตรา ๘๒ (๑๑) มาตรา ๘๓ (๘) และ (๑๐) และมาตรา ๘๕ (๘) ให้ใช้สำหรับการกระทำที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่กฎ ก.พ. ดังกล่าวใช้บังคับ

มาตรา ๘๗ ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีวินัยและป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๘๘ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัย จะต้องได้รับโทษทางวินัย เว้นแต่มีเหตุอันควรงดโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๗ การดำเนินการทางวินัย โทษทางวินัยมี ๕ สถาน ดังต่อไปนี้

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) ตัดเงินเดือน

(๓) ลดเงินเดือน

(๔) ปลดออก

(๕) ไล่ออก

มาตรา ๘๙ การลงโทษข้าราชการพลเรือนสามัญให้ทำเป็นคำสั่ง ผู้สั่งลงโทษต้องสั่งลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ โดยในคำสั่งลงโทษให้แสดงว่าผู้ถูกลงโทษกระทำความผิดวินัยในกรณีใดและตามมาตราใด

หมวด ๗

การดำเนินการทางวินัย

มาตรา ๙๐ เมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ทราบโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้โดยเร็วด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ

ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดวินัย

อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ตามหมวดนี้ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ จะมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชาระดับต่ำลงไปปฏิบัติแทนตามหลักเกณฑ์ที่ ก.พ. กำหนดก็ได้

มาตรา ๙๑ เมื่อได้รับรายงานตามมาตรา ๙๐ หรือความดังกล่าวปรากฏต่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ รับผิดชอบหรือสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีนี้มีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำความผิดวินัยหรือไม่ ถ้าเห็นว่ากรณีไม่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยก็ให้ยุติเรื่องได้

ในกรณีที่เห็นว่ามีมูลที่ควรกล่าวหาว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัยโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๒ หรือมาตรา ๙๓ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๙๒ ในกรณีที่ผลการสืบสวนหรือพิจารณาตามมาตรา ๙๑ ปรากฏว่ากรณีมีมูล ถ้าความผิดนั้นมิใช่เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง และได้แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ พร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาแล้วผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามควรแก่กรณีโดยไม่ตั้งคณะกรรมการสอบสวนก็ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวสั่งยุติเรื่อง

มาตรา ๙๓ ในกรณีที่ผลการสืบสวนหรือพิจารณาตามมาตรา ๙๑ ปรากฏว่ากรณีมีมูลอันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ในการสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ พร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อคณะกรรมการสอบสวนดำเนินการเสร็จ ให้รายงานผลการสอบสวนและความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗

ถ้าผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา ให้ส่งยุติเรื่อง แต่ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๖ หรือมาตรา ๙๗ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๙๔ การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนสำหรับกรณีที่ข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งต่างกัน หรือต่างกรมหรือต่างกระทรวงกันถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยร่วมกันให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญในกรมเดียวกัน ที่อธิบดีหรือปลัดกระทรวงถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยร่วมกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้ปลัดกระทรวงหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวง แล้วแต่กรณีเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

(๒) สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญต่างกรมในกระทรวงเดียวกันถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยร่วมกัน ให้ปลัดกระทรวงเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่ปลัดกระทรวงถูกกล่าวหาพร้อมด้วย ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

(๓) สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญต่างกระทรวงกันถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยร่วมกันให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงร่วมด้วย ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

(๔) สำหรับกรณีอื่น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๙๕ หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ในกรณีที่เป็นการผิดที่ปรากฏชัดแจ้งตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. จะดำเนินการทางวินัยโดยไม่ต้องสอบสวนก็ได้

มาตรา ๙๖ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือนหรือลดเงินเดือนตามควรแก่กรณีให้เหมาะสมกับความผิด

ในกรณีมีเหตุอันควรลดหย่อน จะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ แต่สำหรับการลงโทษภาคทัณฑ์ให้ใช้เฉพาะกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อย

ในกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อยและมีเหตุอันควรงดโทษ จะงดโทษให้โดยให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือหรือว่ากล่าวตักเตือนก็ได้

การลงโทษตามมาตรานี้ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ จะมีอำนาจสั่งลงโทษผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานโทษและอัตราโทษใดได้เพียงใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๙๗ ภายใต้บังคับวรรคสอง ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงให้ลงโทษปลดออกหรือไล่ออกตามความร้ายแรงแห่งกรณี ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ แต่ห้ามมิให้ลดโทษลงต่ำกว่าปลดออก

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนหรือผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง หรือผู้มีอำนาจตามมาตรา ๙๔ เห็นว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงให้

ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ส่งเรื่องให้ อ.ก.พ. จังหวัด อ.ก.พ. กรม หรือ อ.ก.พ. กระทรวง ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสังกัดอยู่ แล้วแต่กรณี พิจารณา เมื่อ อ.ก.พ. ดังกล่าวมีมติเป็นประการใดให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ.

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ไม่ใช่อำนาจตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๙๔ หรือมาตรานี้ ให้ผู้บังคับบัญชาตามมาตรา ๕๗ ระดับเหนือขึ้นไปมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๙๔ หรือมาตรานี้ได้

ผู้ใดถูกลงโทษปลดออก ให้มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเสมือนว่าผู้นั้นลาออกจากราชการ

มาตรา ๙๘ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดให้ข้อมูลต่อผู้บังคับบัญชาหรือให้ถ้อยคำในฐานะพยานต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนหรือตรวจสอบตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ อันเป็นประโยชน์และเป็นผลดีถึงต่อทางราชการ ผู้บังคับบัญชาอาจพิจารณาให้บำเหน็จความชอบเป็นกรณีพิเศษได้

ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดอยู่ในฐานะที่อาจจะถูกกล่าวหาว่าร่วมกระทำผิดวินัยกับข้าราชการอื่น ให้ข้อมูลต่อผู้บังคับบัญชา หรือให้ถ้อยคำต่อบุคคลหรือคณะบุคคลตามความในวรรคหนึ่งเกี่ยวกับการกระทำผิดวินัยที่ได้กระทำมา จนเป็นเหตุให้มีการสอบสวนพิจารณาทางวินัยแก่ผู้เป็นต้นเหตุแห่งการกระทำผิด ผู้บังคับบัญชาอาจใช้ดุลพินิจกับผู้นั้นไว้เป็นพยานหรือพิจารณาลดโทษทางวินัยตามควรแก่กรณีได้

ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดให้ข้อมูลหรือให้ถ้อยคำในฐานะพยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองอันเป็นเท็จให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัย

หลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

กฎ ก.พ. ว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามวรรคสี่ จะกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงาน ก.พ. หรือผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ จะดำเนินการย้าย โอน หรือดำเนินการอื่นใดโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมหรือเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของข้าราชการผู้นั้น และไม่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ได้

มาตรา ๙๙ ให้กรรมการสอบสวนตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพียงเท่าที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของกรรมการสอบสวนและโดยเฉพาะให้มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วยคือ

(๑) เรียกให้กระทรวง กรม ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือห้างหุ้นส่วนบริษัท ชี้แจงข้อเท็จจริง ส่งเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ส่งผู้แทนหรือบุคคลในสังกัดมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน

(๒) เรียกผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลใดๆ มาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน

มาตรา ๑๐๐ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาเป็นหนังสือว่ากระทำหรือละเว้นกระทำการใดที่เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถ้าเป็นการกล่าวหาต่อผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นหรือต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนหรือตรวจสอบตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ หรือเป็นการกล่าวหาโดยผู้บังคับบัญชาของผู้นั้น หรือมีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาอันมิใช่เป็นความผิดที่

ได้กระทำโดยประมาทที่ไม่เกี่ยวกับราชการหรือความผิดลหุโทษ แม้ภายหลังผู้นั้นจะออกจากราชการไปแล้ว โดยมีใช้เพราะเหตุตาย ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณา และดำเนินการทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมีได้ออกจากราชการ แต่ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ต้องดำเนินการสอบสวนตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากราชการ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งถ้าผลการสอบสวนพิจารณาปรากฏว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงก็ไม่ร้ายแรงก็ให้งดโทษ

มาตรา ๑๐๑ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง จนถูกตั้งกรรมการสอบสวน หรือถูกฟ้องคดีอาญา หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจสั่งพักราชการหรือสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลการสอบสวนหรือพิจารณา หรือผลแห่งคดีได้

ถ้าภายหลังปรากฏผลการสอบสวนหรือพิจารณาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิดหรือกระทำผิดไม่ถึงกับจะถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออก และไม่มีกรณีที่จะต้องออกจากราชการด้วยเหตุอื่น ก็ให้ผู้นั้นมีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้าปฏิบัติราชการหรือกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งตามเดิมหรือตำแหน่งอื่นในประเภทเดียวกัน และระดับเดียวกันหรือในตำแหน่งประเภทและระดับที่ ก.พ. กำหนด ทั้งนี้ ผู้นั้นต้องมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้น

เมื่อได้มีการสั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดพักราชการหรือออกจากราชการไว้ก่อนแล้ว ภายหลังปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในกรณีอื่นอีก ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณา และแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา ๙๓ ตลอดจนดำเนินการทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้

ในกรณีที่สั่งให้ผู้นั้นกลับเข้าปฏิบัติราชการ หรือสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้าปฏิบัติราชการไว้ก่อนออกจากราชการด้วยเหตุอื่นที่มีใช้เป็นการลงโทษเพราะกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงก็ให้ผู้นั้นมีสถานภาพเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญตลอดระยะเวลาที่ถูกลงโทษไว้ก่อนเสมือนว่าผู้นั้นเป็นผู้ถูกสั่งพักราชการ

เงินเดือน เงินอื่นที่จ่ายเป็นรายเดือน และเงินช่วยเหลืออย่างอื่น และการจ่ายเงินดังกล่าวของผู้ถูกสั่งพักราชการ และผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยงานนั้น

การสั่งพักราชการให้สั่งพักตลอดเวลาที่สอบสวนหรือพิจารณา เว้นแต่ผู้ถูกสั่งพักราชการผู้ใดได้ร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๒๒ และผู้มีอำนาจพิจารณาคำร้องทุกข์เห็นว่าสมควรสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ราชการก่อนการสอบสวนหรือพิจารณาเสร็จสิ้นเนื่องจากพฤติการณ์ของผู้ถูกสั่งพักราชการไม่เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนหรือพิจารณา และไม่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยต่อไป หรือเนื่องจากการดำเนินการทางวินัยได้ล่วงพ้นหนึ่งปีนับแต่วันพักราชการแล้วยังไม่แล้วเสร็จและผู้ถูกสั่งพักราชการไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจสั่งพักราชการสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ราชการก่อนการสอบสวนหรือพิจารณาเสร็จสิ้น

ให้นำความในวรรคหกมาใช้บังคับกับกรณีถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ระยะเวลาให้พักราชการและให้ออกจากราชการไว้ก่อน การให้กลับเข้าปฏิบัติราชการหรือกลับเข้ารับราชการและการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามผลการสอบสวนหรือพิจารณาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๑๐๒ การลงโทษข้าราชการพลเรือนสามัญในส่วนราชการที่มีกฎหมายว่าด้วยวินัยข้าราชการโดยเฉพาะ ในกรณีเป็นความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงตามพระราชบัญญัตินี้จะลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้หรือลงทัณฑ์หรือลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยวินัยข้าราชการนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งตามควรแก่กรณีและพฤติการณ์ก็ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะได้ลงทัณฑ์หรือลงโทษตามกฎหมายดังกล่าวแล้วหรือไม่ ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๐๓ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้สั่งลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้หรือลงทัณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยวินัยข้าราชการโดยเฉพาะ หรือสั่งยุติเรื่อง หรืองดโทษแล้ว ให้รายงาน อ.ก.พ. กระทรวง ซึ่งผู้ถูกดำเนินการทางวินัยสังกัดอยู่เพื่อพิจารณา เว้นแต่เป็นกรณีดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการต่างกระทรวงกัน หรือกรณีดำเนินการทางวินัยตามมติ อ.ก.พ. กระทรวง ตามมาตรา ๙๗ วรรคสอง ให้รายงาน ก.พ. ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนด

ในกรณีที่ อ.ก.พ. กระทรวงหรือ ก.พ. เห็นว่าการดำเนินการทางวินัยเป็นการไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม หากมีมติเป็นประการใด ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ อ.ก.พ. กระทรวงหรือ ก.พ. มีมติ

ในกรณีตามวรรคสองและในการดำเนินการตามมาตรา ๑๐๔ ให้ ก.พ. มีอำนาจสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนดตามมาตรา ๙๕

มาตรา ๑๐๔ ในการดำเนินการของ อ.ก.พ. กระทรวงตามมาตรา ๙๗ วรรคสอง หรือมาตรา ๑๐๓ วรรคสอง หากผู้แทน ก.พ. ซึ่งเป็นกรรมการใน อ.ก.พ. กระทรวงดังกล่าวเห็นว่าการดำเนินการของผู้บังคับบัญชาหรือมติ อ.ก.พ. กระทรวง เป็นการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือปฏิบัติไม่เหมาะสม ให้รายงาน ก.พ. เพื่อพิจารณาดำเนินการตามควรแก่กรณีต่อไป และเมื่อ ก.พ. มีมติเป็นประการใด ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ ก.พ. มีมติ ทั้งนี้ เว้นแต่ผู้ถูกลงโทษได้อุทธรณ์คำสั่งลงโทษของผู้บังคับบัญชาต่อ ก.พ.ค. ในกรณีเช่นนี้ให้ ก.พ. แจ้งมติต่อ ก.พ.ค.เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์

มาตรา ๑๐๕ เมื่อมีกรณีเพิ่มโทษ ลดโทษ งดโทษ หรือยกโทษ ให้ผู้สั่งมีคำสั่งใหม่ และในคำสั่งดังกล่าวให้สั่งยกเลิกคำสั่งลงโทษเดิม พร้อมทั้งระบุวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับโทษที่ได้รับไปแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๑๐๖ ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งโอนมาตามมาตรา ๖๔ ผู้ใดมีกรณีกระทำผิดวินัยอยู่ก่อนวันโอนมาบรรจุ ให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นดำเนินการทางวินัยตามหมวดนี้โดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการสืบสวนหรือพิจารณา หรือสอบสวนของผู้บังคับบัญชาเดิมก่อนวันโอนก็ให้สืบสวนหรือพิจารณา หรือสอบสวนต่อไปจนเสร็จ แล้วส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นพิจารณาดำเนินการต่อไปตามหมวดนี้โดยอนุโลม แต่ทั้งนี้ในการสั่งลงโทษทางวินัยให้พิจารณาตามความผิดและลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการที่โอนมานั้น แล้วแต่กรณี

หมวด ๘

การออกจากราชการ

มาตรา ๑๐๗ ข้าราชการพลเรือนสามัญออกจากราชการเมื่อ

- (๑) ตาย
 - (๒) พ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
 - (๓) ลาออกจากราชการและได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา ๑๐๙
 - (๔) ถูกสั่งให้ออกตามมาตรา ๕๙ มาตรา ๖๗ มาตรา ๑๐๑ มาตรา ๑๑๐ หรือมาตรา ๑๑๑ หรือ
 - (๕) ถูกสั่งลงโทษปลดออก หรือไล่ออก
- วันออกจากราชการตาม (๔) และ (๕) ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๑๐๘ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดเมื่ออายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ในสิ้นปีงบประมาณ และทางราชการมีความจำเป็นที่จะให้รับราชการต่อไปเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทางวิชาการหรือหน้าที่ที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว ในตำแหน่งตามมาตรา ๔๖ (๓) (ง) หรือ (จ) หรือ (๔) (ค) หรือ (ง) จะให้รับราชการต่อไปอีกไม่เกินสิบปีก็ได้ตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

มาตรา ๑๐๙ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดประสงค์จะลาออกจากราชการให้ยื่นหนังสือขอลาออกต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งโดยยื่นล่วงหน้าก่อนวันขอลาออกไม่น้อยกว่าสามสิบวันเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เป็นผู้พิจารณาก่อนวันขอลาออก

ในกรณีที่ผู้ประสงค์จะลาออกยื่นหนังสือขอลาออกล่วงหน้าน้อยกว่าสามสิบวัน และผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นว่ามีเหตุผลและความจำเป็นจะอนุญาตให้ลาออกตามวันที่ขอลาออกก็ได้

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ จะยับยั้งการลาออกไว้เป็นเวลาไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันขอลาออกก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นถ้าผู้ขอลาออกมิได้ถอนใบลาออกก่อนครบกำหนดระยะเวลาการยับยั้งให้ถือว่าลาออกนั้นมีผลเมื่อครบกำหนดเวลาตามที่ได้ยับยั้งไว้

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มิได้ยับยั้งตามวรรคสามให้การลาออกนั้นมีผลตั้งแต่วันขอลาออก

ในกรณีที่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดประสงค์จะลาออกจากราชการเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งอื่นที่ ก.พ. กำหนด หรือเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้ยื่นหนังสือขอลาออกต่อผู้บังคับบัญชาตามวรรคหนึ่ง และให้การลาออกมีผลนับตั้งแต่วันที่ผู้นั้นขอลาออก

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการลาออก การพิจารณาอนุญาตให้ลาออกและการยับยั้งการลาออกจากราชการ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๑๑๐ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดเจ็บป่วยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้โดยสม่ำเสมอ

(๒) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดสมัครไปปฏิบัติงานใด ๆ ตามความประสงค์ของทางราชการ

(๓) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา ๓๖ ก. (๑) หรือ (๓) หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๖ ข. (๑) (๓) (๖) หรือ (๗)

(๔) เมื่อทางราชการเลิกหรือยุบหน่วยงานหรือตำแหน่งที่ข้าราชการพลเรือนสามัญปฏิบัติหน้าที่หรือดำรงอยู่ สำหรับผู้ที่ออกจากราชการในกรณีนี้ได้รับเงินชดเชยตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงการคลังกำหนดด้วย

(๕) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการ

(๖) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการบกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ถ้าให้ผู้นั้นรับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ

(๗) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีกรณีถูกสอบสวนว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามมาตรา ๕๓ และผลการสอบสวนไม่ได้ความแน่ชัดพอที่จะฟังลงโทษตามมาตรา ๕๗ วรรคหนึ่งแต่มีมลทินหรือมีหมองในกรณีที่ถูกสอบสวน ถ้าให้รับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ

(๘) เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษหรือต้องรับโทษจำคุกโดยคำสั่งของศาลซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออก

การสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. ทั้งนี้ ให้นำมาตรา ๕๗ วรรคสอง มาใช้บังคับกับการสั่งให้ออกจากราชการตามกรณี (๓) เฉพาะมาตรา ๓๖ ก. (๓) กรณี (๖) และกรณี (๗) โดยอนุโลม

เมื่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดออกจากราชการตามมาตรานี้แล้ว ให้นำรายงาน อ.ก.พ. กระทรวง หรือ ก.พ. แล้วแต่กรณี และให้นำมาตรา ๑๐๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๑๑ เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ

ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคหนึ่ง และต่อมาปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีที่จะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นอยู่ก่อนไปรับราชการทหาร ก็ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ มีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งให้ออกตามวรรคหนึ่งเป็นให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นนั้นได้

มาตรา ๑๑๒ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ไม่ใช่อำนาจตามมาตรา ๑๑๐ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ระดับเหนือขึ้นไปมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๑๑๐ ได้

มาตรา ๑๑๓ การออกจากราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ดำรงตำแหน่งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันออกจากราชการ เว้นแต่ออกจากราชการเพราะความตายให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

หมวด ๙ การอุทธรณ์

มาตรา ๑๑๔ ผู้ใดถูกสั่งลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตาม มาตรา ๑๑๐ (๑) (๓) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบคำสั่ง

การอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฏ ก.พ.ค.

มาตรา ๑๑๕ ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ก.พ.ค. จะพิจารณาวินิจฉัยเองหรือจะตั้ง คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฏ ก.พ.ค.

มาตรา ๑๑๖ เมื่อ ก.พ.ค. พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ ตามมาตรา ๕๗ ดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ก.พ.ค. มีคำวินิจฉัย

ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของ ก.พ.ค. ให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง สูงสุดภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ทราบหรือถือว่าทราบคำวินิจฉัยของ ก.พ.ค.

ผู้บังคับบัญชาผู้ใดไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการจงใจละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น

มาตรา ๑๑๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ ก.พ.ค. และกรรมการ วินิจฉัยอุทธรณ์ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งลงโทษหรือสั่งให้ออกจากราชการอันเป็นเหตุให้มีการอุทธรณ์ส่ง สำนวนการสอบสวนและการลงโทษให้ ก.พ.ค. ภายในเวลาที่กำหนด

(๒) สั่งให้กระทรวง กรม ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐรวมตลอดทั้ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งตัวข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ใน สังกัดมาให้ถ้อยคำ ในการนี้จะกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมไว้ด้วยก็ได้

(๓) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของกระทรวง กรม ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้อง มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่ง เอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

(๔) เข้าไปในอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของ ก.พ.ค. ทั้งนี้ ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำการของสถานที่นั้น

(๕) สอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติม

มาตรา ๑๑๘ การพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๑๔ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุขัดข้องที่ทำให้การพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ขยายระยะเวลาได้อีกซึ่งไม่เกินสองครั้ง โดยแต่ละครั้งจะต้องไม่เกินหกสิบวัน และให้บันทึกเหตุขัดข้องให้ปรากฏไว้ด้วย

มาตรา ๑๑๙ ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งโอนมาตามมาตรา ๖๔ ผู้ใดถูกสั่งลงโทษทางวินัยอยู่ก่อนวันโอนมาบรรจุ และผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการที่โอนมาแต่ยังไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายดังกล่าว ก็ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๑๔ ได้ แต่ถ้าผู้นั้นได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการที่โอนมาไว้แล้วและในวันที่ผู้นั้นได้โอนมาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ การพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ยังไม่แล้วเสร็จก็ให้ส่งเรื่องให้ ก.พ.ค. เป็นผู้พิจารณาอุทธรณ์

มาตรา ๑๒๐ ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ให้ ก.พ.ค. มีอำนาจไม่รับอุทธรณ์ ยกอุทธรณ์ หรือมีคำวินิจฉัยให้แก่ไขหรือยกเลิกคำสั่งลงโทษ และให้เยียวยาความเสียหายให้ผู้อุทธรณ์ หรือให้ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามระเบียบที่ ก.พ.ค. กำหนด

การวินิจฉัยให้แก่ไขหรือให้ดำเนินการอื่นตามวรรคหนึ่ง ก.พ.ค. จะให้เพิ่มโทษไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ได้รับแจ้งจาก ก.พ. ตามมาตรา ๑๐๔ ว่าสมควรเพิ่มโทษ ในกรณีเช่นนั้น ก.พ.ค. มีอำนาจวินิจฉัยให้เพิ่มโทษได้

มาตรา ๑๒๑ เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้ กรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์อาจถูกคัดค้านได้

- (๑) รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำผิดวินัยที่ผู้อุทธรณ์ถูกลงโทษหรือการถูกสั่งให้ออกจากราชการ
- (๒) มีส่วนได้เสียในการกระทำผิดวินัยที่ผู้อุทธรณ์ถูกลงโทษหรือการถูกสั่งให้ออกจากราชการ
- (๓) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้อุทธรณ์
- (๔) เป็นผู้กล่าวหา หรือเป็นหรือเคยเป็นผู้บังคับบัญชาผู้สั่งลงโทษหรือสั่งให้ออกจากราชการ
- (๕) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัยหรือการสั่งให้ออกจากราชการที่ผู้อุทธรณ์ถูกลงโทษหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการ

(๖) มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติหรือทางการสมรสกับบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้อุทธรณ์

กรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ซึ่งมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้แจ้งต่อประธาน ก.พ.ค. และถอนตัวจากการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์

การยื่นคำคัดค้าน และการพิจารณาคำคัดค้าน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.ค.

หมวด ๑๐

การร้องทุกข์

มาตรา ๑๒๒ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีความคับข้องใจอันเกิดจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชา และเป็นกรณีที่ไม่อาจอุทธรณ์ตามหมวด ๙ การอุทธรณ์ ได้ ผู้นั้นมีสิทธิร้องทุกข์ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวดนี้

มาตรา ๑๒๓ การร้องทุกข์ที่เหตุเกิดจากผู้บังคับบัญชา ให้ร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปตามลำดับ

การร้องทุกข์ที่เหตุเกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบ การปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงรัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี ให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค.

เมื่อ ก.พ.ค. ได้พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ประการใดแล้ว ให้หัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงรัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี ดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของ ก.พ.ค.

การร้องทุกข์และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.ค.

มาตรา ๑๒๔ ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ให้ ก.พ.ค. มีอำนาจไม่รับเรื่องร้องทุกข์ ยกคำร้องทุกข์ หรือมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือยกเลิกคำสั่ง และให้เยียวยาความเสียหายให้ผู้ร้องทุกข์หรือให้ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามระเบียบที่ ก.พ.ค. กำหนด

ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ก.พ.ค. จะพิจารณาวินิจฉัยเอง หรือจะตั้งกรรมการ ก.พ.ค. คนหนึ่ง หรือจะตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ก็ได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.ค. และในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีอำนาจตามมาตรา ๑๑๗ โดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๕ เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้ กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์อาจถูกคัดค้านได้

(๑) เป็นผู้บังคับบัญชาผู้เป็นเหตุให้เกิดความคับข้องใจ หรือเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาดังกล่าว

(๒) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ร้องทุกข์

(๓) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ร้องทุกข์

(๔) มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติหรือทางการสมรสกับบุคคลตาม (๑) (๒) หรือ (๓) อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ร้องทุกข์

กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ซึ่งมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้แจ้งต่อประธาน ก.พ.ค. และถอนตัวจากการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์

การยื่นคำคัดค้าน และการพิจารณาคำคัดค้าน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.ค.

หมวด ๑๑

การคุ้มครองระบบคุณธรรม

มาตรา ๑๒๖ ในกรณีที่ ก.พ.ค. เห็นว่ากฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใดที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ และมุ่งหมายให้ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่สอดคล้องกับระบบคุณธรรมตามมาตรา ๔๒ ให้ ก.พ.ค. แจ้งให้หน่วยงานหรือผู้ออกกฎ ระเบียบ หรือคำสั่งดังกล่าวทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไข หรือยกเลิกตามควรแก่กรณี

ลักษณะ ๕

ข้าราชการพลเรือนในพระองค์

มาตรา ๑๒๗ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการพลเรือนในพระองค์พ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลจะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง การให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง การบรรจุ การแต่งตั้งการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ การรักษาจรรยา การรักษาวินัยการออกจากราชการ การอุทธรณ์ การร้องทุกข์ และการอื่นตามที่จำเป็นของข้าราชการพลเรือนในพระองค์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อพระราชอำนาจตามวรรคหนึ่ง

พระราชกฤษฎีกาตามวรรคสองจะกำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือบางส่วน มาใช้บังคับหรือจะกำหนดให้แตกต่างจากที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ก็ได้

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๒๘ ให้ ก.พ. อ.ก.พ. วิสามัญ และ อ.ก.พ. สามัญ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ก.พ. หรือจนกว่าจะได้แต่งตั้ง อ.ก.พ. วิสามัญ หรืออนุกรรมการใน อ.ก.พ. สามัญ แล้วแต่กรณีตามพระราชบัญญัตินี้

การดำเนินการแต่งตั้ง ก.พ. ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๒๙ ในระหว่างที่ยังมิได้ดำเนินการให้มี ก.พ.ค. ให้ ก.พ. ทำหน้าที่ ก.พ.ค. ตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ก.พ.ค. ตามพระราชบัญญัตินี้

การดำเนินการแต่งตั้ง ก.พ.ค. ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๐ ผู้ใดเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ หรือข้าราชการพลเรือนในพระองค์ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้นั้นเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ หรือข้าราชการพลเรือนในพระองค์ตามพระราชบัญญัตินี้แล้วแต่กรณี ต่อไป

มาตรา ๑๓๑ ในระหว่างที่ ก.พ. ยังมิได้จัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งตามมาตรา ๔๘ บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ยังไม่ใช้บังคับ โดยให้นำบทบัญญัติในลักษณะ ๓ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตลอดจนบัญชีอัตราเงินเดือนข้าราชการพลเรือนและบัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่งข้าราชการพลเรือนท้ายพระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๓๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาใช้บังคับแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญและข้าราชการพลเรือนในพระองค์ไปพลางก่อนจนกว่า ก.พ. จะจัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งเสร็จ และจัดตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญของทุกส่วนราชการเข้าประเภทตำแหน่ง สายงาน และระดับตำแหน่งตาม

มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง และประกาศให้ทราบจึงให้นำบทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ก.พ. ประกาศเป็นต้นไป และให้ผู้บังคับบัญชาสั่งแต่งตั้งข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ก.พ. ประกาศ

ในการจัดตำแหน่งและการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญตามวรรคหนึ่ง หากมีเหตุผลและความจำเป็น ก.พ. อาจอนุมัติให้แต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญผู้มีคุณสมบัติต่างไปจากคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะตัวได้

ให้ ก.พ. ดำเนินการประกาศตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๒ ในระหว่างที่ยังมิได้ตราพระราชกฤษฎีกา หรือออกกฎ ก.พ. ข้อบังคับ หรือระเบียบหรือกำหนดกรณีใด เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ให้นำพระราชกฤษฎีกา กฎ ก.พ. ข้อบังคับ หรือระเบียบหรือกรณีที่กำหนดไว้แล้วซึ่งใช้อยู่เดิมมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่มิอาจนำพระราชกฤษฎีกา กฎ ก.พ. ข้อบังคับ หรือระเบียบหรือกรณีที่กำหนดไว้แล้วมาใช้บังคับได้ตามวรรคหนึ่ง การจะดำเนินการประการใดให้เป็นไปตามที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๑๓๓ ข้าราชการพลเรือนผู้ใดมีกรณีกระทำผิดวินัยหรือกรณีที่เหมาะสมควรให้ออกจากราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจสั่งลงโทษผู้นั้นหรือสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนที่ใช้อยู่ในขณะนั้น ส่วนการสอบสวน การพิจารณา และการดำเนินการเพื่อลงโทษหรือให้ออกจากราชการ ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่

(๑) กรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้สั่งให้สอบสวนโดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นไปแล้ว ก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังไม่สอบสวนไม่เสร็จก็ให้สอบสวนตามกฎหมายนั้นต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

(๒) ในกรณีที่ได้มีการสอบสวนหรือพิจารณาโดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นเสร็จไปแล้วก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้การสอบสวนหรือพิจารณา แล้วแต่กรณีนั้นเป็นอันใช้ได้

(๓) กรณีที่ได้มีการรายงานหรือส่งเรื่อง หรือนำสำนวนเสนอ หรือส่งให้ อ.ก.พ. สามัญไต่พิจารณาโดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น และ อ.ก.พ. สามัญพิจารณาเรื่องนั้นยังไม่เสร็จก็ให้ อ.ก.พ. สามัญ พิจารณาตามกฎหมายนั้นต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

มาตรา ๑๓๔ ข้าราชการพลเรือนซึ่งโอนมาจากพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการประเภทอื่นก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ผู้ใดมีกรณีกระทำผิดวินัยหรือกรณีที่เหมาะสมควรให้ออกจากงานหรือให้ออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการนั้นอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยแก่ผู้นั้น หรือดำเนินการสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการได้ ทั้งนี้ ให้นำมาตรา ๑๐๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓๕ ผู้ใดถูกสั่งลงโทษหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ถ้ายังมีได้ยื่นอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวและยังไม่พ้นกำหนดเวลาอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ในวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญและลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้มีสิทธิอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๖ เรื่องอุทธรณ์และเรื่องร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ได้ยื่นไว้ก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและอยู่ในอำนาจการพิจารณาของ อ.ก.พ. สามัญ หรือ ก.พ. ให้ อ.ก.พ. สามัญ หรือ ก.พ. แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

เรื่องอุทธรณ์และเรื่องร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ได้ยื่นต่อ อ.ก.พ. สามัญ หรือ ก.พ. ในวันหรือหลังวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญ และลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและเป็นกรณีที่มีการลงโทษหรือสั่งการไว้ก่อนวันที่บทบัญญัติในลักษณะ ๔ ข้าราชการพลเรือนสามัญและลักษณะ ๕ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ แห่งพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ ก.พ.ค. เป็นผู้พิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา ๑๓๗ การใดที่อยู่ระหว่างดำเนินการหรือเคยดำเนินการได้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และมีได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือมีกรณีที่ไม่อาจดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การดำเนินการต่อไปในเรื่องนั้นจะสมควรดำเนินการประการใดให้เป็นไปตามที่ ก.พ. กำหนด

มาตรา ๑๓๘ การปรับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญ เข้าตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ข้าราชการพลเรือนสามัญที่ได้รับเงินเดือนยังไม่ถึงขั้นต่ำของระดับตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ให้ได้รับเงินเดือนไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำชั่วคราวตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และให้ได้รับการปรับเงินเดือนจนได้รับเงินเดือนในขั้นต่ำของระดับตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๑๓๙ ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภทต่างๆ กำหนดให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับหรือใช้บังคับโดยอนุโลม ให้ยังคงนำพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาใช้บังคับหรือใช้บังคับโดยอนุโลมต่อไป การให้นำพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับกับข้าราชการประเภทดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วน ให้กระทำได้โดยมติขององค์กรกลางบริหารงานบุคคลหรือองค์กรที่ทำหน้าที่้องค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการประเภทนั้น ๆ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

บัญชีเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญ
ตำแหน่งประเภทบริหาร

	บาท	บาท
ขั้นสูง	๖๔,๓๔๐	๖๖,๔๘๐
ขั้นต่ำ	๔๘,๗๐๐	๕๓,๖๙๐
ขั้นต่ำชั่วคราว	๒๓,๒๓๐	๒๘,๕๕๐
ระดับ	ต้น	สูง

บัญชีเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญ
ตำแหน่งประเภทอำนวยการ

	บาท	บาท
ขั้นสูง	๕๐,๕๕๐	๕๙,๗๗๐
ขั้นต่ำ	๒๕,๓๙๐	๓๑,๒๘๐
ขั้นต่ำชั่วคราว	๑๘,๙๑๐	๒๓,๒๓๐
ระดับ	ต้น	สูง

บัญชีเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญ
ตำแหน่งประเภทวิชาการ

	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท
ขั้นสูง	๒๒,๒๒๐	๓๖,๐๒๐	๕๐,๕๕๐	๕๙,๗๗๐	๖๖,๔๘๐
ขั้นต่ำ	๗,๙๔๐	๑๔,๓๓๐	๒๑,๐๘๐	๒๙,๙๐๐	๔๑,๗๒๐
ขั้นต่ำชั่วคราว	๖,๘๐๐	๑๒,๕๓๐	๑๘,๙๑๐	๒๓,๒๓๐	๒๘,๕๕๐
ระดับ	ปฏิบัติการ	ชำนาญการ	ชำนาญการ พิเศษ	เชี่ยวชาญ	ทรงคุณวุฒิ

บัญชีเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของข้าราชการพลเรือนสามัญ
ตำแหน่งประเภททั่วไป

	บาท	บาท	บาท	บาท
ขั้นสูง	๑๘,๑๙๐	๓๓,๕๔๐	๔๗,๔๕๐	๕๙,๗๗๐
ขั้นต่ำ	๔,๖๓๐	๑๐,๑๙๐	๑๕,๔๑๐	๒๘,๒๒๐
ระดับ	ปฏิบัติงาน	ชำนาญงาน	อาวุโส	ทักษะพิเศษ

บัญชีอัตราเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญ

๑. ประเภทบริหาร

ระดับ	อัตรา (บาท/เดือน)
ระดับสูง	๒๑,๐๐๐
	๑๔,๕๐๐
ระดับต้น	๑๐,๐๐๐

๒. ประเภทอำนวยการ

ระดับ	อัตรา (บาท/เดือน)
ระดับสูง	๑๐,๐๐๐
ระดับต้น	๕,๖๐๐

๓. ตำแหน่งประเภทวิชาการ

ระดับ	อัตรา (บาท/เดือน)
ทรงคุณวุฒิ	๑๕,๖๐๐
	๑๓,๐๐๐
เชี่ยวชาญ	๙,๙๐๐
ชำนาญการพิเศษ	๕,๖๐๐
ชำนาญการ	๓,๕๐๐

๔. ประเภททั่วไป

ระดับ	อัตรา (บาท/เดือน)
ทักษะพิเศษ	๙,๙๐๐

หมายเหตุ :-

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ บัญญัติให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน เพื่อกำหนดภารกิจของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนให้เหมาะสม ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ใช้บังคับมานาน บทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านการบริหารราชการที่เปลี่ยนไป ดังนั้น เพื่อกำหนด

ภารกิจของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนให้เหมาะสม และ เพื่อให้การบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐสอดคล้องกับทิศทางการบริหารราชการสมควรปรับปรุงกฎหมาย ดังกล่าว โดยปรับบทบาทของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จากเดิมที่เป็นทั้งผู้จัดการงานบุคคลของ ฝ่ายบริหาร ผู้พิทักษ์ระบบคุณธรรม และผู้จัดโครงสร้างส่วนราชการ ให้เป็นเพียงผู้จัดการงานบุคคลของ ฝ่ายบริหาร โดยมีให้เข้าซ้อนกับบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการส่วนบทบาทในการพิทักษ์ระบบ คุณธรรมให้เป็นของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม ปรับบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ พลเรือนจากเดิมที่เป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ให้เป็นเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม และมีให้เข้าซ้อนกับบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการปรับปรุงระบบตำแหน่งของข้าราชการ พลเรือนสามัญให้จำแนกตามกลุ่มลักษณะงาน ตลอดจนกระจายอำนาจการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐให้ ส่วนราชการเจ้าสังกัดดำเนินการมากขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

บรรณานุกรม

มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง. “คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง” (พิมพ์ที่ : บริษัทประชาชน จำกัด : พิมพ์ครั้งที่ ๓, เมษายน ๒๕๕๔)

สำนักงาน ก.พ. “ตอบข้อหารือเกี่ยวกับวินัยข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕” (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการ ก.พ., ๒๕๕๒)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โกลบอลอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๑)

คู่มือการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการ ก.พ., ๒๕๕๓)

ก.พ.ค. ผู้พิทักษ์ระบบคุณธรรม “ยุติธรรม เป็นธรรม รวดเร็ว” คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม สำนักงาน ก.พ. (พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อท, พิมพ์ครั้งที่ ๑, เมษายน ๒๕๕๔)

เอกสารวิชาการ “หน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ : การสนองตอบต่อสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐” (พิมพ์โดย : สำนักวิชาการและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานศาลปกครอง : พิมพ์ครั้งที่ ๑, สิงหาคม ๒๕๕๑)